

YA:SUKONO WADE TABO

MA:TIYUTE

AKULOLIYA

Ya:sukono Mabu Epono Mailono Tanalo
Luk 3:23-38

1 ¹Ya:su Kelisoko ebe Da:ibidikono walone gudula, ega:walo Da:ibidiko ebe A:ibalayamakono walone dawala, ebene me ebe Ya:sukono mabu epono mailono tanalola.^a

²A:ibalayamako tetene wagilimite Da:ibidiko teta:mo pemaiga, Ya:sukono mabu epono tanalo ma kunula.

A:ibalayamakono gudu Aisa:ketela.

Aisa:kekono gudu Ya:ikobotela.

Ya:ikobokono gudu Yudatela, wiyasiya Yudako kapiya kosiyodiliya; ebene nani ega:walo ekaki epetapi eba:go nilukulinamiya.^b

³Yudakono gudi netewa Peleseko ega:walo Silako, ibino menoko Ta:imatela.

Pelesekono gudu Esalonatela.

Esalonakono gudu Lamatela.^c

⁴Lamakono gudu Aminadabatela.

Aminadabakono gudu Nasonatela.

Nasonakono gudu Samonotela.

⁵Samonokono gudu Bowasetela, ebe guduno menoko La:iya:batela.

Bowasekono gudu Obedatela, ebe guduno menoko Lutitela.

Obedakono gudu Yesitela.^d

---

^a **1:1** W Mabu 22:18   ^b Buka ka:la:mioledawa, modobola a:ma: me tanalo niyatawa, Yu epo magumulo 12 gu tanebapiate ilukulinamiya, iba:te Ya:ikobokono 12 dubu guda:godone maimiya.   ^c **1:3** W Mabu 38:29-30; Lut 4:18-22   ^d **1:5** Lut 4:13-17

⁶Yesikono gudu Da:ibiditela, ebete Isalaela opono Kawo Elawodubuma: eda:nami.

Ebene Da:ibidiko tetene wagilimite Yekonayako teta:mo pemaiga, Ya:sukono mabu epo me ebe Yu epo Kawokawo Elawodubula, ibino mailono tanalo ma kunula.

Da:ibidikono gudu Solomonotela, ebe guduno menokote dopamo Ulayakono kamiyalema: eda:nami.^e

⁷Solomonokono gudu Liyobaumatela.

Liyobaumakono gudu Abayatela.

Abayakono gudu A:isatela.

⁸A:isakono gudu Yosapatatela.

Yosapatakono gudu Yolamatela.

Yolamakono gudu Usayatela.

⁹Usayakono gudu Yautamatela.

Yautamakono gudu A:iyasatela.

A:iyasakono gudu Esekayatela.

¹⁰Esekayakono gudu Ma:na:satela.

Ma:na:sakono gudu A:monatela.

A:monakono gudu Yausayatela.

¹¹Yausayakono gudu Yekonayatela, wiyasiya ebe kapiya kosiyodiliya:, ebene ekaki epetapi eba:go nilukulinamiya. Yekonayako tetelo Ba:baloni gowelaopiate pelamete Isalaela opo epo elawamo puwatete ibino Ba:baloni oponomamo ebo magataliya.^f

¹²Ebene gowelaopiate ibi Ba:baloni opamo demagataliya ebe tetene wagilimite Yausepeko teta:mo pemaiga, Ya:sukono mabu epono tanalo ma kunula.

Yekonayakono gudu Siyatiyelatela.

Siyatiyelakono gudu Selababelatela.^g

¹³Selababelakono gudu Abiyudatela.

Abiyudakono gudu Elayakimitela.

Elayakimikono gudu A:isotela.

¹⁴A:isokono gudu Sa:idokatela.

Sa:idokakono gudu A:ikimitela.

A:ikimikono gudu Eliyudatela.

¹⁵Eliyudakono gudu Eliyesatela.

Eliyesakono gudu Ma:ta:natela.

Ma:ta:nakono gudu Ya:ikobotela.

¹⁶Ya:ikobokono gudu Yausepetela. Yausepeko ebe Ma:likono awila ega:walo Ma:lite Ya:suko alaimiya, ebe gudu epate Godokono Alibodawa Kelisoma: ka:minaka.

^e 1:6 2Sa:m 12:24   ^f 1:11 2Ela 24:14-15; Yel 27:20   ^g 1:12 Esa 3:2

¹⁷Ebema: Ya:sukono mabu epono tanalo ma kunula. A:ibalayamakono tetene wagilimite Da:ibidikono teta:mo pemaiga 14 epola, ega:walo Da:ibidikono tetene wagilimite gowelaopiate epo Ba:baloni opamo demagataliya ebe teta:mo pemaiga 14 epola, ega:walo Ba:baloni tetene wagilimite Kelisokono teta:mo pemaiga 14 epola.

Ya:su Kelisokono Awokala Tanalo

Luk 2:1-7

¹⁸Ebene Ya:su Kelisote keba kunu kawokaliyale, me ebe tanalola. Ebene menoko Ma:liko Yausepetamo natamiya, ebene iba:te kapiyama: eda:no, Ma:lite dopamo iyatawiya ebete Godokono Uliyanamo lamituma: eda:te gudu kalaime. ^h ¹⁹Ebene awi Yausepeko ebe wade tuputupudawanomola. Ebema: ebete Ma:liago kapiyama: eda:no ebete ebene lamituma: eda: tanalo diyatawiya, ebe tetelo ebe ubila Ma:liko gelebadiago alibutima:, mabu ebe ubia:nola epono ololo apulo ebetamo ilipo ikaema: ²⁰Wiyasiya ebete me tanalo eba malagidilolo Kawodawa Godokono nopodawate iyo gabodo ebetamo maiganate negeni, “Da:ibidikono a:la:mu Yausepe, a:ma:le Ma:liko a:imano kamiyalema: eda:ma: akotoletola:la:, mabu ebene tepo magumulo da:luta ebe gudu Godokono Wade-talena Uliyanate ebetamo ikami. ²¹Iyo, ebete dubu gudu kalaime ebene a:ma: ebene mailo Ya:suma: neka:miye, mabu ebete ebene epo ibino iyaiya kuba osiyodilole magumune uwatete ibino igilo ka:mula:lalaemene.”^{i j}

²²Ebene me tanalo bilibilinomate emaimiya, Kawodawa Godote ebene woki awokalimidawado degiya ebe tabote nanitaboma: keda:ma:, iyo, iyalo tetelo ebete tabo ma kunu giya,

²³ “Buwelete lamituma: eda:te dubu gudu kalaime,

ebene iba:te ebene mailo Ima:nuwelama: keka:ima:na:.”

Buka ka:la:mioledawa, modobola a:ma: niyatawa me Ima:nuwela mailono magumu nitana ‘Godote ago nokolina.’^k

²⁴Ebema: Yausepete u wata baine maiganate Godokono nopodawate ebe beda: tabo kananiyale, ebete ebe tabamo tuduwatate Ma:liko ebene kamiyalema: ebo lawiya. ²⁵Wiyasiya Ma:lite gudu Ya:suko alaimia:no Yausepete dopamo eba:go kapiyama: kediya:, ebene Ma:lite Godokono gudu dalaimiya ebe tetelo Yausepete ebe Ya:suma: ebo ka:miya.^l

Mulolo Mawele Ka:la:miolepi Dubuno Tanalo

2 ¹Elodite Yudiya opolo Kawo Elawodubuma: eba eda:nalo, idoko idilo Ya:sute ebe opono Beteliyama duliomololo ebo awokalani. Ebene

^h 1:18 Luk 1:27,35 ⁱ Ya:su mailono magumu nitana ‘Godoko ebe Igilo Mula:dawala.’

^j 1:21 Luk 1:31; 2:21 ^k 1:23 Ais 7:14 ^l 1:25 Luk 2:21

egela epetapi da:petoiya, ebe tetelo mulolo mawele ka:la:miolepi dubate egelate da:pemaiganako eba apune mulu opone pelamiya Yudiya opono kawo duliynomolo Yelusalemamo. ²Iba:te ma kunu pegeliya, “Keleka: Yu epono Kawo Elawodubuma: eda:ma: dawokali ebe gudu? Ale ebena mawele aimano mulu opolo umite ebe amamatema: pelaema:”^m

³Ebema: Kawo Elawodubu Elodite me tanalo dolowiya ebena tepo magumulo woki bilibilinomoma: ediya, ega:walo Yelusalema kawo duliynomololo dilukulionamiya ibi bilibilinomate atumu woki bilibili tanalo ebo kelawiya. ⁴Ebene Godotamo kalimagono ikameopino ununomo watowatopi ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi, Elodite ibi bilibilinomo ebetamo ka:la:mite nalatedaliya, “La:imano woki keba kunula:ka?: La: Yu epono Kawo Elawodubu Kelisote kebe duliynomololo nakawokalamene?”

⁵Iba:te ebetamo nowamiya, “Ebetu Yudiya opono Beteliyama duliynomololo kawokalamene, mabu Godokono woki awokalimidawate Godokono Bukamo tabo ma kunu akuloliya,

⁶ ‘Beteliyama duliynomolo Yudiya opolo ditana, Yudiya opono kawokawo elawodubu magumulo a:ma: da:pesoa; mabu a:ma: magumune epono watodawate kemaigamene, naimano Isalaela epo ebete bulamenamene.’ ”ⁿ

⁷Ebene adimo tetelo Kawo Elawodubu Elodite mawele ka:la:miolepi diya gabodo ebetamo ebo ka:la:mini, mabu ebe ubila mawelete kebe tetelo kemaiganiyale iba:godone ebe tete kiyatawanama: ⁸Ebetu ebe tanalo lawenate ibi eba alibolenalo nanaleni, “La: tolama:wete Beteliyama duliynomololo gudu wadenomamo nowadiawete da:numa:ema, modobola la: walo ka:pelama:wete na napananiyala; ebena nale atumu ka:tote ebe kakanamamatemamo.”

⁹⁻¹⁰Ebema: mawele ka:la:miolepiate Elodikono tabo olowinate gito tolameniya. Ebene iba:te eba tolamenalo, egelate da:pemaiganako ebe mulu opolo dopamo duminiya, ebe atu mawele walo na:ka:numiniya. Ebe tetelo iba:te mawele da:ka:numiniya kalakala ebo nelaweniya, o kalakala beda: kawonomola:ka; ebena ebe mawelete ibi dopolamenate eba tonalo, gudute kebolo kowataniyale mawelete ebe tetenomamo gito nutini. ¹¹Ebema: iba:te ebe moto guamo nopila:onate gudu ega:walo ebena menoko Ma:liko ebo nulameniya. Ebe tetelo iba:te ibino pupamo eba ilukulinalo gudutamo tudila:onate ebe ebo amamateniya, ebena iba:te dopamo mani kawokawonomamo duwateiya ebe nilakapo inamabu waulatelenate gudutamo ebo ikameoniya, ma kunu golodo mani, ape abutimino wade nibo inamabu, ega:walo wade nibo ii inamabu idi.

¹²Ebe idokolo Godote iyolo ibi nanaleni, “La: Kawo Elawodubu Eloditamo walo akotolama:la;” ebema: egela idilo iba:te wagilimite gabo idido ibino oponomamo ebo tolamiya.

^m 2:2 Nabas 24:17   ⁿ 2:6 Mai 5:2; Yon 7:42

Yausepeko Ma:liko Iba:te Isipiti Opamo Dalautiniya

¹³ Ebene idoko idilo Kawodawa Godokono nopodawate Yausepetamo iyolo pemaiganate ebe napanani, “Modobola a:ma: samonomamo maigawete, gudu ega:walo ebenu menoko uwata:wete Isipiti opamo nalauta:la:. La: ebolo eba nokolionalo, kebe tetelo nale la: dakanaletama la: mamu walo ebo ka:ka:pemamota, mabu tete tatalila Elodite gudu anakapuima: Beteliyama duliyoumololo ka:powadimene.” ¹⁴ Ebe tetelo Yausepete maiganate gudu ega:walo ebenu menoko uwatenate Isipiti opamo to gabodo ebo toniya.

¹⁵ Ebema: iba:te Isipiti opamo nemaimite ebo nokoliya Kawo Elawodubu Elodikono a:e teta:mo. Me tanalote ma kunu pemaigiya Kawodawa Godote ebenu woki awokalimidawado degiya ebe tabote nanitaboma: keda:ma:, iyo, iyalo tetelo ebete tabo ma kunu giya, “Naimano gudute Isipiti opone ka:pema: nale ebe keka:imamo.”

Elodite Gudi Egege Danakapulamiya

¹⁶ Ebene maweke ka:la:miolepi dubate Elodiko a:da: demasigiya, ebete me tanalo iyatawate kawonomamo dowiya. Ebe ubi kawonomola gudu Kelisoko anakapuima:, ebema: ebete Beteliyama duliyoumololo ega:walo niyakabolo dilukulinamiya ebe epatamo gowelaopi dubu aliboliya, iba:te tolamete netewa ulama tete dubu gudi ega:walo a:lia:li gudi bilibilinomo kananakapulaema:. Ebete ma kunu osiyodiliya mabu maweke ka:la:miolepi dubate ebe aniya kawo mawelete iyalo netewa ulama tetelo dopamo emagani.

¹⁷ Me tanalote ma kunu pemaigiya Kawodawa Godote ebenu woki awokalimidawa Yelemayado degiya ebe tabote nanitaboma: keda:ma:, iyo, iyalo tetelo ebete tabo ma kunu giya,

¹⁸ “La:ima duliyoumolo epagodone imi kawonomote maiga,
mabu Lesula:te ebenu gudi liyalamena!
Iyo, ebete gowelalo diina katepana:,
mabu ebenu gudi bilibilinomate nanitabolo a:ela.”^o

Yausepeko Ma:liko Iba:te Isipiti Opone Walo Da:ka:piya

¹⁹ Walone tetelo Elodite da:iya, Yausepete Isipiti opolo eba okolinalo Godokono nopodawate iyo gabodo ebetamo ebo magani. ²⁰ Nopodawate ebe nanani, “A:ma: gudu ega:walo ebenu menoko uwata:wete, la: Isalaela opamo na:kolowamiyala:, mabu gudu anakapuima: dowagelenamiya iba:te a:elaiya.” ²¹ Ebene Yausepete magate gudu ega:walo ebenu menoko uwatete Isalaela opono pe gabodo walo na:ka:piya.

---

^o 2:18 Yel 31:15; W Mabu 35:19

²²Wiyasiya Yausepete tanalo idi ma kunu olowiya, ka:lo Elodikono gudu Akeleyasiko ebete ebena nabiwino gobebobo lawete Yudiya opolo Kawo Elawodubuma: edi. Ebema: Yausepete Yudiya opolo nokolima: da:toletoliya, ebe tetelo Godote iyo gabodo tabo idi ma kunu palibiya ebete Ga:lili opamo ka:toma:. ²³Ebene iba:te Ga:lili opono Nasalete duliyaomolamo nemaimite ebo nokoliya, mabu iyalo tetelo Godokono woki awokalimpiate negeliya, “Epate Kelisoko Nasalete duliyaomolodawama: keka:ima:na;,” ebema: me tanalote ma kunu pemaigiya Kawodawa Godokono tabote nanitaboma: keda:ma:.^p

Yoneko Epo Obama Waduba:midaoledawate Godokono Tabo Da:kiyawaiya
Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Yon 1:19-28

3 ¹Ebene ulama epetapi da:petolamiya, ebe tetelo Yoneko epo obama waduba:midaoledawate pete Yudiya opono bulu opolo Godokono tabo ma kunu pa:kiyawaiya, ²“La:imano kubane nolobila:la; mabu Godote Kawo Elawodawama: deda:na ebe tanalote na:pe!”^q

³Nanitabola, Godokono woki awokalimidawa Aisayate dopamo Yonekono pe tanaloma: tabo ma kunu giya,

“Lumagite bulu opolo tabo ma kunu kawonomamo ka:pegemene,
‘Kawodawano gabo nosiyodiloma:la;,
ebeno gabo na:tupugaima:la!’”^r

⁴Ebe tetelo Yonekono okoli tanalo ebe epo epetapino ilukuli tanalo keba kunula:ka: eba kunua; mabu ebete ka:molo-goeo ipo kuba kaliku kau-goeo tama batago pulinaki, ega:walo ebena bae siguniya ega:walo molo naonaki.^s ⁵Ebema: Yelusalema kawo duliyaomolo epo ega:walo Yudiya opo epo epetapi ega:walo Yodane Kolomo apulo dilukulionamiya, ibi bilibilinomate Yonetamo tolamiya ebena tabo olowioma; ⁶ebene iba:te ibino kuba danawokalilamoliya, ebete ibi Yodane Kolomolo obama ebo waduba:midaoliya.

⁷Ebe tetelo Pa:lisi tanebapi ega:walo Sa:diyusi tanebapi,^t ibi epetapi bilibilinomate Yonetamo tolamiya ebete ibi obama waduba:midaolema;

^p 2:23 Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Yon 1:45   ^q 3:2 Mat 4:17; 1:15   ^r 3:3 Ais 40:3   ^s 3:4 2Ela 1:8

^t Ya:sukono tetelo Yu opono iyatulamepiate netewa taneba magumulo ilukulinamiya, ebe taneba netewano mailo ebe Pa:lisi tanebapi ega:walo Sa:diyusi tanebapila. Ebe netewa tanebapiate woki kapiyama: keda:onamia; iba:te apaminatua:go ilukulinamiya. Pa:lisi tanebapiagodolo totomu bilibilinomate pola:namiya, iba:te totomu epetapi Godokono Bukane uwatiya ega:walo totomu epetapi ibi a:ka:tuwa: ibino woki mabune uwatiya. Ebema: iba:te ebe totomu bilibilinomo uwatete wadenomamo tudila:onamiya, ega:walo piyate atu totomu uwatea:no Pa:lisi tanebapiate ibi kubakubapima: gelanakiya. Sa:diyusi tanebapino tanalo iyala. Iba:te a:ka:tuwa: ibi Godoko waloma:tapima: gelanakiya, wiyasiya ibino kateneno ubilo wapata:lamenamiya, ebema: iba:te Pa:lisi tanebapino totomu bilibilinomamo ka:tudila:onamia:.

wiyasiya Yonete ibi ulamete iba:tamo negiya, “La: bu kalulata! La: potele kanaletia obamo waduba:midaolema: da:pelama:ema, ba:, Godokono kawo dowa tanalonomote la:tamo a:ka:pemene? Ao, ka:pemene!”

⁸La:imano tepo magumu iyakobi da:midila:ema, modobola la: la:imano nanitabo tanalo awokalima: wadewade tanalo nosiyodilola:la:. ⁹La: a:ka:tuwa: la:imano wokilo ma kunu akogelanakala:, ‘A modobola mabu A:ibalayamako ebe aimano ewono nabiwila.’ Ao, la: a:ka:modobomata! Na la:tamo nani tabo gemo, Godogodolo elawo bitana ebete me nokolamo A:ibalayamakono gudi kosiyodilolema:!” ¹⁰Ebema: ka:lo Godote ebene kabi a:li, noloa: da:imi kewa bilibilinomo ebete lute elamo kiyalekemene.”

¹¹“La: epetapi la:imano kubane dolobila:ima, nale ebe tanalo kawokalima: la: obamo waduba:midaolemata. Wiyasiya lumagi idino elawo kawonomola, naimano elawo nodoliona, ebema: na wadenoa: ebene agowa ukulaleno obo aguwataema:. Ebete naimano walogabo apune ba:pena, ebene ebete la: Godokono Uliyanamo ega:walo ebene elamo ka:powaduba:midaolema:ta.” ¹²Iyo, ebete witi-laisono nonoka balamo alomono inamabu elawi, ebene ebete witi-laiso naono ebene moto guamo eba alomolo nonoka elamo ebo kiyalekemene, ebe elate uwomua: tetelo nowaena, ka:egana:.”

Yonete Ya:suko Obama Daduba:midiya

Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³Ebene Ya:sute Ga:lili opone Yodane Kolomamo Yonetamo piya, ebete ebe obamo kaduba:midama:. ¹⁴Ebe tetelo Yonete negiya, “A:ma:le na obamo aduba:midanema: modobola, wiyasiya mabu keleka: a:ma: ebe tanalo nagodone laema: da:pa:wa:? Modoboa:!”

¹⁵Wiyasiya Ya:sute ebetamo negiya, “Modobola a kosiyodilomalema:, mabu Godokono tuputupu gabodo tolame magumulo ebete a tanalo bilibilinomo osiyodilolema: danaenakomene, ale ubia:noma: a:keda:onakoma:.”

Ebe tetelo Yonete Ya:sukono tabamo tuduwatate ebo osiyodiliya. ¹⁶Ebene Ya:sute obone eba pidiwilo, ebe tetenomolo Godote ebene Unu Duliyomolo a:iyamiditalo ebo umiya, ega:walo ebete tanalo idi ma kunu kumiya, Godokono Uliyana bigo ola keba kunula:ka: eba kunu piwisigate ebetamo gito pokoliya.^y ¹⁷Ebe tetelo tabote Unu Duliyomolone ma kunu piwisigiya, “Me naimano kapiya Gudunomola. Na ebetamo nekalakalitam.”^z

^u **3:7** Mat 12:34; 23:33   ^v **3:9** Yon 8:33,39; Lom 4:12   ^w **3:10** Mat 7:19; Luk 13:6-9

^x **3:11** Yon 1:26-27,33; Ali 1:5   ^y **3:16** Yon 1:32   ^z **3:17** Oale 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35

Saitanate Ya:suko Kuba Gabamo Kowabuga:tama:
Ebetamo Da:pemaigiya
Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

4 ¹Ebene Godokono Uliyanate Ya:suko bulu opamo nemagatiya, mabu ebe ubila Saitanatamo tete ebolo nikamete, ebete Ya:suko kuba gabamo kowabuga:tama.^a ²Ebene bulu opolo 40 egelamo eba nokolilo Ya:sute ebe tete geyageyanomolo bae kenanakia:, ebema: ebete bae kape tanalo ebo iyatawiya.^b

³Ebene Saitanate ebetamo pemaigate ebe naniya, “A:ma: Godokono nani Guduma: deda:wena, me nokola baema: na:midila:.”

⁴Ya:sute ebenu tabo eba wiyalo negiya, “Godokono Bukalo tabo ma kunu itana, ‘Lumagite me opono bae kapiyalo a:kigilonamene, wiyasiya ebete Godokono tabo bilibilinomo denaomene nanitabonomolo bigilonamene.’”^c

⁵Ebene Saitanate Ya:suko Godokono wade-talena duliynomolo Yelusalemamo magatate Godoko Amamateno Iya Motono auba unamo nadipite ⁶ebe ebo naniya, “A:ma: Godokono nani Guduma: deda:wena, a:ma: a:ka:tuwa: opamo na:nepatega, mabu Godokono Bukalo tabo ma kunu itana,

‘Godote ebenu nopopi a:imano tanaloma: kapalibolemene, iyo, iba:te ibino kotamo a:ma: ka:pelaema:ta, ebema: a:ma:le nokolalo agowa a:ka:nukamidaemene.’”^{d e}

⁷Wiyasiya Ya:sute negiya, “Ao, nale ebe kuba tanalo a:kosiyodilomo, mabu Godokono Bukalo tabo idi ma kunu itana, ‘Opo lumagite Kawodawa Godoko wabudima: akowagela:la:.’ Iyo, ebe mabuma: me opo lumagite ebenu daedale wokiamo tanalo idi dosiyodilomene, ebete akomalagidilala: Godote ebenu igilo gito ka:pa:mula:ema:.”^f

⁸Ebene Saitanate Ya:suko damela ununomo ida:mo magatate me opo kawonomono iyaiya opo kawokawo eba niyatumiolo, iba:te ebe opo bilibilinomo ega:walo kawokawo inamabu ebo ulamoliya. ⁹Saitanate ebetamo negiya, “A:ma: pupamo okoliawete na namamanatena:, ebenu nale me tanalo bilibilinomo a:ma:tamo kikameomamota.”

---

^a 4:1 Yu Epo 2:18; 4:15   ^b 4:2 Maimi 34:28   ^c 4:4 Totomu 8:3   ^d Saitanate degiya ebe tabo Godokono Bukalo nanitabonomolo bitana, iyo, modobola a:ma: Sam Oale Buka 91:11-12 numiye. Saitanako ebe kawo a:da: tabo kiyawaodawanomola, ebema: tete epetapilo ebete Godokono tabono iyaiya tanalo epono woki mabuamo wadaenako, wiyasiya ebe tabono magumu ebete nanitabolo kawokalilamena:, iyo, me gabodo ebete ibi kuba gabamo wabuga:talenako, ebete Ya:sutamo osiyodiloma: dowageliya eba kunu. ^e 4:6 Oale 91:11-12   ^f 4:7 Totomu 6:16

¹⁰Wiyasiya Ya:sute ebetamo negiya, “Saitana, a:ma: nagodone na:toa! Godokono Bukalo tabo idi ma kunu itana, ‘A:ma: a:imano Kawodawa Godoko amamatelo ebe kapiyatamo na:tuduwatanakiye!’ ”^g

¹¹Ebene Saitanate Ya:suko atepate, wiyasiya Godokono nopopiate pelamete ebe ebo pa:buiyatiya.

Ya:sute Ebedo Woko Dowagilimiya

Mak 1:14-15; Luk 4:14-15

¹²Ebene gabamaniate Yoneko idoko motamo diyatiya, Ya:sute ebe tanalo olowite ebete Ga:lili opamo gito tiya.^h ¹³Ebete Nasalete duliyo molo atepate Kapeniyama duliyo molo nokolinami, Kapeniyama duliyo molo ebe Ga:lili Paka: balalo itanami, me paka: Sebulana ega:walo Na:patali me netewa gu epono opo niyakabolo itanami. ¹⁴Me tanalote pemaigiya Godokono woki awokalimidawa Aisayate kebe tabo ka:kiyawaiyale ebe tabote nanitaboma: keda:ma:, iyo, ebete iyalo tetelo ma kunu a:kiyawaiya,

¹⁵ “Sebulana opo epo ega:walo Na:patali opo epo,

Ga:lili Paka:mo tolame gabo niyakabolo dilukuliawenama, la: ebe epolata.

Iyo, la: Yodane Kolomo apu balalo da:pola:wenama ebe epolata, la:imano opono mailo ebe Yua: epono Ga:lilila.ⁱ

¹⁶ Piyate idoko magumulo dilukuliona,

iba:te alo kawonomo kuima:na:,

iyo, piyate a:e magumulo dilukuliona,

wiyasiya igilo alote ibi ka:pukuilaemene.”

¹⁷Ebe tetelo Ya:sute Godokono tabo kiyawao eba wagilimilo negiya, “La:imano kubane olobila:wete woki iyakobi na:midila:la:, mabu Godokono Kawo Elawodawama: eda: tete tatalila.”^j

Ya:sute Namu Uwatolepi Netewa-netewa Duwatiya

Mak 1:16-20; Luk 5:1-11

¹⁸Ebene Ya:sute Ga:lili Paka: balado eba petolo dubu netewa ebo nulamiya, Saimonoko ebene mailo idi Pitatela ega:walo ebene ekawi A:nduluko, ibi netewapi namu uwatolepila, iba:te namu kamauamo na:utiya. ¹⁹Ebene Ya:sute iba:tamo negiya, “La: na nowaloma:ena:la:, ebene nale la: epo uwatepima: ka:midilimamota.” ²⁰Ebe tetenomolo iba:te ibino kamau miyapate Ya:suko ebo waloma:tiya.

²¹Ebene Ya:sute kela:mo walo ka:tote Sebedikono gudu Ya:imesiko ega:walo ebene ekawi Yoneko ebo ka:nulamiya, iba:te ibino nabiwa:go pelo ilukulite kamau akoelamolitiya. Ebene Ya:sute ibi netewapi

^g 4:10 Totomu 6:13 ^h 4:12 Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 ⁱ 4:15 Ais 9:1-2

^j 4:17 Mat 3:2; 19:27

deka:la:miya, ²² ebe tetenomolo iba:te ibino pe ega:walo ibino nabiwi miyapate Ya:suko ebo waloma:tiya.

Ya:sute Godokono Elawamo Epo Bilibilinomo Dowalubilinaki
Luk 6:17-19

²³ Ebene Ya:sute Ga:lili opo kawonomodo da:petonaki, ebe tetelo ebete Yu epono iyaiya balidi ibilamole motolo ibi eba iyatulamelo, Godote Kawo Elawodawama: deda:na ebete ebe tanalono Wade Tabo iba:tamo ebo kiyawaonaki, ega:walo epo magumulo piyate iyaiya temetema:go dilukulionamiya ebete ibi bilibilinomo wadekobi atumu a:ka:midiolenaki.^k ²⁴ Ebene ebe tetelo Siliya opo epo bilibilinomate atumu Ya:sukono tanalo kolowiote, iba:te ibino iyaiya temetema:gopi ebetamo ebo magaelenakiya. Ma kunu kubakuba uliyanagopi, ea: temetema:gopi, ape kodakoda temetema:gopi, ega:walo iyaiya gabugabuagopi bilibilinomo epetapiate Ya:sutamo da:pelamenakiya, ebete ibi wadekobi ebo midiolenaki.^l ²⁵ Nanitabola, ebe tetelo epo bilibilinomate Ya:sutamo iyaiya opone pelamoliya, iyo, iba:te Ga:lili opone, Teni Duliyomolono opone, Yelusalema kawo duliyomolone, Yudiya opone, ega:walo Yodane Kolomo apune iyaiya pelamoete Ya:suko ebo waloma:tiya.^m

Ya:sute Epo Iyatulaema: Damela Unamo Da:nodoliya

5 ¹ Ebene ebe epo bilibilinomate Ya:sutamo da:pelamiya, ebete ibi ulamete damela unamo nodolote gito nokoliya. Ebema: ebe waloma:tapi dubate pelamete ebe da:pa:wa:midadigiya, ² ebete ibi iyatulame ebo wagilimiya.

Godokono Nanitabo Kalakala Tanalo
Luk 6:20-23

³ Ya:sute iba:tamo negiya,

“Piyate ibi a:ka:tuwa: ibi egegema: gelalo
Godoko ibino Kawodawama: degelanaka,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu Godote Kawo Elawodawama: deda:na,
ebe wade duliyomolono tanalo ibinola!”

⁴ Ega:walo piyate me tetelo temetema:go dimina,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu Godote iba:tamo gelebadi kikalaemene!^o

⁵ Ega:walo piyate amamaoa:pima: deda:ona,
modobola iba:te nekalakalaima:na;

^k 4:23 Ma:t 9:35; Mak 1:39; Ali 10:38   ^l 4:24 Mak 6:55   ^m 4:25 Mak 3:7-8

ⁿ 5:3 Ais 57:15   ^o 5:4 Ais 61:2-3; Awo 7:17

- mabu Godote me opo kawonomo iba:tamo kikalaemene!^p
- 6 Ega:walo piyate tuputupu ilukuli tanaloma: diyawaona,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu Godote ibino iyawa tanalo ka:modoboilaemene!^q
- 7 Ega:walo piyate nilakapo dawokalilamena,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu Godote iba:tamo ebena nilakapo kawokalimene!
- 8 Ega:walo piyate ibino tepo magumu wadenomamo dukulalena,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu iba:te Godokono ololo kuima:na!
- 9 Ega:walo piyate dowapiatamo milo dikalamena,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu Godote ibi ebena gudima: kegemene!
- 10 Ega:walo piyate tuputupu gabodo eba wapata:lamenalo
ebe mabuma: temeteme duwatanaka,
modobola iba:te nekalakalaima:na;
mabu Godote Kawo Elawodawama: deda:na,
ebe wade duliynomolono tanalo ibinola!^r
- 11 “Ega:walo epate na mabuma: la: malogolelo kawokawo temeteme
eba ikalamelo la: kubapima: degelana, la: atumu na:kekalakalala:!^s
- 12 Iyo, la: kawonomamo nekalakalala:, mabu walone tetelo la:le
Godokono Unu Duliynomololo la:imano wiya kawokawonomo
ka:nuwatemamota. Numa:la:, dopamo tetelo dilukulinamiya ebe
kubakubapiate atumu Godokono woki awokalimipiatamo kawokawo
temeteme eba kunu kikalamenamiya.”^t

Solu Ega:walo Alo Ibino Tanalo

Mak 9:50; Luk 14:34-35

13 Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: me opono solu golalata,
wiyasiya la:imano soluno golate dalatidimene, lumagi idite walo
solukobi midima: a:ka:modobomene. Ebe solu kubanomoma: eda:
ebema: epate iyabaiamo aminaote agowamo ka:mikitaolema:na:.

14 “Ega:walo me tanalo idila, la: me opo kawonomono alolata,
mabu nanitabola, damela unulo ditana epate ebe duliynomolo
wadenomamo buminama:na:.”^u 15 Iyo, lumagite ebena wuiki alo
pite bagowo magumamo a:kiyatimene wiyasiya ebete awokala
baiamo kiyatimene, ebena ebe alote moto gulo dilukulina ebe epo
bilibilinomo ka:pukuilaemene.”^v 16 Atu gabodo modobola la:imano
alote epo epetapi na:pukuilaemene, ebena iba:te la:imano wadewade

^p 5:5 Oale 37:11   ^q 5:6 Ais 55:1-2   ^r 5:10 1Pit 3:14   ^s 5:11 1Pit 4:14   ^t 5:12 Ali 7:52

^u 5:14 Yon 8:12; 9:5   ^v 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33

osiyodilole tanalo ulamete la:imano Unu Duliyomolo Nabiwi kemoioma:na:.”^w

Godote Mosesedo Epatamo Dikalamiya Ebe Totomu Tabono Tanalo

¹⁷Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: wadenomamo nemalagidilala; Godote Mosesedo epatamo dikalamiya ega:walo ebenu woki awokalimpiate ebenu Bukamo dakuloliya, nale ebe wadewade Totomu Tabo iyabaiamo alomoma: ka:piya: Ao, eba kunua: Nale wiyasiya ebe iyaiya Totomu Tabono nanitabo tanalo awokalima: piyamo.^x ¹⁸Na la:tamo nani tabo gemo. Me opo ega:walo tobolo unu ibino inamabuate tete geyageyanomolo eba pola:nalo Godokono Totomu Tabote atumu ba:ka:pola:nama:na; ibi bilibilinomo magumulo tabo da:pesonomo idite akalatidimene. Iyo, Godote kebe tabo apuapu ebenu Bukamo dalomoliya, ebe tanalate epo biyatulamenakoma:na: ebenu woko bilibilinomo opoliyale uwomuamo!^y ¹⁹Ebema: Godokono Totomu Tabo bilibilinomo magumulo kebe lumagite tabo da:pesonomo idi ubia:noma: eda:te, ebenu ebete epetapi tudila:oa: tanalo diyatulaemene, walone tetelo ebenu Godokono Unu Duliyomololo da:pesonomoma: ka:neda:mene. Wiyasiya kebe lumagite Godokono Totomu Tabo bilibilinomamo eba tuduwatalo epo epetapi atu tanalo osiyodilolema: diyatulaemene, ebenu Godokono Unu Duliyomololo kawoma: ka:neda:mene.^z ²⁰Ebema: nale la: analemata, modobola la:le Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi ibino tanalo nemalagidilala: Epate ibi tuputupupima: gelana, wiyasiya la:imano tuputupu ilukuli tanalote ibino ilukuli tanalo odolia:no la: Godokono Unu Duliyomolamo a:ka:nopila:ema.”

Epono Dowa Tanalo

²¹Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Dopamo tetelo epate Godokono totomu tabo idi ma kunu diyatulamenakiya, la: olowiamata. ‘Lumagi akoanakapuma:la: Potele lumagi idi danakapuimene, epono tabo anagilamelelamedawate ebetamo kuba wiya kikaemene.’^a ²²Wiyasiya me tetelo nale tabo idi na:kegemo. Kebe lumagite ebenu ekawitamo da:dowamene, tanalo anagiyamidadawate ebetamo kuba wiya kikaemene, ega:walo kebe lumagite ebenu ekawi demalogomene, Ka:nisolo dubate ebetamo kuba wiya kikaema:na; ega:walo kebe lumagite ebenu ekawi watoa:noma: degemene, ebe kuba mabuma: Godote ebe Ela Opamo kanalibomene.^b ²³Ebema: a:ma: Godoko watidilonoma: kalimagono inamabu patapatamo eba adaelo a:ma: woki wadenomamo ma kunu da:nelawa:emene, ‘Eiye! Naimano ekawite natamo na:dowana!’^c

^w 5:16 Epe 5:8-9; 1Pit 2:12   ^x 5:17 Lom 3:31   ^y 5:18 Luk 16:17; 21:33   ^z 5:19 Ya:i 2:10

^a 5:21 Maimi 20:13; Totomu 5:17   ^b 5:22 1Yon 3:15   ^c 5:23 Mak 11:25

²⁴modobola ebe tetelo a:ma: a:imano nilakapo inamabu ebamo natepapiye. A:ma: dopamo toawete a:imano ekawi gelebadikobi na:mida:wete, ebene a:ma: walo ka:pa:wete ebe nilakapo inamabu Godotamo ebo na:pikamiye.

²⁵“A:ma:tamo da:dowana ebe lumagite a:ma: gabamani dubu kawotamo demagatatamene, la: ebetamo nemaimia:no modobola a:ma: dopamo goweladawago gelebadima: na:nediyala: A:ma: ebe gelebadikobi midia:no, nanitabola, ebete a:ma: kawo dubuno kotamo ka:niyatima:ta, ebene kawo dubute wiyasiya a:imano kuba anagiyamidametate a:ma: polisi dubutamo eba nalibolo, a:ma: idoko motamo ebo ka:toma:ta. ²⁶Na a:ma:tamo nani tabo gemo, a:ma: idoko moto gulo eba nokolilo, gabamani dubute kebako tete wiyama: a:ma: danatamene, a:ma:le ebako kuba wiya modobutinomo modobuta:wete duliynomolamo walo ka:ka:pema:ta, wiyasiya a:ma:le ebe wiya modobutia:no a:ka:pemaigaemene.”

Kamiyale Pilo Tanalo

²⁷Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Epate Godokono totomu tabo idi ma kunu diyatulamenakiya, la: olowiyamata. ‘Lumagi idino kamiyale pilolo akolawa:la.’^d ²⁸Wiyasiya me tetelo nale tabo idi na:kegemo. Kebe dubute kamiyale idi umite ubi ebetamo diyatimene, Godokono umi magumulo ebete ebene tepo magumulo ebe kuba iyalo osiyodilo. ²⁹Ebema: a:imano tumudi apu balidite a:ma: kuba gabamo dowabuga:tatana, a:ma: magoba:wete iyabaiamo neba:idila! Modobola a:imano balidite me tetelo alatidi, modoboa: walone tetelo Godote a:imano ape kawonomo Ela Opamo ba:idiloma:!^e ³⁰Ega:walo a:imano tumudi apu kotote a:ma: kuba gabamo dowabuga:tatana, a:ma: itamidawete iyabaiamo neba:idila. Modobola a:imano kotote me tetelo alatidi, modoboa: walone tetelo a:ma:le ape kawonomago Ela Opamo toma:!”^f

Kamiyale Alibuti Tanalo

Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18

³¹Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Ega:walo epate Godokono totomu tabo idi ma kunu iyatulamenakiya, ‘Kebe dubute ebene ubia: tetelo kamiyale dalibutimene, kuba: Ebete ebe alibuti tabo pepamo akulolete ebetamo ikamelo ebo kanalibomene.’^g ³²Wiyasiya me tetelo nale tabo idi na:kegemo. Dubu idino kamiyaleta dubu ida:go kuba osiyodiloa:no, ebene ebene awite ebe ubia:noma: eda:te gito dalibutimene, ebe dubute kawo kuba kosiyodilomene, ebene ebete Godogodone kuba wiya nanitabolo kelaemene. Mabu ebene kuba osiyodilo tanalodo ebene kamiyaleta eba

^d 5:27 Maimi 20:14; Totomu 5:18   ^e 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47   ^f 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43
^g 5:31 Totomu 24:1-4; Mak 10:4

tolo dubu idi da:nelaemene, Godokono umi magumulo ibi netewapino osiyodilo tanalote pilo tanaloma: keda:mene.”^h

Godokono Ololo Apulo Tabo Nanitabonomolo Ge Tanalo

³³Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Dopamo tetelo epate Godokono totomu tabo idi ma kunu diyatulamenakiya, la: olowiyamata. ‘A:ma:le Godokono mailamo kebe tabo da:kiyawaemene ebe tabo bilibilinomo nanitabonomolo nosiyodiloliye.”ⁱ ³⁴Wiyasiya me tetelo nale tabo idi na:kegemo. A:ma:le epetapiatamo nani tabonomo gema: dowagela:emene, iba:te a:imano tabo nanitabokobi ka:midima: a:ma:le Godokono Unu Duliyomolono mailo akoka:miala:, mabu ebe Duliyomolo talenama: eda:na, ebe Godokono okoli baila.^j ³⁵Ega:walo me opono mailo akoka:miala:, mabu me o po atumu talenama: eda:na, ebe Godokono agowa puti baila. Ega:walo atumu Yelusalema kawo duliyomolono mailo akoka:miala:, mabu ebe aimano Kawo Elawodawa Godokono duliyomolola.^k ³⁶Ega:walo a:imano tabo olowidawate a:imano tabo nanitabokobi ka:midima:, a:ma:le a:imano mailo akoka:miala: mabu a:ma: kawodawa:, iyo, a:ma:godolo elawo kitana: a:imano kapiya kilikili eke keyakeyama: midima:. ³⁷Modobola a:ma: wiyasiya a:imano tabo kiyawao magumulo inamabu idino mailo ka:mia:no tabo nanitabolo ma kunu negiye, ‘Iyo, na kosiyodilomamo,’ ega:walo kebe tetelo a:ma: tanalo idi osiyodilo modoboa:noma: deda:emene, modobola a:ma: nani tabo idi ma kunu negiye, ‘Ao, na a:kosiyodilomo.’ Eiye! Epetapiate a:imano tabo nanitabokobi ka:midima: a:ma:le a:imano tabo elawokobi ka:mida:ema: tabo idi akogeala:, mabu ebako tabo kiyawao tanalote Saitanagodone ka:pemene.”

A:ma:tamo Kuba Dosiyodilonako Ebe Lumagitamo

Kuba Ako-osiyodilala:

Luk 6:29-30

³⁸Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Epate Godokono totomu tabo idi ma kunu diyatulamenakiya, la: olowiyamata. ‘Lumagi idite a:imano balidi da:kubaimene, a:ma: wiyasiya ebene balidi ka:kubaimima:ta. Ega:walo lumagi idite a:imano lalo dowakeamidalemene a:ma: atumu ebene lalo kowakeamidalema:ta.’^l ³⁹Wiyasiya me tetelo nale tabo idi na:kegemo. Potele a:ma:tamo kuba dosiyodilonako ebe ako-odiyobala:, ma kunu ebete a:ma: tumudi apu tatakolo danagalimitamene, modobola a:ma: pele apu ebetamo na:kikamiye. ⁴⁰Ega:walo kebe lumagite a:imano lubudino

^h 5:32 1Kol 7:10-11   ⁱ 5:33 Maimi 20:7; Kalima 19:12; Nabas 30:2; Totomu 23:21

^j 5:34 Ais 66:1; Yai 5:12; Ma:t 23:22   ^k 5:35 Oale 48:2; Ais 66:1   ^l 5:38 Maimi 21:24; Kalima 24:20; Totomu 19:21

inamabu laema: ubi iyatilo a:ma: tanalo anagiyamida baiamo magatama: degemene, modobola ebetamo gito nikamiye ega:walo ebe atu tetelo a:imano sete inamabu akoamoeda:la:, a:ma:le ebetamo nilakapolo gito na:kikamiye. ⁴¹Ega:walo gabamani dubu idite ebene inamabu kapiya kilomita tatalidopamo aguwataema: a:ma: danatamene, modobola a:ma: kalakalago ebene inamabu netewa kilomita muludopamo aguwawete eba:go na:tiye. ⁴²Ega:walo kebe lumagite a:imano inamabu idima: a:ma: da:toweometamene, modobola a:ma: ebetamo nilakapolo nikamiye. Iyo, idite tete idilo a:ma:godone inamabu lawete walo a:ma:tamo ikaema: da:degemene, modobola a:ma:le ebe nowalubiye.”

La:go Gowelaopi Nilakapolo Malagidilole Tanalo

Luk 6:27-28,32-36

⁴³Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Ebate ma kunu diyatulamenakiya, la: olowiyamata. ‘A:ma: a:imano namutudawa nilakapolo nemalagidilona, wiyasiya potele a:ma:go da:gowelaona a:ma:le ebako lumagitamo dowama: kuba:.”^m ⁴⁴Wiyasiya me tetelo nale tabo idi na:kegemo. La:go da:gowelaona, modobola la: ibi nilakapolo nemalagidilolenala:, ega:walo la:tamo temeteme dikalametana ibi Godotamo nowadipalatenakiyala: ebete ibi wadenomamo kowalubilinama:.”ⁿ ⁴⁵Mako osiyodilo tanalodo la: Unu Duliyomolo Nabiwino gudima: beda:onamata, mabu ebete ebene egelano alo ega:walo ebene ulama kuba epo ega:walo tuputupu epo iba:tamo kapimiya pikalamenako. ⁴⁶Piyate la: nilakapolo demalagidilolelana, la: ebe epo kapiya demalagidilola:wenama la:imano woki keba kunula:ka:? Ebe mabuma: Godote la:tamo wade wiya ba:kikalametamene? Ao, mabu mani pilolo uwatepiate atumu ibino namutupi kapiya malagidilolenaka! ⁴⁷Ega:walo la: la:imano epo kapiyatamo wadewade tanalo dosiyodilola:wenama la:imano woki keba kunula:ka:? La: ebe wadewade osiyodilole magumudo epo epetapi ba:kodoila:ema? Ao, mabu nanitabokobi midia:piate atumu ibino epo kapiyatamo wadewade tanalo osiyodilolenaka! ⁴⁸Ebema: la:imano osiyodilole magumulo wadenomamo nilukuliniyala:, la:imano Unu Duliyomolono Nabiwi keba kunula:ka: eba kunu, mabu ebegodolo kapiya kuba idi kitana:.”^o

Epono Wadewade Osiyodilole Tanalo Ega:walo

Nigologolopiatamo Nilakapo Inamabu Ikalame Tanalo

6 ¹Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: nanisiwale, wadewade tanalo osiyodilole tetelo epetapiate la:imano wade tanalo uima: ibino

^m 5:43 Kalima 19:18   ⁿ 5:44 Maimi 23:4-5; Luk 23:34; Ali 7:60; Lom 12:14,20

^o 5:48 Kalima 19:2; Totomu 18:13

ololo apulo ako-osiyodilola:la. La: eba kunu dowagela:ema la:imano Unu Duliyomolono Nabiwite la:tamo wade wiya a:kikalametamene.^p ²Ebema: nilakapo inamabu nigologolopiatamo ikalame tetelo epetapiate la:imano wade osiyodilo tanalo uima: awokala ako-osiyodilala: Numa:la:, mena netewa epate balidi ibilamole motolo ega:walo epono ololo apulo ibino nilakapo inamabu diyamo kawonomago ikalamenaka epetapiate ibi kemiolema. Ebema: na la:tamo nani tabo gemo, iba:te epono moiole tanalo magumulo ibino kawo wiya iyalo elawa:, Godogodone walo a:kuwatema:na. ³Wiyasiya la:imano nilakapo inamabu ikalame tetelo modobola la:le diya gabodo nosiyodiliyala:, ma kunu la:imano wade namutudawa idite akoiyatawala:, Godoko kapiyate niyatawamene. ⁴Iyo, la: nilakapo inamabu diya gabodo nikalamenakiyala:, ebene la:imano Nabiwi Godote la:imano diya osiyodilo tanalo umite ebete a:ka:tuwa: la:tamo wade wiya bikalamenakoma:ta.”

Godago Tabo Gela Tanalo

Luk 11:2-4

⁵Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La:le Godago tabo gela tetelo mena netewa epoma: akoeda:oala. Iba:te balidi ibilamole motolo ega:walo epono ololo apulo utitatate tabo madodo unamo wadipalatelelo Godotamo ebo gelanaka, mabu ibi ubila epate ibino gela tanalo kolowilatelema. Ebema: na la:tamo nani tabo gemo, iba:te epono moiole tanalo magumulo ibino kawo wiya iyalo elawa:, Godogodone walo a:kuwatema:na. ⁶Wiyasiya a:ma:le Godago tabo degelaema, modobola a:ma: motamo nodolawete gigiyu na:pemopiye. Ebene a:ma:le a:imano Nabiwa:go diya gabodo tabo eba gelalo, a:ma:le ebe a:kuma:emene, wiyasiya ebete a:imano diya osiyodilo tanalo umite a:ma:tamo wade wiya ebo kikaema:ta.

⁷“Ebema: a:ma:le Godago tabo gela tetelo, a:ma: Godoko iyatawa: lumagima: akoeda:la. Numa:la:, ebako lumagite Godoko toweome tetelo ma kunu malagidilonako, ‘Nale atu towetowe tabo bilibili teta:mo degenakomo, ebema: Godote naimano tabo nanitabonomolo kolowimene.’” ⁸Wiyasiya la: ebako lumagima: akoeda:oala:, mabu la:le la:imano iyaiya modoboa: tanalo Godoko ana:no ebete iyalo iyatawanako. ⁹Ebema: la: Godotamo towetowe tabo ma kunu negelanakiyala:,

‘Aimano Unu Duliyomolono Nabiwi,

modobola a:imano talena mailo epate nadipatema:na,

¹⁰ ega:walo modobola a:ma:le Kawo Elawodawama: deda:wena ebe tanalote nawokalamene.

^p 6:1 Ma:t 23:5   ^q 6:5 Ma:t 23:5; Luk 18:10-14   ^r 6:7 1Ela 18:26-29   ^s 6:8 Ma:t 6:32

- Nanitabola, a:ma:le a:imano ubi tanalo keba kunu kalomawena
 Unu Duliyomololo eba kunu bosiyodilolenakoma:ta,
 ebema: modobola a:ma: me opolo
 a:imano ubi tanalo atumu na:kosiyodilolenakiye.^t
- 11 Ega:walo modobola a:ma: me kapiya egelano bae atamo modobolo
 nikaeama:.
- 12 Ega:walo epetapiate atamo kuba dosiyodilolena,
 ale ebe kuba egebolelamete ka:dodolomatililaemalema;
 ebema: modobola a:ma: atumu
 aimano kuba egeboleama:wete na:dodolomatiliama:.”
- 13 Ega:walo Saitanakono kuba gabamo wabuga:ta magumulo
 a:ma:le wiyasiya a eba walubilo
 a:imano wade gabodo nemagataenakiye,
 iyo, ebena kuba osiyodilo magumune
 aimano igilo na:mula:leama;
 mabu a:imano Kawo Elawodawa tanalo,
 ega:walo elawo kawonomo,
 ega:walo amama tanalo
 uwomua: tetelo a:ma:godolo ba:pola:nama:na:
 Taula.’ ”^{v w}

14 Ya:sute tabo moga:melo walo na:kegiya, “Epetapiate kuba la:tamo
 dosiyodiloliya, la:le ibino kuba da:dodolomatililama:ema la:imano
 Unu Duliyomolono Nabiwite atumu la:imano kuba egebolelametate
 ka:dodolomatililaema:ta,^x 15 wiyasiya la:le epetapino kuba
 dodolomatililamea:no, la:imano Unu Duliyomolono Nabiwite atumu
 la:imano kuba egebolelametate a:ka:dodolomatililametamene.”

Godokono Woko Osiyodiloma: Bae Naoa:no Pola:na Tanalo

16 Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La:le Godokono woko osiyodiloma:
 bae naoa:no da:pola:wenama, mena netewa epoma: akoeda:oala. Iba:te
 bae naoa:no pola:na tetelo ibino dopo mibomiboma: eda:olamenaka,
 mabu ibi ubila epate ibino bae naoa: tanalo kumilaema: Ebema: na
 la:tamo nani tabo gemo, iba:te epono moiole tanalo magumulo ibino
 kawo wiya iyalo elawa; Godogodone walo a:kuwatema:na:.”^y 17 Wiyasiya
 a:imano bae naoa:no okoli tetelo modobola a:ma: ebe tanalo diya
 gabodo nosiyodilonakiye. Ebema: a:ma: bae kapete umia:no, a:ma:le
 kalakalago dokoliawena a:ma: eba kunu nokolitiye, a:ma:le a:imano eke

^t 6:10 Luk 22:42   ^u 6:12 Ma:t 6:14-15; 18:21-35   ^v Ma:t 6:13b buka apuno tabo
 Ma:tiyute bukamo kakuloliya; wiyasiya ebena buka osiyodilo walogabo apune
 nanitabokobi mididawa idite akuloliya.   ^w 6:13 Luk 22:40; Ya:i 1:13; Yon 17:15; 2Tes 3:3
^x 6:14 Mak 11:25-26   ^y 6:16 Ais 58:5-9

wadipalatela:wete a:imano ololo wadenomamo kukulama:ta. ¹⁸Ebene epate a:kiyatawaoma:na: a:ma:le bae naoa:no dokoliawita, Nabiwi Godoko kapiyate kiyatawamene. A:ma:le ebe a:kuma:emene, wiyasiya ebete a:imano diya osiyodilo tanalo umite a:ma:tamo wade wiya ebo kikaema:ta.”

Godokono Unu Duliyoumololo Inamabu Dogodogokobi Midili Tanalo

Luk 12:33-34

¹⁹Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: me opolo inamabu dogodogokobi akomidilinala:, mabu me opolo wadewade kaliku nopaiate a:kubailamenaka ega:walo auli inamabu nabote atumu a:ka:kubailamenaka. Iyo, nanitabola, pilo epate moto guamo podolote la:imano inamabu epetapi gito ka:pa:kubailaema:na:.” ²⁰Ebema: modobola la: Godokono Unu Duliyoumololo la:imano inamabu dogodogokobi na:midilinala:, mabu ebolo nopaiate inamabu kenaona:, ega:walo nabote inamabu ka:kubailamena:, ega:walo pilo epate moto guamo odolote la:imano inamabu a:kuwatema:na:.” ²¹La: nanisiwale! La:imano inamabuate kebolo da:pola:nama:na: la:imano tepo magumuno woki atumu ebolo ka:na:pola:nama:na:.”

Apeno Alono Tanalo

Luk 11:34-36

²²Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Lumagino apeno alo ebe ebene balidila. Ebema: a:imano balidite wadenomamo da:pukuilaemene a:imano tepo magumuno alote atumu wadenomamo ka:ka:pukuilaemene, ²³wiyasiya balidite wadenomamo pukuilamea:no a:imano apete idoko magumulo kitanamene. Ebema: a:ma: nanisiwale, a:imano tepo magumuno alote didokomene, ebe idoko tanalo beda: kawonomola:ka:!”

Godoko Ega:walo Mani Ibino Tanalo

Luk 16:13

²⁴“Ega:walo me tanalo idila, lumagite netewa elawodubatamo wokodawama: eda:ma: modoboa:. Ebete eba kunu dowagelemene iditamo eba downalo idi nilakapolo bemalagidilonamene, ega:walo ebe iditamo eba utinalo idi ubia:noma: beda:namene. Ebema: a:ma: atumu, Godotamo ega:walo manitamo kapiya tetelo tuduwatama: modoboa:.”

Godoko Nanitabokobi Midi Tanalo

Luk 12:22-31

²⁵Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Nale la: analemata, la:imano ilukulio tanaloma: woki bilibilima: akoeda:onala:, iyo, la:le nao inamabu,

^z 6:19 Ya:i 5:1-3   ^a 6:20 Ma:t 19:21; Luk 18:22

nio inamabu, ega:walo pupuliono inamabu uwatema: kawonomamo akomalagidilola:la, mabu nao inamabu ega:walo pupuliono inamabu iba:te kawokawoma: keda:ona:. Nao inamabute lumagitamo nanitabo igilo ba:kikaemene? Ao, a:kikaemene, ega:walo pupuliono inamabute atumu ebenu ape uwomua: tetelo a:kowalubinamene.^b 26 Ebema: la: olaolano tanalo nemalagidilala:, iba:te pali inamabu kamiona: ega:walo iba:te pelamete naono pali inamabu ka:petapionakoa:, iyo, ibino pali inamabu alomono moto puliyala, wiyasiya la:imano Unu Duliyomolono Nabiwite iba:tamo bae modobolo ikalamenako. Numa:la:, Godokono nilakapo nanitabolo bitana olaolatamo, wiyasiya la:tamo keba kunu kitanale? Nanitabola, ebenu nilakapo la:tamo kawonomoma: eda:te ilukulina ilukulina tetelo bitanamene!^c 27 Ebema: la: woki bilibilima: akoeda:oala:. Lumagite ebe a:ka:tuwa: ebenu a:e tete egela ida:mo keba kunu na:kiyatimene, ega:walo ebete ebenu igilo keba kunu na:kegeyageyaima:tepanene? Gabo puliyala, kitana:

28 “Ebema: mabu keleka: la: pupuliono inamabuma: woki bilibilima: deda:wenama? La: me opono kaiyakaiyano tanalo nemalagidilala:, iba:te woko kosiyodilona: ega:walo pupuliono inamabu kosiyodilolena:.”
29 Nale la: analemata, Kawo Elawodubu Solomonote inamabu dogodogodawanomoma: eda:nami, wiyasiya ebete wadewade tita:gono inamabu da:pupulinaki, ebe kalikuno titi me opono kaiyakaiyano titite nodoilina.^d 30 Numa:la:, me opono uwagate ka:lo napepeuta, dumutu epate elamo kiyalekema:na:, wiyasiya Godote ebe nonoka inamabu tita:gonoma: midilina, ebema: ebete atumu la:tamo pupuliono inamabu modobolo bikalamenakoma:ta. La: me tanalo wadenomamo iyatawaoa:no la:imano nanitabokobi midi tanalo Godotamo kawokawoa:!

31 “Ebema: la:le woki bilibilima: eda:olo ma kunu akogelanakala:, ‘A beda: na:kenaoma:, ega:walo a beda: na:ka:nioma:, ega:walo a beda: na:ka:pupulioma:?’”
32 Nanitabokobi midia:piate me inamabu woki bilibila:go olena, la: wiyasiya eba kunu akowagelenala:, mabu ebe inamabu la:godolo modobolo pola:na:no la:imano Unu Duliyomolono Nabiwite iyalo iyatawanako.^e 33 Ebema: la: la:imano Kawo Elawodawa Godotamo tudila:olo ebenu tuputupu okoli tanalo dopamo nowadiala:, ebenu la:imano modoboa: tetelo ebete la:imano iyaiya tanalo ulamelelametate la:tamo modobolo bikalamolenakoma:ta.^f 34 Ebema: la: dumutu egelano tanaloma: woki bilibilima: akoeda:oala:, mabu ebe egelano tanalote a:ka:tuwa: kapawokalamene. Ka:lo egelalo da:pola:na ebe iyaiya tanalo nemalagidilola:, wiyasiya egela idino kuba tanalate pemaimia:no dopamo tole tanalote la:tamo akopa:la:.”

^b 6:25 Pil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pit 5:7   ^c 6:26 Ma:t 10:29-31; Luk 12:6-7   ^d 6:29 1Ela 10:4-7

^e 6:32 Ma:t 6:8   ^f 6:33 1Ela 3:13-14; Oale 37:4,25; Lom 14:17

Epono Tanalo Anagilamelelame Tanalo

Luk 6:37-38,41-42

7 ¹Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Epo epetapino kuba osiyodilole tanaloma: la:le ibi kubakubapima: samamo akoka:la:miala:, ebene Godote la: kubakubapima: a:keka:la:mitamene,^s ²mabu la:le epono tanalo keba kunu kanagilamelelama:ema, Godote la:imano tanalo eba kunu kanagilamelelaema:ta, ega:walo la: epetapiatamo keba kunu kosiyodilola:wenakoma, eba kunu Godote la:tamo atumu ba:kosiyodilolenakomene.^h ³Keleka: mabu a:imano ekawino balidilo nonoka da:peso umilo wiyasiya a:imano balidilo ditana ebe kawo kewa tete kuma:wena? ⁴Ega:walo beda: mabuma: a:imano ekawitamo ma kunu degeawita, ‘Modobola a:imano balidilo ditana ebe nonoka da:peso nale kelaemamota,’ wiyasiya a:imano balidilo ditana ebe kawo kewa tete a:ma: kelawa:wena? ⁵Eiye! A:ma: mena netewa lumagilata! Modobola a:ma: dopamo a:imano balidilo ditana ebe kewa lawa:wete, a:ma:le walone wadenomamo mela:wete a:imano ekawino balidilo ditana ebe nonoka da:peso ebo kelaema:ta.

⁶“Ega:walo me tanalo idila, la:le Godokono talena inamabu gaagaatamo akoikalama:la:. La: eba kunu dowagela:ema, diyala, iba:te la:tamo olobila:te la: kubanomamo da:baloletamene, ega:walo la:imano wadewade mani goeogoeatamo akoikalama:la:, iba:te ebe inamabu agowamo mikitaotele gito da:ba:miyapama:na:.”

Modoboa: Tetelo Godoko Toweome Tanalo

Luk 11:9-13

⁷Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: Godoko na:toweoma:la:, ebete la:tamo kikalaema:ta. Iyo, la: ebene wade tanalo nowadiala:, la:le kuimamota, ega:walo gigiyu nanakamiala:, ebete la:tamo ka:iyamidamene.ⁱ ⁸Numa:la:, piyate Godoko da:toweomenaka iba:te ebegodone kelaema:na:, ega:walo piyate ebene wade tanalo dowadinaka iba:te kuima:na:, ega:walo piyate gigiyu danakaminaka ebete iba:tamo ka:iyamidamene.^j ⁹La: magumulo kebe dubu ebene gudute ebe baema: da:toweomene, wiyasiya ebetamo nokola ba:kikaemene? ¹⁰Ega:walo ebe gudute a:ma: namoma: da:toweometamene, a:ma: wiyasiya ebetamo bu kalu ba:kikama:emene? ¹¹Numa:la:, la: wadewade epoa: wiyasiya la: iyatawalata la:imano guda:tamo wadewade bae ikalaema:, ebema: la:imano Unu Duliomolono Nabiwi atumu iyatawanomola wadewade

^s 7:1 Lom 2:1; 1Kol 4:5; Ya:i 4:11-12   ^h 7:2 Mak 4:24   ⁱ 7:7 Mak 11:24; Yon 14:13; 15:7; 16:23-24   ^j 7:8 1Yon 3:22; 5:14-15

tanalo epatamo ikalaema:, piyate ebe da:toweomenaka iba:tamo kikalaemene.^k

¹²“Ebema: epate la:tamo beda: tanalo osiyodiloma: la:le ubi diyata:wenakoma, la: epetapiatamo eba kunu nosiyodilonakiyala:, mabu Godote ebenu Totomu Tabo Mosesedo epatamo dikalamiya ega:walo ebenu woki awokalimipiate ebenu Bukamo dakuloliya, ebe kawokawo tabono magumu kapiya ebe ma kunula, la: epetapiatamo nilakapo tanalo nawokaliminakiyala:.”^l

Ta:kumi Gigiyuno Tanalo

Luk 13:24

¹³Ebenu Ya:sute walo na:kegiya, “La: ta:kumi gigiyudo nopila:la: mabu Ela Opamo da:nopila:onaka ebe gigiyu kawonomola, gabo kodakoda: Epo bilibilinomate ebenu nopila:ote ebe gabodo tolamena. ¹⁴Wiyasiya Godokono Igilo Duliyomolamo da:nopila:onaka ebe gigiyu ta:kuminomola, gabo kodakodala. Kapiyakapiya epate ebe gigiyu numite ebenu tolamena.”

Kewa Ega:walo Ebenu Da:imi

Luk 6:43-44; 13:25-27

¹⁵Ebenu Ya:sute walo na:kegiya, “La:le Godokono mailamo a:da: tabo kiyawaopi wadenomamo nulama:la: Iba:te alagirole sipi-goeogoeono tama pupulite la:tamo ebo pelamenaka, wiyasiya ibino tepo magumulo ibi elawoelawo gaagaa keba kunula:ka: eba kunula.^m ¹⁶La: ibino osiyodilole tanalo wadenomamo nulamelelamiyala: Lumagite wadewade gala:ipi da:imi moeagono kewalo a:ka:nulaemene, ega:walo ebenu moeagono kewamo tote umei kewano da:imi a:ka:netapiomene.ⁿ ¹⁷Numa:la:, wadewade kewalo wadewade da:ima:te ka:noloma:na:, ega:walo kuba kewalo kubakuba da:ima:te ka:noloma:na: ¹⁸Iyo, wade kewalo kubakuba da:ima:te a:ka:noloma:na:, ega:walo kuba kewalo wadewade da:ima:te a:ka:noloma:na:, ¹⁹ebema: nanitabola, wadewade da:imi noloa: kewa epate lute elamo kiyalekema:na:.^o ²⁰Ebema: la: a:da: tabo kiyawaopino osiyodilole tanalo eba ulamelo la:le ibino nolo tanalamo ibino nanitabo tanalo ebo kiyatawaomamota.^p

²¹“Numa:la:, piyate na Kawodawama: gito deka:na:minaka wiyasiya nanitabo tanalo puliyala, ebe epate Godokono Unu Duliyomolamo a:ka:nopila:oma:na: Wiyasiya piyate naimano Nabiwino ubi tanalamo da:tudila:ona, ibi kapiyate ebenu Unu Duliyomolamo

^k 7:11 Ya:i 1:17 ^l 7:12 Ma:t 22:39-40; Luk 6:31; Lom 13:8-10 ^m 7:15 Ma:t 24:24; Ali 20:29; 2Pit 2:1 ⁿ 7:16 Gal 5:19-22; Ya:i 3:12 ^o 7:19 Ma:t 3:10; Luk 3:9; Yon 15:6
^p 7:20 Ma:t 12:33

ka:nopila:oma:na:.⁹ ²² Ebema: Godokono Kawo Egelalo epetapiate natamo ma kunu kegelama:na:, ‘Kawodawa, Kawodawa! Ale a:imano mailamo Godokono tabo a:kiyawaonakima:, ega:walo a:imano mailamo kuba uliyana alibolenakima:, ega:walo atumu ale anoano tanalo epetapi osiyodilolenakima:.’ ²³ Wiyasiya nale iba:tamo kegemamo, ‘Na iyatawa: la:imano tanalo. La: kuba osiyodilolepilata, nagodone na:tolama:la:!’ ”^r

Moto Netewa Etemotepino Tanalo

Luk 6:47-49

²⁴ Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Kebe lumagite naimano tabo olowiote ebe iyaiya tanalo dosiyodilolemene, ebe wade mulo woki lumagila. Ebete ebene moto kodakoda damela unamo detiya, ebe dubu keba kunula:ka: eba kunula. ²⁵ Ebe tetelo ulamate dowiya obote ebo odoliya, ebene kawo awanomote pete moto dapadimagotiya motote kekagiya: mabu ebete wade damelamo etiya. ²⁶ Wiyasiya kebe lumagite naimano tabo olowiote osiyodilolea:no, ebe daedale woki lumagila. Ebete ebene moto wiyo damelamo detiya ebe dubu keba kunula:ka: eba kunula. ²⁷ Ebe tetelo ulamate dowiya obote ebo odoliya, ebene kawo awanomote pete moto dapadimagotiya motote kagate kubanomoma: ebo ediya. O olalati beda: kawonomola:ka:!”

Tabo Olowiopiate Ya:sukono Tanaloma: Danoanoiya

²⁸ Ebene Ya:sute me iyaiya tanalo kiyawao dolopoligiya ebene tabo olowiopi bilibilinomate nanoanoutiya, ²⁹ mabu ebete Godokono elawamo iyatulamiti, wiyasiya ebe ibino Godokono Totomu iyatulamepi keba kunula:ka: eba kunua:.^s

Ya:sute Kukulakukulago Dubu Wadekobi Da:midiya

Mak 1:40-45; Luk 5:12-16

8 ¹ Ebe tetelo Ya:sute damela unune da:piwisigiya epo epetapi bilibilinomate ebe a:wa:midalo ebo tolamiya. ² Ebene kukulakukulago dubute ebetamo pete ebene pupamo pokolite na:pegiya, “Kawodawa, a:imano ubi ditametana, a:ma:le na wadekobi ka:midinima:ta.”

³ Ya:sute ebene koto uwamidate ebe eba ologilo ebetamo negiya, “Na ubila, a:ma: wadekobi nolowia!” ebema: ebe tetenomolo kukulakukula temetemete ebegodone dolopoligiya ebete wadekobi ebo olowiya. ⁴ Ebene Ya:sute ebetamo tabo idi ma kunu kegiya, “A:ma: naimano tanaloma: epo akonanala:la. Modobola a:ma: wiyasiya me tetenomolo toawete a:imano ape Godotamo kalimagono ikameodawatamo nanawokalimiye, ebene kalimagono nilakapo

⁹ 7:21 Luk 6:46; Ya:i 1:25   ^r 7:23 Oale 6:8; 2Tim 2:19   ^s 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32

inamabu Godotamo akona:nikamiye, Mosesete da:kiyawaiya eba kunu. Ebe tanalote epo kiyatulaemene a:imano temetemete olopoligi.”⁷

Ya:sute Gowelaodawa Elawodubuno Wokodawa Wadekobi Da:midiya
Luk 7:1-10

⁵Ebene Ya:sute Kapeniyama duliynomolamo da:tiya Loma epono gowelaodawa elawodubu idite ebetamo pete ebe petoweomelo napaniya, ⁶“Kawodawa, naimano wokodawa motolo kawo gabugabuago watita, ebe ape kodakoda temetemete umita.”

⁷Ebene Ya:sute ebetamo negiya, “Modobola, na pete ebe wadekobi ka:pa:midimamo.”

⁸Gowelaodawa elawodubute tabo eba wiyalo negiya, “Ao, Kawodawa, eba kunua. Na wade lumagia: a:ma:le naimano motamo podoloma. Wiyasiya na niyatawitamo, a:ma:le motamo pea:no tabo gito degeaemene, naimano wokodawate nanitabonomolo wadekobi kolowimene. ⁹Mabu na atumu gowelaopino kawokawo elawodubuno opodawama: eba eda:nalo ibino tabamo a:tuduwatanakomo, ega:walo atu tetelo naimano gowelaopiate naimano umi magumulo pola:na. Ibi magumulo nale idi danamo, ‘A:ma: na:toa!’ ebete ebo ka:tomene. Ega:walo idi dakanamo, ‘A:ma: na:pa:!’ ebete ebo ka:pemene. Atumu nale naimano wiya: wokodawa danamo, ‘A:ma: me tanalo nosiyodila!’ ebete ebe tanalo kosiyodilomene. Ebema: Kawodawa, modobola a:ma: tabote negea naimano wokodawate wadekobi kolowima.”

¹⁰Ya:sute ebe tabo dolowiya ebete nela:wiya, ebema: ebe dowaloma:titiya ebe epatamo negiya, “Na la:tamo nanitabonomolo gemo, na Isalaela epo bilibilinomo magumulo mako lumagino nanitabokobi midi tanalo kuminakoa:!

¹¹Na la:tamo gemo, epo bilibilinomate me opo kawonomono apune apune pelamote, iba:te A:ibalayamako, Aisa:keko, ega:walo Ya:ikoboko iba:go kapimiya Kawo Elawodawa Godokono soliyomu bailo ka:pa:pola:nama:na.”

¹²Wiyasiya la: Yu epo epetapi Godote la: idoko magumamo ka:piyalekema:ta, ebe idoko magumulo la: lalo eba oliomolelo kawonomamo kimimamota.”⁷

¹³Ebene Ya:sute gowelaodawa elawodubutamo negiya, “Mabu a:ma:le na nanitabokobi a:midina:ta, ebema: a:ma: toawete a:imano wokodawa na:numiye, ebete wadekobi olowi.” Nanitabola, ebe tetenomolo Ya:sute ebe tabo eba gitalo wokodawate wadekobi ebo olowiya.

Ya:sute Pitakono Moto Lapino Wadekobi Da:midiya
Mak 1:29-31; Luk 4:38-39

¹⁴Ebe tetelo Ya:sute Pitakono moto guamo nodolote ebena moto lapino ebo numiya, ebete ape enaena gabugabuago watiti. ¹⁵Ebene Ya:sute ebe

---

⁷ 8:4 Kalima 14:1-32; Ma:t 9:30; Luk 17:14   ⁸ 8:11 Luk 13:29   ⁹ 8:12 Ma:t 22:13; 25:30; Luk 13:28

kamiyaleno koto dologimiya, gabugabute ebegodone eba olopoligolo ebete maigate Ya:suko mabuma: bae okalimi woko ebo wagilimiya.

¹⁶Eba adimonalo duliynomolo epate kubakuba uliyanagopi bilibilinomo Ya:sutamono ebo magaeleniya, ebene ebete tabo kiyawao kapiyamo kubakuba uliyana iba:godone eba alibolenalo temetema:gopi epetapi bilibilinomo atumu wadekobi ebo ka:midioleni. ¹⁷Nanitabola, Ya:sute makomako wadewade tanalo epatamo osiyodilolenaki, Godokono woki awokalimidawa Aisayate degiya ebe tabote nanitaboma: keda:ma:, iyo, ebe dawate iyalo tetelo tabo ma kunu giya, “Ebate aimano gabugabu ega:walo temeteme kuwateamene.”^w

Woki Netewago Ya:suko Waloma:ta Modoboa:

Luk 9:57-62

¹⁸Egela idilo epo epetapi bilibilinomate Ya:suko da:na:wa:midadigiya, ebete ebe tanalo umite ebe waloma:tapi nanaliya, “A paka: apuamo ka:na:iwaliye.”

¹⁹Ebe tetelo Godokono Totomu iyatulamedawa idite pete ebetamo na:pegiya, “Iyatulamedawa, a:ma: kebamo ka:toaemene, nale a:ma: ebamo kowaloma:tamota.”

²⁰Wiyasiya Ya:sute ebene tabo olowite negiya, “Iyaiya, a:ma: dopamo me tanalo idi wadenomamo nemalagidila. Tumu gaagaano lao bai damela gugu ba:polal:lamena ega:walo olaolate ibino moto etemoteonaka, wiyasiya na Epono Naniwi^x naimano wata bai puliyala.”^y

²¹Ebene waloma:tadawa idite negiya, “Kawodawa, modobola na dopamo tote, naimano nabiwi kadelete da:emene, nale ebene ape bobamo niatite na walone a:ma: kowaloma:emamota.”^z

²²Ya:sute ebetamo nowamiya, “Ao, a:ma: ka:lonomo na nowaloma:ena:, wiyasiya modobola a:elao epate ibi a:ka:tuwa: ibino a:elaopi bobamo nalomoma:na:.”

Ya:sute Awa Matalukobi Da:midini

Mak 4:35-41; Luk 8:22-25

²³Ebene adimo tete eba tatalinalo Ya:sute peamo da:niwisigani ebe waloma:tapiate eba:go kapimiya niwitioniya. ²⁴Iba:te peamo olonate da:tolameniya ebe tetelo kawo awanomote eba penalo kawokawo ulate maimionate pe guamo obo ebo polomeni, wiyasiya Ya:sute pe gulo u ebe watani.^a ²⁵Ebema: waloma:tapiate ebetamo pelamenate ebe eba pamutiyanalono ebo pananiya, “Kawodawa, aimano igilo na:mula:leama:! A ka:elaomalema:!”

^w 8:17 Ais 53:4   ^x Epono Naniwi ebe Ya:sukono mailo idila. Ebe a epo bilibilinomono Naniwila, atumu Godoko ebe aimano Naniwila.   ^y 8:20 2Kol 8:9   ^z 8:21 1Ela 19:20
^a 8:24 Oale 4:8

²⁶ Ya:sute wiyasiya negeni, “La: beda:ma: ka:toletoleawenama? La:imano nanitabokobi mido tanalo depesonomola!” Ebe tetelo ebete maiganate awa ega:walo ulo kawiya nanaleni, “La: nolodiyobala!” ebene paka:te matalukobi olowinomo gito olowini.^b

²⁷ Ebe tetelo ibi bilibilinomate eba anoanonalo negelaniya, “Me kebako dubula:ka? Awa ega:walo ulo iba:te ebene tabo olowite a:tudila:!”

**Ya:sute Gadala Duliomolopi Kubakuba Uliyanago Dubu Netewa
Wadekobi Da:midoliya
Mak 5:1-20; Luk 8:26-39**

²⁸ Ebene egela idilo Ya:sute paka: apuamo naiwate Gadala duliomolono opamo nemaigate, damelamo eba nodololo kubakuba uliyanagono dubu netewate eba:go ebo palugiya. Ebe dubu netewate a:elao epono bobo bailo okolionamiya ega:walo ibi elawoelawonomola, ebema: epate ebe gabodo wapata:laema: kawonomamo toletoleonamiya. Nanitabola, ebe opo epono tanalo ma kunula, iba:te maboele nokola damela eba obobolelo iyaiya bobo ebo osiyodilolenakiya iba:te ibino a:elao epono ape alomoma:.²⁹ Me dubu netewate Ya:suko dumiya ebe tetenomolo iba:te gelatepaolo negeliya, “A:ma: Godokono Gudulata! A:ma: atamo beda: tanalo na:kosiyodilaemene? Godokono kuba wiya ikalame tete pea:no, a:ma: dopamo a anakapuaema: ka:pa:wa:?”^c

³⁰ Ebe tetelo ibi niyakabolo dabiolo goeogoeo bilibilinomate nala:go wapata:lamiya, ³¹ ebema: kubakuba uliyanagopi dubate Ya:suko toweomelo negeliya, “A:ma: a me dubagodone aliboema: ubi diyata:wita, modobola a:ma:le a goeogoeatamo naliboa:.”

³² Ya:sute iba:tamo negiya, “Na:tolama:la:!” Ebe tetelo iba:te dubagodone nemaimite goeogoeatamo ebo nopila:iya, ebema: ebe goeogoeate damela unune puila:ote maboele damelane da:na:gudiya, obamo nololuote ibi bilibilinomate gito na:elaiya.

³³ Ebe tetelo Ya:sute kubakuba uliyanagopi wadekobi keba kunu ka:midoliyale, goeogoeo ulamepi dubate ebe tanalo umite ibino duliomolamo puila:ote epo bilibilinomo ebo nanaliya. ³⁴ Ebene duliomolo epo bilibilinomate Ya:sutamo pelamete, iba:te ebe da:pumiya ebe napaniya ebete ibino opo atepate ka:toma:

**Ya:sute Ape Kodakoda Temetema:go Dubu Wadekobi Da:midiya
Mak 2:1-12; Luk 5:17-26**

9 ¹ Ebene Ya:sute peamo olote paka: apuamo naiwate ebene okoli duliomolo Kapeniyamamo gito nemaigiya.^d ² Ebe tetelo epate ape kodakoda temetema:go dubu patapatago aguwatiya, ebene Ya:sute

^b 8:26 Ma:t 14:31; Oale 89:9   ^c 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41   ^d 9:1 Ma:t 4:13

ibino nanitabokobi midi tanalo umilamete ebetamo negiya, “Naimano namutudawa, a:ma: nekalakala! Godote a:imano kuba egebolemetate a:dodolomatilima:ta.”

³Wiyasiya Godokono Totomu iyatulamepi epetapiate ebe tabo olowite ibi magumulo tabo ma kunu gelitiya, “Me dubute amamago kuba tabo ge Godokono ololo apulo!”

⁴Iba:te ibino tepo magumulo degeliya, Ya:sute iyatawate iba:tamo negiya, “Mabu keleka: la:imano tepo magumulo me kuba tanalo demalagidilawitama?^e ⁵Me tabo kodakodala:ka: nale gema:, ‘Godote a:imano kuba egebolemetate a:dodolomatilima:ta?’ O me tabo idi gema: kodakodala:ka:, ‘A:ma: maigawete na:toa?’ ⁶Ebema: nale la: kiyatulaemamota na Epono Naniwigodolo elawo bitana me opo kawonomolo epono kuba egebolelamete ka:dodolomatililaema:.” Ebene Ya:sute temetema:go dubutamo negiya, “A:ma: maigawete, bogo mokopiamidawete motamo na:toa.”^f

⁷Ebema: ebe dubute maigate ebena motamo gito tiya.

⁸Nanitabola, epo bilibilinomate ebe tanalo umite eba anoanoutalo Godokono mailo unamo ebo adipatiya, mabu ibino ololo apulo ebete Ya:sudo ebena elawo kawonomo awokalimiya.

Ya:sute Ma:tiyuko Deka:miya

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹Ya:sute ebe motone nemaigate eba petonatolo dubu idi ebo numiya, ebena mailo Ma:tiyutela, ebe ta:kese uwatedawala, ebete ebena woko bailo okoliti. Ebe tetelo Ya:sute ebetamo negiya, “A:ma: na nowaloma:ena:,” ebena ebete maigate Ya:suko nowaloma:tiya.

¹⁰Ebena Ya:sute ebe waloma:tapiago Ma:tiyukono motolo bae eba nautalo, ta:kese uwatepi ega:walo Godokono Totomu Tabo uwatea:pi ibi bilibilinomo epetapiate pelamete iba:go pepola:niya.

¹¹Ebe tetelo Pa:lisi tanebapi dubu epetapiate ebe tanalo umite ebe waloma:tapiatamo negeliya, “La:imano iyatulamedawate ta:kese mani elemasigilo uwatepi ega:walo Godokono Totomu Tabo uwatea:piago bae beda:ma: kenanakole?”^g

¹²Ya:sute ebe tabo olowite negiya, “Wadewade epate doketatamo a:ka:tolaema:na:, wiyasiya gabugabuagopiate ka:tolaema:na:. ¹³Iyo, piyate a:ka:tuwa: degelana, ‘A wadewade epola,’ na ebakobako epo uwatema: ka:piya:. Na wiyasiya kubakuba epo kapiya uwatema: piyamo, iba:te na kowaloma:enema:. Ebema: modobola la: me Godokono Buka apuno tabo magumu na:nowadiala:, ‘La: natamo

^e 9:4 Ma:t 12:25; Luk 9:47; Yon 2:25   ^f 9:6 Yon 17:2   ^g 9:11 Luk 15:2

kalimagono inamabu gito akopikanama:la, na ubia:nola. Wiyasiya na ubila la:imano tepo magumulo nilakapo tanalo kuima.’”^h

Godokono Woko Osiyodiloma: Bae Naoa:no Pola:na Tanalo
Mak 2:18-20; Luk 5:33-35

¹⁴Ebene Yonekono waloma:tapi epetapiate Ya:sutamo pelamete ebe napalatediya, “Mabu keleka: a ega:walo Palisi tanebapi a bilibilinomate iyaiya tetelo bae naoa:no da:pola:nanakoma: Godokono woko osiyodiloma:, wiyasiya a:ma: waloma:tapiate bae naoa:no ka:pola:nanakoa:?”ⁱ

¹⁵Ya:sute iba:tamo negiya, “Dubute kamiyale daidimene, ebe tetelo ebenu namutupiate soliyomu bailo tepo mibomibago gito ba:ka:pola:nama:na? Ao, modoboa:! Iba:te eba:go soliyomu bae kapimiya kenaoma:na. Wiyasiya kamiyale oli aidi dubute ebenu kamiyale duliwomolo ida:mo magata tete na:pe, nanitabola, ebe tetelo ebenu namutupiate ibino tepo temeteme tanaloma: bae naoa:no ka:pola:nama:na. Ebema: numa:la, me tete ebe la:imano kalakalago bae nao tetela mabu nale la:go bokolinamo.”

Tagala Okoli Tanalo Ega:walo Oli Okoli Tanalo
Mak 2:21-22; Luk 5:36-39

¹⁶Ebene Ya:sute tabo moga:melo walo na:kegiya, “Lumagite oli kaliku apu tagala kalikuno bolegala:mo a:kowaluomene, mabu kaliku ukula tetelo ebe oli kaliku apute tagala kaliku kanagiyamidalemene, ebenu bolegalete kawonomoma: keda:mene. ¹⁷Ega:walo atu gabodo lumagi idite tagala gautu-goeo tama kalila:mo oli da:imi obo akalatemene, mabu oli da:imi obote tagala gautu-goeo tama kalili ka:na:ta:pulaemene, ebenu da:imi obote opamo ka:ka:liyaote da:imi obo ega:walo kalili ibi netewate kapiya tetelo ka:kubakubaoma:na. Me mabuma: iyatawadawate oli da:imi obo olioli tama kalili kapiyamo nalateonakomene, da:imi obo ega:walo kalili iba:te tete geyageyalo wadenomamo ka:pola:nama:.”

Yu Watodawa Dubute Ya:suko Da:toweomiya Ebenu Buwele
Wadekobi Ka:midima:
Mak 5:21-23; Luk 8:40-42a

¹⁸Ya:sute me tabo iba:tamo eba kiyawautalo, Yu watodawa dubute ebetamo pete pupamo pokolite na:pegiya, “Naimano buwele ka:ma:nomo a:e, wiyasiya a:ma: pa:wete a:imano koto ebetamo da:powatila:emene ebete a:ene walo ka:kemaigamene.”

---

^h 9:13 Mat 12:7; Ose 6:6   ⁱ 9:14 Luk 18:12

Kalima Ka:ka:liya Temetema:go Kamiyalete Ya:sukono Kaliku Dologiya
Mak 5:24-34; Luk 8:42b-48

¹⁹Ebema: Ya:sute maigate ebe waloma:tapiago ebe kawo dubu ebo waloma:tiya. ²⁰Ebe tetelo kamiyale idi 12 ulama tetelo kalima ka:ka:liya temetemete duminami, ebete Ya:sukono walogabo apune pete ebenu kaliku ebo pologiya, ²¹mabu ebete nemalagidiliya, “Nale ebenu kaliku dologimo, nale wadekobi kolowimamo.”^j

²²Ya:sute olobigate ebe dumiya ebetamo negiya, “Kamiyale, a:ma: nekalakala! A:imano nanitabokobi midi tanalote a:ma: wadekobi a:mida:ta.” Ebe tetenomolo ebe kamiyaleno temetemete ebo oloplogomiya.

Ya:sute Yu Watodawa Dubuno Buwele A:ene Dadipatiya
Mak 5:35-43; Luk 8:49-56

²³Ebene Ya:sute Yu watodawa dubuno motamo pete a:e buwele liyaema: bibolo da:moleutiya ebe dubu ega:walo epo bilibilinomo ebo pulamiya, iba:te gowela kawonomago pola:niya. ²⁴Ebema: ebete ibi nanaliya, “La: bilibilinomo moto gune na:nemaimiala:. Buwele da:peso ka:eaka:, ebe u watita,” wiyasiya ibi bilibilinomate ebe nekalakalatiya. ²⁵Ebe tetelo Ya:sute epo motone palibolete buwelete dekapitani ebe baiamo nopegate ebenu koto da:nelaemiya ebete ebo maigiya. ²⁶Ebene ebe anoano tanalono tabote ebe opo kawonomamo gito tiya.

Ya:sute Balidi Tamiolame Dubu Netewa Wadekobi Da:midlioliya

²⁷Ya:sute ebe duliyaomolo atepate eba tonatolo, balidi tamiolame dubu netewate ebe eba waloma:tanatolo kawonomamo ebo negelapatiya, “Da:ibidikono A:la:mu! A:ma: a na:nilakapoiama:!”^k

²⁸Ebene Ya:sute moto gu ida:mo nodolote ebe balidi tamiolame dubate atu motamo da:ka:nodoliya Ya:sute ibi nalateda:liya, “La: nanitabokobi na:ka:mida:witama, nagodolo elawo bitana la: wadekobi ka:midioletama:?”

Iba:te tabo eba wiyalo negeliya, “Iyo, Kawodawa, a:ma:godolo elawo bitana.”

²⁹Ebe tetelo Ya:sute ibino balida:mo ebenu koto eba watiolelamelo iba:tamo negiya, “Mabu la:le na nanitabokobi a:midinimata, ebe mabuma: nale la:imano balidi wadekobi ka:midiolemamo.” ³⁰Ebene ibino balidite wadekobi dolowiolamiya, Ya:sute ibi kawonomamo analelo iba:tamo negiya, “La: me tanaloma: epo epetapi akoanala:la:!”^l ³¹wiyasiya iba:te tote ebe opo kawonomamo Ya:sukono tanalo ebo na:kiyawaiya.

^j 9:21 Ma:t 14:36   ^k 9:27 Ma:t 20:29-34   ^l 9:30 Ma:t 8:4

Ya:sute Tabo Kiyawaoa: Dubu Wadekobi Da:midia

³² Ebene ebe dubu netewate eba tutalo epo epetapiate dubu idi Ya:sutamo ebo magatiya, mabu ebe tabo kiyawaoa: kuba uliyanagonola. ³³ Ebe tetelo Ya:sute ebegodone kuba uliyana dalibiya ebete tabo kiyawao ebo wagilimiya, ebema: epo bilibilinomate me tanalo umite anoanolo negeliya, “A Isalaela opolo mako tanalo kuminakia!”^m ³⁴ wiyasiya Pa:lisi tanebapiate negeliya, “Ebate kubakuba uliyanano Kawodawano elawamo alibolenako, Godokono elawamoa!”ⁿ

Ya:sute Ebena Nilakapo Epatamo Dawokalimiya

³⁵ Ya:sute Yu epono kawokawo ega:walo egege duliynomolodo da:petonaki, ebe tetelo ebete ibino iyaiya balidi ibilamole motolo ibi eba iyatulamelo ebete Godokono Kawo Elawodawano tanalono Wade Tabo iba:tamo ebo kiyawaonaki, ega:walo ebete ibino iyaiya temetema:gopi wadekobi a:ka:midiolenaki.^o ³⁶ Ebene egega idilo ebete epo bilibilinomo ulamete ebena tepo magumulo kawonomamo nilakapoilamiti, mabu iba:te woki bilibilima: ega:walo elawoa:noma: eda:utiya, sipi-goeogoeate ulamedawa:no keba kunu kilukuline eba kunu.^p ³⁷ Ebene Ya:sute ebe waloma:tapiatamo negiya, “Godokono pali magumulo kono bilibilinomo a:kodakodaiya, wiyasiya tapio wokopi bilibilila;”^q ³⁸ ebema: la: pali namutudawatamo towetowe tabo negelala; ebete wokopi epetapi pali magumamo kapalibolemene wadewade kono ka:petapioma:.”

Ya:sute Ebena 12 Alibolepi Dubu Deka:la:miya

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

10 ¹ Ebe tetelo Ya:sute ebena 12 waloma:tapi dubu ebetamo ka:la:mite iba:tamo elawo ebo ikalamiya, iba:te epagodone kubakuba uliyana kanalibolema: ega:walo iyaiya temetema:gopi wadekobi ka:nimidiolema:.”^r ² Me Ya:sukono 12 alibolepi dubuno mailola.

Dopo dubu ebe Saimonotela, ebena mailo idi Pitate, ega:walo ebena ekawi A:ndulutela.

Sebedikono gudi Ya:imesiko ega:walo ebena ekawi Yoneko.

³ Pilipiko, Batolomuko, Tomasiko, ega:walo Ma:tiyuko, ebe ta:kese uwatedawala.

A:lapiyasikono gudu Ya:imesiko, Ta:diyasiko, ⁴ ega:walo Saimonoko.

Me Saimono idi ebe ubila kapela Loma gabamani epago eba gowelalo iba:te ebena Ka:inane opo ebo katepama:.

^m 9:33 Mak 2:12   ⁿ 9:34 Ma:t 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15   ^o 9:35 Ma:t 4:23; Mak 1:39

^p 9:36 Ma:t 14:14; Nabas 27:17; 1Ela 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34   ^q 9:37 Luk 10:2

^r 10:1 Mak 6:7; Luk 9:1

Ega:walo walogabo dubu ebe Keliyota duliynomolodawa Yudasite,
ebete walone tetelo Ya:suko anakapumipi walubiliya.

Ya:sute 12 Waloma:tapi Dubu Daliboliya

Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵Ya:sute me 12 dubu eba alibolelo ibi nanaliya, “La: Yua:piatamo akotolama:la; ega:walo Samaliya opo epatamo akonemaimiala.
⁶Wiyasiya la: Isalaela opolo dilukuliona ebe Yu epo kapiyatamo na:tolamiyala; iba:te tumamo dalatidioliya ebe sipi-goeogoeo keba kunula:ka: eba kunu ilukulina.^s ⁷Ebene la: eba tolamelo me tabo kapiyate na:kiyawaonatiyala; ‘Godokono Kawo Elawodawama: eda: tete tatalila.’^t ⁸Ega:walo la: ebolo gabugabute dulamena ebe epo wadekobi na:na:midiolenakiyala; kukulakukulagopi ibi atumu. Ebe atu tetelo a:elaopi a:e magumune nowadipalatenakiyala: ega:walo kubakuba uliyana epagodone nalibolenakiyala.

“Nanitabola, tete bilibilinomolo Godote ebene wadewade tanalo la:tamo nilakapolo gito ikalamenakota, ebema: modobola la: epetapi atu nilakapo tanalago nowalubilinakiyala: ⁹Ebema: la: eba tolamelo kawokawo mani gatele magumamo akoalomala; ega:walo egege mani atumu akowatala:.”^u ¹⁰Gabo tetelo la: kapiyakapiya inamabu pupuliawete epetapi akouwata:la; ega:walo la: inamabu alomono ikuwa, agowa pata, ega:walo gaubu atumu akouwata:la; mabu ebolo duliynomolo epate wade wokodawano iyaiya modoboa: tanalo na:modoboilamelemenakoma:na:.”^v

¹¹“La: duliynomolo ida:mo nemaimiawete wade okoli lumagi nowadiawete da:numa:ema, ebene motamo nodoloawete ebegodolo nilukula:tepawete walone ebene motone opo ida:mo ka:ka:tolaemamota, iyo, la: moto idine moto ida:mo eba kunu akonowagela:la: ¹²Ega:walo la: kebe motamo da:nodoloaema, modobola la: ebe moto epatamo nilakapo tabo na:negeliyala: ma kunu, ‘Godokono kalakalate la:godolo nitanamene.’”^w ¹³Ebema: ebe moto epate la: kalakalago uwatetate la:imano tabo dolowima:na; Godokono kalakalate iba:godolo nanitabonomolo kitanamene, wiyasiya iba:te la: uwateta:no, la: nilakapo tabo degelaema ebe tabono nanitabo tanalote ebolo a:kitanamene. ¹⁴Ebene kebe epate la: kalakalago uwateta:no, la: ebe motone o duliynomolone eba tolamelo la:imano agowano tuwae na:moda:midatepaliyala: Me tanalote ibi kiyatulaemene, Godokono tete ebe na:pe ebete ibino tanalo kapanagilamelelaemene.^x ¹⁵Na la:tamo nani tabo gemo, Godote epono tanalo danagilamelelaemene, ebe Kawo Egelalo ebete me duliynomolo epatamo kuba wiya kawonomamo kikalaemene. Ebe tetelo ebete

^s 10:6 Yel 50:6   ^t 10:7 Ma:t 3:2; 4:17; Luk 10:9,11   ^u 10:9 Luk 10:4   ^v 10:10 Luk 10:7; 1Kol 9:14   ^w 10:12 Luk 10:5-6   ^x 10:14 Luk 10:10-12; Ali 13:51

Sodomo ega:walo Gomola duliynomolo epatamo^y kuba wiya eba ikalamelo nilakapo kela:mo kawokalimene, wiyasiya nanitabola, ebete nilakapo idi a:kiyatimene me kuba epatamo.”^z

Kawokawo Temetema:te Pelaema: Ya:sute Degiya

Mak 13:9-13; Luk 21:12-17

¹⁶ Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: nolowiala! La: sipi-goeogoeo keba kunula:ka: eba kunula, nale la: elawoelawo gaagaano taneba magumamo alibolemata. Ebema: piyate la:go gowelaopima: deda:ona, la:le iba:go eba na:pola:nalo modobola la: mulo wokinomago nemalagidiloleniyala; ega:walo atu tetelo milonomoma: eba eda:olo temeteme lumagi iditamokoikamenakala:.”^a ¹⁷La: nanisiwale, mabu kubakubapiate la: elawamo uwatetate tabo anagiyamida baiamo kemagatalema:ta, ega:walo Yu epono balidi ibilamole moto gulo iba:te la: pa:ka:pa:ka:mo ka:na:ma:ga:tiolema:ta.”^b ¹⁸Iba:te la: na mabuma: iyaiya kawokawo elawodubuno ololo apuamo elawago demagataletamene, ebe tetelo la: naimano Wade Tabo iba:tamo ega:walo Yua:piatamo ka:kiyawaomamota. ¹⁹Ega:walo iba:te la: tabo anagiyamida baiamo demagataletamene, ebe tetelo la:imano gela tanaloma: woki bilibilima: akoeda:oala, ma kunu, ‘Na beda: tabo na:kegemo? Ega:walo na tabo keba kunu na:ka:kiyawaomo?’ Tete da:pemene Godote ebenu iyaiya tabono tanalamo la: kowalubilima:ta, ²⁰mabu la: a:ka:tuwa: a:ka:kiyawaoaema, la:imano Nabiwi Godokono Uliyanate la:do ka:kiyawaomene.”^c

²¹“Ebe tetelo naniwite ekawi a:eamo kalibomene, ega:walo atu gabodo ekawite naniwi kanakapuimene. Iyo, dubute ebenu gudu atumu kakamitimene, ega:walo guda:te dowaute ibino menokobila nabila a:eamo kalibolema:na.”^d ²²Ebenu na mabuma: epo bilibilinomate la:tamo ka:dowaoma:na; wiyasiya kebe lumagite temeteme magumulo kodakodalo utite uwomuamo da:nemaigamene, Godote ebenu igilo ka:mula:emene. ²³Ebema: iba:te la:tamo temeteme dikalame tamene, ebe tetelo la: wiyasiya duliynomolo ida:mo nalautiyala: Na la:tamo nani tabo gemo, la: Isalaela opono duliynomolo bilibilinomolo woko eba nosiyodilolo ebe iyaiya woko opoliyalea:no Epono Naniwite ebo ka:pemaigamene.

²⁴“Numa:la; epono umi magumulo sukulu guduno iyatawa tanalote ebenu iyatulamedawano iyatawa kodolina; ega:walo wokodawano elawote ebenu woko namutudawano elawo kodolinakoa.”^e ²⁵Ebema:

^y Buka ka:la:mioledawa, a:ma: Sodomo ega:walo Gomola duliynomolo epono tanalo iyatawama: dowagela:emene, modobola a:ma: Wagilamole Mabu 18:16—19:29 numiye.

^z 10:15 Ma:t 11:24; Yud 7 ^a 10:16 Luk 10:3; Lom 16:19 ^b 10:17-20 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 ^c 10:20 Yon 14:26 ^d 10:21 Mai 7:6; Ma:t 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 ^e 10:24 Luk 6:40; Yon 13:16; 15:20

modobola sukulu gudute ebenu iyatawa magumulo ebenu iyatulamedawa keba kunula:ka: ebako dawama: na:keda:mene, ega:walo wokodawate ebenu woko magumulo ebenu namutudawa keba kunula:ka: ebako dawama: na:keda:mene. La: nolowiala:! Iba:te na moto namutudawa kuba uliyana Biyelesibulu mailamo eka:na:miya, ebema: walone iba:te atumu la: naimano ekakiatamo kuba mailonomamo keka:la:ima:ta!”^f

La: Poko Na:ka:tolema:wenama

Luk 12:4-7

²⁶ Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Ebema: ebe elawoelawo dubu akotolelama:la: Kebe itiole tanalate da:pola:na walone tetelo Godote kawokalilaemene, ega:walo waminaole tanalate da:pola:na walone epate kulamolema:na:.”^g ²⁷ Ebema: nale idoko tetelo la: da:kiyawaolametanakoma, la:le wiyasiya alo tetelo na:kiyawaolamenakiyala, ega:walo la:le nagodone gananalolo dolowiawenakoma, ebe iyaiya tanaloma: la:imano tabo madodo eba adipatelo epo bilibilinomatamo nawokalilamenakiyala: ²⁸ La: ape anakapulame iyatawaopi akotolelama:la: Iba:godolo elawo puliyala epono uliyana anakapulamete Ela Opamo iyalekema: Wiyasiya la: Godoko na:tolemenala:, mabu ebegodolo elawo bitana epono ape ega:walo uliyana kapiya tetelo Ela Opamo iyalekema:.”^h ²⁹ Numa:la:, epate netewa piliyo olaola kapiya toea maniamo uwatelo gelanaka ebe olaolano igilo kawokawoa:, wiyasiya la:imano Nabiwi Godote ebako egege olaola eba malagidilolenalo, ebete modobo tabo gea:no ibi magumulo idi kapiyate a:ka:emene. ³⁰ Ega:walo nanitabola, la:imano watono eke bilibilinomo Godote iyalo tetelo eka:la:mioliya, iyo, la:imano iyaiya tanalo ebete iyatawanomola. ³¹ Ebema: la: woki bilibilima: akoeda:onala: Ebenu nilakapo olaolatamo nanitabonomolo bitana, wiyasiya ebenu nilakapo la:tamo kawonomoma: eda:te ilukulina tetelo bitanamene!”ⁱ

Epono Ololo Apulo Ya:suko Awokalimi Tanalo

Luk 12:8-9

³² Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Kebe lumagite awokala degemene, ‘Na Ya:suko waloma:tadawala,’ na atumu Nabiwi Godokono ololo apulo kegemamo, ‘Me lumagi ebe naimano ekawila.’” ³³ Wiyasiya kebe lumagite na iyatawa:ma: awokala degemene, na atumu Godotamo ebe iyatawa:ma: ka:kegemamo.”^j

Ya:sute Epono Gowela Mabuma: Eda:na

Luk 12:51-53; 14:26-27

³⁴ Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “La: na:kemalagidilawitama nale me opamo milo adaema: pe? Ao, na epatamo milo ikalaema: ka:piya:, na

^f 10:25 Ma:t 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15   ^g 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17

^h 10:28 Ya:i 4:12   ⁱ 10:31 Ma:t 6:26   ^j 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12

gowelaono gili ikalaema: piyamo. ³⁵Numa:la, naimano iyaiya tabono tanaloma: anagiyamida tanalote epo magumulo ka:pemaigamene. Ma kunu anagiyamida tanalote dubu ega:walo ebenu nabiwi ibi magumulo kitanamene, ega:walo buwele ebenu menokago ibi magumulo kitanamene, ega:walo kamiyale ebenu awino menokago ibi magumulo kitanamene. Iyo, na anagiyamida tanalo epatamo ikalaema: piyamo,^k ³⁶ebema: nanitabola, na mabuma: dubuno moto epate eba:go ka:gowelaoma:na.

³⁷“Ebema: kebe lumagite ebenu nabiwila menokola kawonomamo eba malagidilelo na kela:mo demalagidilonena, ebe lumagite naimano woko osiyodiloma: a:ka:modobomene. Ega:walo kebe lumagite ebenu gudi kawonomamo eba malagidilolenalo na kela:mo demalagidilonena, ebe lumagite naimano woko osiyodiloma: a:ka:modobomene. ³⁸Ega:walo kebe lumagite ebenu kewa olotolowa agute na waloma:eneano, ebete atumu naimano woko osiyodiloma: a:ka:modobomene.^l ³⁹Ebema: kebe lumagite ebenu kateneno ubi gabodo eba tolo ebenu igilo nagodone damoeda:mene, ebenu igilote kalatidimene, wiyasiya kebe lumagite ebenu igilo na mabuma: datutimene, ebete nanitabo igilo kelaemene.”

Godogodone Wade Wiya Lawe Tanalo

Mak 9:41

⁴⁰Ebenu Ya:sute walo na:kegiya, “Kebe lumagite a:ma: kalakalago dowalubitana ebete na walubinina, ega:walo kebe lumagite na dowalubinina ebete na kapiya kowalubinina, ebete na Alibonedawa Godoko atumu na:kowalubina.^m ⁴¹Ebema: kebe lumagite Godokono woki awokalimidawa kalakalago dowalubina ebete walone Godogodone ebenu woki awokalimidawano wiya kelaemene, ega:walo kebe lumagite tuputupudawa kalakalago dowalubina ebete atumu tuputupudawano wiya kelaemene. ⁴²Na la:tamo nani tabo gemo, me egegepi magumulo kebe lumagite na waloma:enedawama: deda:na, ebe mabuma: idawate gibagiba obo ebetamo dikaemene, ebete Godogodone delaemene ebe wade wiyate akalatidimene.”

Yonete Ebe Waloma:tapi Ya:sutamono Daliboliya

Luk 7:18-35

11 ¹Ebenu Ya:sute ebenu 12 waloma:tapi iyatulame dolopoligiya, ebete ebe duliyo molo atepate Yu epono duliyo molo epetapilo ibi iyatulama:go eba tolo Godokono tabo ebo kiyawaolamenatiya.

²Ebe tetelo Yoneko epo obamo waduba:midaoledawate idoko motolo eba okolinalo, Kelisote wadewade tanalo dosiyodilolenami

^k 10:35 Mai 7:6 ^l 10:38-39 Ma:t 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Yon 12:25
^m 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Yon 13:20

ebete ebe tanalo olowiote ebe waloma:tapi ebetamo ebo aliboliya.
³Ebene ibi netewapiate Ya:sutamō da:pemaimiya iba:te ebe ma kunu paniya, “Yonete pema: degi, a:ma: ebe lumagila:ka: o ale lumagi idi kemakopelenama:?”

⁴Ebene Ya:sute wiya tabo iba:tamo negiya, “La: toawete la:le kebe tabo kolowiawitama ega:walo kebe tanalo kulama:witama, ebe iyaiya tanalo Yoneko nananala:.”
⁵Balidi tamiopiate balidi a:melea ega:walo agowa tataipiate nowapata:lama! Kukulakukulagopiate wadekobi olowiya ega:walo galo tamiolamepiate nolowia! A:elaopiate a:ene walo a:kemaimiya ega:walo nigologolo epatamo Godokono Wade Tabote a:pe!”
⁶Ebema: kebe lumagite na nanitabokobi eba midinilo woki netewama: eda:no, ebegodolo Godokono kalakala tanalote bitanamene!”

⁷Ebene Yonete dupaliboliya ebe dubate eba tolo, Ya:sute Yonekono tanaloma: epatamo ebo kiyawaiya. Ebete negiya, “La: Yonekono tanalo olowiawete bulu opamo da:nemaimiama, beda: tanalo uima: ka:tolama:ima? Pudo kapiya awate gito dadegetiti, ebe uima: ka:tolama:ima? ⁸O la: wadewade kaliku pupulio dubu uima: ka:tolama:ima? Ao, la: iyatawalata wadewade kaliku pupuliopiate bulu opolo kilukuliona:, wiyasiya iba:te kawokawo elawodubuno motolo ibino kateneno ubilo ilukuliona! ⁹Ebema: la: na niyatunama:la:, la: beda:ma: ka:tolama:ima? Godokono woki awokalimidawa uima:la:ka: Iyo, na la:tamo nani tabo gemo, Yonete Godokono woki awokalimipi bilibilinomo odoili. ¹⁰Nanitabola, Yonekono tanaloma: Godote ebene Bukalo tabo ma kunu giya,

‘Nale Kelisokono dopo apuamo naimano tabo atadawa kapalibomamo, ebete ebe dopomete ebene gabo kosiyodiloma:.’ ”^o

¹¹Ya:sute walo na:kegiya, “Nale la:tamo nani tabo gemo, wagilimi mabune me teta:mo pemaiga me opo kawonomolo dawokalaiya, ebe epo bilibilinomo magumulo Yoneko kawodawanomoma: eda:na. Wiyasiya me tetene wagilimite Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe duliomololo kebe lumagite da:pesonomoma: deda:mene ebete Yoneko nanitabolo kodolimene. ¹²Me tanalo idila. Yoneko tetene wagilimite me teta:mo pemaiga, elawoelawo dubu ubila Godokono Wade Duliomolo ibi a:ka:tuwa: ibino elawamo lawete ebamo ka:nopila:oma:, wiyasiya iba:te a:ka:modoboma:na.”^p ¹³La: nolowiala:. Godokono woki awokalimipiate ebene Bukamo dakuloliya ega:walo ebete ebene Totomu Tabo Mosesedo epatamo dikalamiya, ebe wade tabono tanalote iyalo tetelo awokalate, pete, pete, Yoneko teta:mo ebo pemaigi. ¹⁴Nanitabola, Godote dopamo tabo ma kunu kiyawaiya, ebene woki awokalimidawa Elayako

ⁿ 11:5 Ais 35:5-6; 61:1   ^o 11:10 Ma:l 3:1; Luk 1:76   ^p 11:12-13 Luk 16:16

ka:pemene, iyo, Yoneko me ebe lumagila, ebema: modobola la: me tanalo nanitabokobi na:mida:la.^q 15 Galagodawa, a:ma: wadenomamo nolowia!”

16 Ebene Ya:sute negiya, “Na me tete epono tanalo kebe uli tabamo nakawokalimo? Ibi olowame bailo dekalakalauta ebe gudi egege keba kunula:ka: eba kunula. Gudi epetapiate epetapiatamo kegela, epetapiate epetapiatamo kegela, iba:te apamineateuilo ma kunu wigelena, 17 ‘Ale soliyomu eba osiyodilolo bibolo da:moleoma: wiyasiya la: ago kemaeaweaa, ega:walo a a:e lumagi bobamo iyatima: dowagelitama: wiyasiya la: ebe ka:liyama:wita:!’ Iyo, me tete epo eba kunu wigelena, iba:te Godokono wokopiatamo ubia: tabo gelanaka. 18 Numa:la:, Yonete da:pemaigi ebe tetelo ebete elawo da:imi obo ka:ninakia: ega:walo tete epetapilo ebete bae naoa:no lutanaki Godokono woko kosiyodiloma:, ebema: epate negeliya, ‘Ebe kuba uliyanagonola!’ 19 Wiyasiya Epono Naniwite da:pemaigi, ebena tanalo iyala. Ebete bae enanako ega:walo elawo da:imi obo a:ninako, ebema: iba:te ma kunu gelanaka, ‘Ebena kuba numa:la:!’ Ebe tumu goeoma: eda:te bae kawonomamo nanako, ebe elawo da:imi obo ni kawodawala! Ebe ta:kese mani elemasigilo uwatepi ega:walo Godokono Totomu Tabo uwatea:pi epetapi ibino namutudawala!’ ”

Ebene uwomunomolo Ya:sute iba:tamo negiya, “Godokono wade mulo tanalo dowaloma:tana, ebe epate ibino osiyodilole magumulo ebe mulo nanitabonomolo bawokaliminakoma:na:.”^r

Nanitabokobi Midia: Duliomolo Epono Tanalo

Luk 10:13-15

20 Ya:sute kebe iyaiya duliomololo anoano tanalo bilibilinomo dosiyodilolenaki, ebe duliomolo epate ibino kuba woki iyakobi midilite Godotamo kolobiliya:. Ebe mabuma: Ya:sute ibi kawonomamo ma kunu analiya, 21 “Kolasini duliomolo, a:ma: kuba wiya kawonomo kelaema:ta! Betasaida duliomolo, a:ma: atumu! Mabu nale la:godolo anoano tanalo dosiyodilolimo, nale ebakobako woko Taya duliomololo ega:walo Saidono duliomololo dopamo nosiyodiloliyataleka:, ebe Yua: epate ibino kubakuba woki iyakobi ba:midiliyana:. Iyo, iba:te ibino kuba osiyodilole mabuma: tepo temetemema: eda:ote ebe temeteme kawokalima: kubakuba kaliku pupulioite ono tuwaeamo gito bilukuliyana:.”^s 22 Ebema: na la:tamo negemo, Godote epono tanalo danagilamelelaemene, ebe Kawo Egelalo ebete Taya duliomolo epatamo ega:walo Saidono duliomolo epatamo kuba wiya eba ikalamelo nilakapo kela:mo kawokalimene, wiyasiya nanitabola, Kolasini duliomolo ega:walo Betasaida duliomolo, ebete la:tamo nilakapo a:kiyatimene!

^q 11:14 Ma:l 4:5; Ma:t 17:10-13; Mak 9:11-13   ^r 11:19 Ma:t 9:14   ^s 11:21-22 Ais 23:1-18; Isi 26:1-28:26; Yow 3:4-8; A:im 1:9-10; Sek 9:2-4

²³Ega:walo Kapeniyama duliynomolo, a:imano tanalo ma kunula. A:ma: ubila a:ma: a:ka:tuwa: a:ma: Godokono Unu Duliynomolamo kadipata:ema:, wiyasiya Godote a:ma: Ela Opamo keba:idiloma:ta! Mabu nale a:ma:godolo anoano tanalo dosiyodilolimo, nale ebakobako woko Sodomo duliynomolo nosiyodiloliyataleka:, ebe Yua: epate ibino kubane olobila:ote Godote ibi akanakapulamiyana:.^f ²⁴Ebema: na a:ma:tamo negemo, Godote epono tanalo danagilamelelaemene, ebe Kawo Egelalo ebete Sodomo duliynomolo epatamo kuba wiya eba ikalamelo nilakapo kela:mo kawokalimene, wiyasiya Kapeniyama duliynomolo, ebete a:ma:tamo nilakapo a:kiyatimene!^{7u}

Ya:sute Tutulo Ilukuli Tanalo Epatamo Dikalamena

Luk 10:21-22

²⁵Ebe tetelo Ya:sute Godotamo negiya, “Aba, a:ma: me opo kawonomo ega:walo Unu Duliynomolo Namutudawama: eda:nata! Na a:ma:tamo kalakala tabo gemo, mabu a:ma: me opono kawokawo iyatawapi dubatamo a:imano mulo woki eba waminaolelo iyatawa: epatamo awokalilamiata.” ²⁶Aba, nanitabola, me tanalote a:imano ubilo pemaigi.”

²⁷Ebene Ya:sute epatamo negiya, “Naimano Nabiwi Godote tanalo bilibilinomo naimano kotamo alomiya nale kulamenama:, ebema: ebete a:ka:tuwa: iyatawala na ebenu Guduno tanalo, lumagi idite iyatawa:. Ega:walo Nabiwino tanalo atumu, lumagi idite iyatawa: wiyasiya na ebenu Gudute a:ka:tuwa: iyatawala, ega:walo nale piyatamo Nabiwino tanalo awokalima: ubi diyatimo, ibinomate atumu Nabiwino tanalo ka:kiyatawaoma:na:.”

²⁸“Ebema: la: piyate mibomibo magumulo dilukula:wenama, la: natamo da:pelama:ema nale tutulo okoli tanalo la:tamo kikalaemamota.” ²⁹Numa:la:, netewa kau-goeogoeate woko eba osiyodilutalo, namutudawate ibino abaumu unamo kewa olotolowa iyatilamete iba:te kapimiya ebo ka:toma:na:, ebema: a:ma: atumu, a:ma: ega:walo na, ale kapimiya ba:tonakoma: woko kosiyodilonama:. Ebe tanalo magumulo a:ma: naimano tanalo wadenomamo ma kunu kiyatawama:ta, nale mulo ega:walo milo okolidawama: deda:namo. Ega:walo a:ma: nagodone tutulo okoli kelaema:ta, ³⁰ebema: nale a:imano abaumu teta:mo diyatimitama, a:ma: ebe kewa olotolowa mibonomoma: a:kegeaemene, ega:walo nale inamabu waguatama: dikametama a:ma: tutuma: kegema:ta.”^y

Wokoa: Talena Egelano Tanalo

Mak 2:23-28; Luk 6:1-5

12 ¹Yu epono wokoa: talena egela idilo Ya:sute ebe waloma:tapiago kono pali magumudo petolamiya, ebene bae kape tanalote

^f 11:23 Ais 14:13-15; W Mabu 18:16–19:29   ^u 11:24 Ma:t 10:15; Luk 10:12

^v 11:25 1Kol 1:26-29   ^w 11:27 Ma:t 28:18; Yon 3:35; 17:2; Pil 2:9; Yon 1:18; 10:15

^x 11:28 Yel 31:25   ^y 11:30 1Yon 5:3

ebe waloma:tapiatamo da:piya, iba:te kono naoma: kapiyakapiya kubakubadopo ebo netapiya.^z ²Pa:lisi tanebapi epetapiate ebe tanalo umite Ya:sutamo negeliya, “Numa:, a:imano waloma:tapiate woko: talena egela adikanalita.”^a

³Ebene Ya:sute tabo eba wiyalo negiya, “Modobola Godote ebenu Bukamo dakuloliya, la: ebe tanalo nemalagidilala. Da:ibiditam kuba teta da:piya, ebete ebenu wapata:lamepiago bae kapete dulamiti, ebenu ebete beda: tanalo kosiyodilyale?^b ⁴Ebete Godokono Motamo nodolote, ebe Motono wokopiate Godotamo dalomonakiya ebe talena bae ebete ebenu wapata:lamepiago a:nenaiya. Ebe tanalo magumulo iba:te aimano totomu tabo adikanaliya, mabu totomu tabote a niyatuamena a bilibilinomate ebe bae nao talenala, Godotamo kalimagono ikameopiate a:ka:tuwa: naonaka. Wiyasiya numa:la:, Da:ibidiate denaiya Godote ebe tanalo kubama: kegiya:.^c ⁵Ega:walo Godote ebenu Bukamo Mosesedo dakuloliya, me tanalo idi nemalagidilala. Piyate ebetamo kalimagono ikameopima: deda:ona, iba:te woko: talena egelalo ebe amamateno motolo woko dosiyodilonaka, ebe tetelo iba:te ebe talena egela dadikanalenaka wiyasiya Godote ebe tanalo modoboma: gena.^d

⁶“Ebema: nale la:tamo gemo, Godoko Amamateno Motono talena nanitabolo bitana, wiyasiya nagodolo ditana ebe talenano elawote iyaiya talena epetapino elawo nodoilina.^e ⁷Godote ebenu Bukalo negena, ‘La: natamo kalimagono inamabu gito akopikanama:la:, na ubia:nola, wiyasiya na ubila la:imano tepo magumulo nilakapo tanalo uima:.’ La: Pa:lisi tanebapiate me tabono magumu niyatawawetaleka:, na waloma:enepiate tuputupu tanalo eba osiyodilolo la: ibi kubapima: a:kegelawena:;^f ⁸mabu nanitabola, na Epono Naniwite woko: talena egela namutudawama: eda:namo.”

Ya:sute Koto Apu A:eme Dubu Wadekobi Da:midiya

Mak 3:1-6; Luk 6:6-11

⁹Ebene Ya:sute ibi miyapate ibino balidi ibilamole motamo da:nodoliya, ¹⁰koto apu a:eme dubute ebolo na:luti. Pa:lisi tanebapi epetapiate ebolo da:pola:niya, ibi ubila Ya:suko kubadawama: kegelama:, ebema: iba:te ebe nalatediya, “Woko: talena egelalo temetema:godawa wadekobi midima: talena ba:kitanale?”^g

¹¹Ebene Ya:sute iba:tamo negiya, “A:imano sipi-goeote talena egelalo damela gugamo da:negamene, a:ma: samamo ebe nowaluba:wete ka:nowagilima:ta, a, nanitabola:ka:?^h ¹²La: me tanalo iyatawala, sipi-

^z 12:1 Totomu 23:25   ^a 12:2 Maimi 20:10   ^b 12:3 1Sa:m 21:1-6   ^c 12:4 Kalima 24:5-9

^d 12:5 Nabas 28:9-10   ^e 12:6 Ma:t 12:41-42   ^f 12:7 Ose 6:6; Ma:t 9:13   ^g 12:10 Luk 14:3

^h 12:11-12 Luk 14:5

goeono igilo tanalote kawoma: keda:na: wiyasiya lumagino igilo ebe kawo tanalonomola. Ebema: aimano totomu tabote talena kiyatiamena: woko: talena egelalo wadewade tanalo osiyodilolema:.”¹³ Ebe tetelo Ya:sute koto apu a:eme dubutamo negiya, “A:imano koto nuwamida,” ebene ebete koto duwamidiya ebene kotote wadekobi ebo olowiya, apulo wadeno ditameni eba kunu. ¹⁴Ebe mabuma: Pa:lisi tanebapiate dowago tolamete tabo ebo negeliya Ya:suko kanakapuima:.ⁱ

Godote Ebene Gudu Ya:suko Wade Wokodawama: Deka:miya

¹⁵ Ebe tetelo Ya:sute Pa:lisi tanebapino kuba nopo iyatawate ebete ebe duliynomolo atepate gito tiya, ebene epo bilibilinomate ebene tanalo umite ebe ebo waloma:tiya. Ibi magumulo piyate temetema:go da:pola:niya Ya:sute ibi bilibilinomo wadekobi midiolete, ¹⁶ ibi ma kunu kawiya analiya, “La: naimano tanaloma: epo akoanala:la!”^j ¹⁷ Ebema: Ya:sukono osiyodilo magumulo Godokono woki awokalimidawa Aisayate degiya, ebe tabono nanitabo tanalote maigiya. Iyalo tetelo ebene tabo kiyawao magumulo Godote ma kunu giya,

¹⁸ “Me naimano wade Wokodawala,
nale ebe dopamo eka:miyamo.
Nale ebe nilakapolo eba malagidilonalo
ebetamo kawonomamo nekalakalanamo,
ebema: nale naimano Wade-talena Uliyana
ebe unamo nalibote,
ebene ebete iyaiya opo epatamo
ibino igilo mula:lélame tanaloma: tabo ka:kiyawaomene.^{k l}

¹⁹ Me Wokodawate apamineu tanalo kiyatawanakoa,
ebete naimano tabo eba kiyawaolo a:kegeatepaomene,
ega:walo epono ololo apulo
ebete tabo madodo unamo akadipatemene.

²⁰ Piyate elawoa:noma: deda:ona
ebete iba:tamo nilakapago ka:tomene,
eba kunu ebete balibali pudo gito akadikanalemene,
ega:walo wuiki alono mena da:pesoma: deda:na
ebete gito a:ka:egamidamene.
Nanitabola, naimano Wokodawate wadewade tanalo eba
osiyodilolelo
tuputupu okoli tanalote Kubano wato kikopu kelaemene,

²¹ ebema: opo bilibilinomono epate
me naimano Wokodawano pe tanalo makopelena.”

ⁱ 12:14 Yon 5:16   ^j 12:16 Ma:t 8:4; Mak 3:12   ^k 12:18-21 Ais 42:1-4   ^l 12:18 Ma:t 3:17

Ya:suko Ega:walo Biyelesibuluko^m Ibino Tanalo

Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10

²²Ebe tetelo epo epetapiate dubu idi Ya:sutamō magatiya, ebe dubute tabo ka:kiyawaonakia: ega:walo ebe balidi tamiomela, mabu ebe kuba uliyanagonola. Ebene Ya:sute ebe wadekobi da:midia, ebete tabo kiyawao wagilimite balidi wadekobi ebo olowiomiya. ²³Ebema: epo bilibilinomate eba anoanoutalo negelitiya, “Diyala, me dubu Ya:suko da: Da:ibidikono a:la:mu Kelisotela!” ²⁴Wiyasiya Pa:lisi tanebapiate ibino tabo olowite negeliya, “Ao, ebete kubakuba uliyanano Kawodawa Biyelesibulukono elawamo alibolenako, Godokono elawamoa!”ⁿ

²⁵Ebema: Ya:sute ibino kuba woki iyatawate iba:tamo negiya, “Numa:la:, kapiya duliymolono epate tetedo dadikanalema:na: ebe duliymolote ka:kubamene, ega:walo kapiya motono epate tetedo dadikanalema:na: ebe moto epate a:kilukulinama:na:, ibino motote atumu ka:ka:kubamene. ²⁶Ebema: Saitanakono woki ma kunula, ebete ebena kubakuba uliyana epagodone akalibolemene, mabu ebete eba kunu dowagelemene ebena woko osiyodilo elawote kolopoligomene. ²⁷La:le naimano tanaloma: negelamata, ‘Ebate kubakuba uliyana Biyelesibulukono elawamo alibolenako.’ Ebe tabo degelaema nanitabola:ka:? Ao, nanitaboa:. La:imano tanebapiate kubakuba uliyana dalibolenaka, ebe elawo iba:tamo potele kikalamenakole? Iyo, Godotela, Saitanatea:! Ebema: la:imano tanebapino wade osiyodilo tanalote la:imano kuba woki awokalimina. ²⁸Me tanalo nanitabola, nale kubakuba uliyana Godokono Uliyanano elawamo alibolenakomo, ebema: modobola la: me tanalone kiyatawaomamota, Godokono Kawo Elawodawano tetete la:tamo a:pe.^o

²⁹“Numa:la:, Saitanako ebe elawodubu idi keba kunula:ka: eba kunula, ega:walo ebete pilolo duwatiya ebe epo ebe ebena motono inamabula. Ebema: epate mako elawo dubuno motamo odolote ebena inamabu uwatema: ubi diyatima:na:, iba:te dopamo ebe ala:mo matuomeote ebena ebena inamabu ebo kuwatema:na:.

³⁰“Nanitabola, kebe lumagite na walubiniana:no ebete naimano goweladawama: eda:na, ma kunu ebete epo kapiya baiamo magaelema: nago woko osiyodiloa:no wiyasiya ibi iyaiya alibolenako.^p ³¹Ebema: nale la: analemata, epono iyaiya kuba tanalo bilibilinomo Godote egebolelamete dodolomatili iyatawala, ega:walo kebe lumagite Godoko ubia: tabo degemene, ebe kuba tabono tanalo Godote egebolemete

---

^m Biyelesibuluko ebe Saitanakono nopodawa idila, ebete Yu epono opolo Saitanakono opodawama: eda:nami, atumu Tabo epono opolo Monoiko bokolina.   ⁿ 12:24 Ma:t 9:34; 10:25   ^o 12:28 Ali 10:38; 1Yon 3:8   ^p 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50

ka:dodomatimene. Wiyasiya kebe lumagite Godokono Uliyanano osiyodilo tanaloma: kubama: degemene, Godote ebe kuba egebolemete a:ka:dodomatimene.^q ³²Ebema: kebe lumagite Epono Naniwino tanaloma: odiyobo tabo da:kiyawaomene, Godote ebena kuba egeboleme iyatawala, wiyasiya kebe lumagite Godokono Uliyanano woko osiyodilo tanaloma: odiyobo tabo da:kiyawaomene, Godote ebe kuba egebolemete a:ka:dodomatiminamene, uwomua: tetelo ebena kubate bitanamene.”

Kewa Ega:walo Ebena Da:imi

Luk 6:43-45

³³Ya:sute tabo moga:melo walo na:kegiya, “Naimano da:imi keba kunula:ka? La:le kewa wadenoma: degelawenakoma ebe kewano da:imi wadewadenola, wiyasiya la:le kewa idi kubanoma: degelawenakoma ebe kewano da:imi kubakubanola. Iyo, nanitabola, la: iyaiya kewano da:imi ibino ololamo dulama:ema la: ebo kiyatawaomamota ibi magumulo kebe da:ima:te naoma: wadewadenoma: keda:onale.” ³⁴Pa:lisi tanebapiala; la: bu kalulata! La:imano tepo magumu kubakubanomoma: eba eda:onalo wade tabo keba kunu na:kegelaema? Gaboa:nola! Mabu lumagino tepo magumulo kebe tanalate ka:pola:nale, ebe tanalate ebena tabo kiyawao tanalodo ka:pemaima:na:.” ³⁵Ebema: wade lumagite ebena tepo magumune wadewade tanalo ba:powaulatelenakomene, wiyasiya kuba lumagino tepo magumulo kubakuba tanalate pola:na, ebema: ebegodone kuba tanalate ba:pemaimionakoma:na:

³⁶“Na la:tamo negemo, epate ibino iyaiya kuba tabo da:kiyawaonaka, ebe kuba tabono tanaloma: iba:te Godokono Kawo Egelalo ebena dopo apuamo ka:nemaima:na:, ebena ebete ibino tanalo bilibilinomo eba anagilamelelamelelo iba:tamo wiya dikalaemene, ibino taneba magumulo lumagi idite ebe odiyoboma: tabo idi a:kegemene. ³⁷Ebema: a:ma: nanisiwale! A:ma:le kebe iyaiya tabo ka:kiyawawenaka, walone tetelo Godote ebe tabo bilibilinomo eba anagilamelelamelelo, ebete a:ma: tuputupudawama: da:begemene o a:ma: kubadawama: da:beka:mitamene.”

Pa:lisi Tanebapiate Anoano Tanalo Uima: Ya:suko Daniya

Mak 8:11-12; Luk 11:29-32

³⁸Ebena Pa:lisi tanebapi epetapi ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi iba:te Ya:suko naniya, “Iyatulamedawa, a ubila a:ma:godolo anoano tanalo idi uima:.”^t

³⁹Ya:sute tabo eba wiyalo iba:tamo negiya, “Kuba osiyodilolepi ega:walo nanitabokobi midia:pi, ibi ubi kawonomola Godokono

^q 12:31 Yu Epo 6:4-6   ^r 12:33 Ma:t 7:16-20   ^s 12:34 Ma:t 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45

^t 12:38 Ma:t 16:1; Luk 11:16; Yon 6:30

elawo awokalimino anoano tanalo kuima, wiyasiya Godote tanalo idi akawokalimene. Nanitabola, ebete ebena woki awokalimidawa Yaonado dawokalimiya, ebe anoano tanalo kapiya la:tamo ikalamiyata.“⁴⁰ Numa:la, Yaonate egela netewa-kapiya ega:walo idoko netewa-kapiya kawo namono tepo magumulo okoliti, ebema: ebe atu gabodo Epono Naniwite egela netewa-kapiya ega:walo idoko netewa-kapiya bobo magumulo ka:lutamene.”⁴¹ Ega:walo me tanalo idila. Godote epono tanalo danagilamelelaemene, ebe Kawo Egelalo Niniba duliwomolo epate maimiote la: Yu epo kubakubapima: keka:la:ima:ta, mabu ebe Yua: epate Yaonakono tabo dolowiya iba:te ibino kubane Godotamo olobiliya. Ebe tetelo ibi ubila Godokono tabo Yaonagodone laema, wiyasiya la: tetelo Godote Epono Naniwino tanalo la:tamo eba awokaliminalo, la: ebe tanalo ubia:nola. La: numa:la, Epono Naniwino elawote Yaonakono elawo nodoliona!”⁴² Ega:walo Godokono Kawo Egelalo Siba opo epono Kawo Elawodawa Kamiyalete maigate la: atumu kubakubapima: keka:la:ima:ta, mabu ebe Yua: kamiyalete mulu oponomone piya Isalaela opamo Kawo Elawodubu Solomonokono mulo tabo ka:polowioma. Ebe tetelo ebe ubila Godokono mulo Solomonogodone laema, wiyasiya la: tetelo Godote Epono Naniwino tanalo la:tamo eba awokaliminalo, la: ebe tanalo ubia:nola. La: numa:la, Epono Naniwino mulote Solomonokono mulo nodoliona!”^x

Kuba Uliyanate Lumagitamo Walo Da:ka:pemene Ebe Tanalo

Luk 11:24-26

⁴³ Ebene Ya:sute negiya, “Kuba uliyanate lumagi idigodone da:nemaigamene, ebe tetelo ebete gagale opamo tote okoli bai idi kowadinatome. Wiyasiya ebete wade okoli bai numia:no ⁴⁴ ebe a:ka:tuwa: ebetamo kegemene, ‘Nale datepimo ebe atu okoli baiamo walo ka:ka:tomamo.’ Ebete walo ka:pete ebe okoli motolo idawate okolina:no, wadenomamo moda:midala ega:walo inamabu wadenomamo alomola, ebete ebe moto eba kunu ka:ka:puiemene. ⁴⁵ Ebene ebete walo ka:tote kubakuba uliyana epetapi sebeni kanadabuiltite ka:kemagaelemene, iba:te ebe motamo podolote ebolo kilukulinama: Numa:la, walone da:pelaema:na: ebe kubakuba uliyanate kawokawo kuba ba:posiyodilolenakoma:na, dopamo dokolinami ebe kapiya kuba uliyanano okoli keba kunula:ka: eba kunua:, ebema: dopamo ebe lumagi kela:mo kubadopola wiyasiya me tetelo ebete kubanomoma: keda:mene. Ebema: me teteno kubakuba epala:, la: nanisiwale, mabu la: ma kunu kowagelemamota!”^y

⁴³ 12:39 Mat 16:4; Mak 8:12   ^v 12:40 Yaona 1:17   ^w 12:41 Yaona 3:5

^x 12:42 1Ela 10:1-10   ^y 12:45 2Pit 2:20

Ya:sukono Menoko Ega:walo Ebeno Ekaki*Mak 3:31-35; Luk 8:19-21*

⁴⁶Ya:sute epatamo tabo eba kiyawautalo, ebeno menoko ega:walo ekaki iba:te pelamete moto niyakabolo pelamota:oniya eba:go tabo ka:pegelama:. ⁴⁷Ebema: epo magumulo idawate Ya:suko naniya, “Numa:, a:imano menoko ega:walo ekaki iba:te moto niyakabolo ba:pelamota:ona. Ibi ubila a:ma:go tabo kegelama:.”

⁴⁸Ya:sute ebe lumagitamo nowamiya, “Naimano menoko potelela:ka:, ega:walo naimano ekaki piyatela:ka:?” ⁴⁹Ebene Ya:sute ebe waloma:tapi ebeno kotamo mida:lamolelo negiya, “Me epo ebe naimano menokobila ega:walo naimano ekakila, ⁵⁰mabu potele naimano Unu Duliyomolono Nabiwino ubi tanalo dosiyodilomene, ebe lumagi naimano menokola ega:walo naimano ekawila.”^z

Kono Kikopu Aminaoledawano Iyatulame Oi*Mak 4:1-9; Luk 8:4-8*

13 ¹Ebe atu egelalo Ya:sute moto gune pemaigate, ebete epo iyatulaema: Ga:lili Paka: balalo nokoliti, ²ebene epo bilibilinomate ebetamo da:pelamiya, ebete peamo olote gito okoliya wiyasiya epate damela balalo pelamota:oniya.^a ³Ebene ebete iba:tamo tanalo epetapi bilibilinomo iyatulame oiamo eba awokalilamelolo tabo idi ma kunu giya, “Lumagi idite pali amio bai dosiyodili kono kikopu aminaola:go ebo ti. ⁴Ebete aminaola:go eba tonatolo kikopu epetapi iba:te gabamo gudiya, ebema: olaolate pelamete ebo penaiya. ⁵Kikopu epetapi iba:te nokola damelamo gudiya, ebolo damela kawoa:. Ebema: iba:te samonomamo maimiya mabu damela bidobidoa:, ⁶ebene egelate da:pioli iba:te nalawoiya mabu ibino dolodolo magumamo ka:tolamea:, iyo, iba:te ebema: samonomamo a:elaiya. ⁷Kikopu epetapi iba:te moemoe uwago damelamo gudiya, ebema: ebe uwagate dapepeiya kono ebo anakapulamiya. ⁸Wiyasiya kikopu epetapi iba:te wade damelamo gudiya, ebema: iba:te apepeote ebo nolojiya, epetapi 100 teta:mo, epetapi 60 teta:mo, epetapi 30 teta:mo bilibilinomoma: eda:iya.”

⁹Ya:sute walo na:kegiya, “Galagodawa, a:ma: wadenomamo nolowia!”

Ya:sukono Iyaiya Iyatulame Oino Mabu*Mak 4:10-12; Luk 8:9-10*

¹⁰Ebe tetelo Ya:suko waloma:tapiate ebetamo pelamete na:pegeliya, “Beda: mabuma: a:ma: oiamo epo diyatulama:wenaka?”

¹¹Ya:sute tabo eba wiyalo iba:tamo negiya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalono magumu kelawa:ema: nale la:tamo

^z 12:50 Lom 8:29   ^a 13:2 Luk 5:1-3

elawo ikalaimata, iyo, ebe tanalono waminaole tanalo la: iyatawaimata. Wiyasiya nale ebe iyatawa tanalo epetapiatamo kikalamea:. ¹²Nanitabola, Godokono tabo olowioma: lumagigodolo wadewade woki da:pola:na, Godote ebetamo wadewade tanalo bilibilinomo ikameote ebena tepo magumu ketabokaimene. Wiyasiya lumagigodolo wadewade woki pola:na:na, ebegodolo kebe kapiyakapiya tanalate da:pola:na Godote ebegodone walo ka:kuwatemene.^b ¹³Ebe mabuma: nale epo oiamo iyatulamenakomo, mabu iba:te naimano tabono magumu wadite kuminakoa:, iyo, iba:te olowite atumu kiyatawaonakoa:. ¹⁴Ebema: Godokono woki awokalimidawa Aisayate ibino tanaloma: degiya ebe tabote nanitaboma: eda:. Ebete iyalo tetelo ma kunu giya,

‘La: tabo bolowinakomata

wiyasiya a:kiyatawaoawenakoma,

iyo, la: magumu bowadinakomata

wiyasiya a:kuma:wenakoma.^c

¹⁵ Mabu me epono woki alatidiolamiya,

ibi nanitabo tanalo olowima: ubia:nola,

ebema: iba:te galo emopioliya,

ega:walo ibino balidi atumu a:mula:oliya.

Ebema: iba:te ibino balidi mula:olea:noma: neda:otaleka;

ibino balidite naimano wade tanalo bulamena;

ega:walo ibino galote nolowiotaleka;

iba:te ibino tepo magumuno woki wadenomamo malagidilote

natamo bolobila:na;

ebema: na modobola ibi nale wadekobi midilima:.’ ”

¹⁶Ebene Ya:sute ebe waloma:tapiatamo negiya, “Godokono kalakala kawonomo la:godolo bitana, mabu la: la:imano balida:mo ebena iyaiya tanalo wadenomamo nulamenamata! Iyo, la:le la:imano galamo Godokono nanitabo tanalo wadenomamo nolowionamata!^d ¹⁷Nale

la:tamo nani tabo gemo, dopamo tetelo Godokono woki awokalimipi ega:walo tuputupu ilukuli epo epetapi, iba:te ubi kawonomo iyatinamiya la:le dulama:wenama ebe kawokawo tanalo ulaema:, wiyasiya iba:te ka:modobiya:, ega:walo ibi ubila la:le dolowiawenama ebe tanalo kolowioma:, wiyasiya iba:te ka:modobiya:.”

Kono Kikopu Aminaoledawano Iyatulame Oino Magumu

Mak 4:13-20; Luk 8:11-15

¹⁸“Ebema: la: kono kikopu aminaola:go da:ti ebe lumagino oino magumu nolowiala:. ¹⁹Godote Kawo Elawodawama: deda:na, epate ebe tanalono tabo

^b 13:12 Ma:t 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26   ^c 13:14 Ais 6:9-10; Yon 12:40; Ali 28:26-27

^d 13:16-17 Luk 10:23-24

olowite magumu wadenomamo iyatawaoa:na, ebe tetelo Saitanate pete ibino tepo magumune ebe tabo walo ka:ka:puwatelaemene. Mako epo gabamo da:gudiya, ibi ebe kono kikopu keba kunula:ka: eba kunula. ²⁰Ega:walo epo epetapiate nokola damelamo da:gudiya, ibi ebe kikopula. Iba:te Godokono tabo dolowima:na, ebe tetenomolo kalakalago kelaema:na, ²¹wiyasiya ibino tepo magumulo dolodolo puliyala. Ebema: iba:te Godokono woko magumulo tete da:pesamo ilukula:tepatate, ebene Godokono taboma: temeteme tanalate iba:tamo da:pemaimioma:na: ega:walo epate ibino tanaloma: degelama:na, iba:te samonomamo kalautioma:na. ²²Epo epetapi iba:te moemoe uwago damelamo da:gudiya, ibi ebe kikopula. Iba:te Godokono tabo kolowima:na, wiyasiya iba:te inamabu kawonomamo malagidilolena ega:walo ibino ilukuli tanaloma: woki bilibilima: eda:ona. Ebema: ibino tepo magumulo ebakobako woki bilibilinomo ba:pola:na, me wokino tanalate wade tabo eba anakapumilo, ebene iba:te a:ka:noloma:na.^e ²³Wiyasiya epo epetapi iba:te wade damelamo da:gudiya, ibi ebe kikopula. Iba:te Godokono tabo olowite wade iyatawa lawete nanitabonomolo ka:noloma:na, epetapi 100 teta:mo, epetapi 60 teta:mo, epetapi 30 teta:mo ka:noloma:na.”

Kuba Uwagate Pali Magumulo Demaimiya Ebe Iyatulame Oi

²⁴Ebene Ya:sute oi idi epo eba iyatulamelo na:kegiya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalote ebe dubu idite ebene pali amio bai osiyodilote wade kono kikopu daminaoli eba kunula. ²⁵Idoko idilo epo bilibilinomate delaoniya, eba:go gowelaodawama: deda:nami ebe dubute penate kuba uwago kikopu pali magumamo pamionate gito toni. ²⁶Walone tetelo konote apepeote da:noloiya, kuba uwagate maimiote konono dolodolo ebo aupulatoliya, ²⁷ebene pali namutudawano wokopiate ebetamo pelamete ebe napaniya, ‘A:ma: pali magumamo wadewade kikopu amiata, wiyasiya me kuba uwago epetapi iba:te kebene kemaimile?’

²⁸“Ebate tabo eba wiyalo negi, ‘Ago gowelaodawa idi, ebete ami.’

“Ebene wokopiate ebe nalatediya, ‘Modobola:ka: a ebe kuba uwago kemagobelemalema:?’

²⁹“Namutudawate wiyasiya negi, ‘Ao, la:le demagobela:ema, diyala, la: atu tetelo wadewade kono epetapi da:bemagobelemalema. ³⁰Ebema: modobola iba:te kapimiya napepeoma:na, wiyasiya walone nao kono uwate tetelo nale wokopi kanalemamo iba:te dopamo kuba uwago magobelete elamo kiyalekema, ebene iba:te wadewade nao kono uwatete naimano pali inamabu alomono motamo kapalomoma:na.’”

Mastada Kikopuno Iyatulame Oi

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹Ebene Ya:sute oi idi ibi eba iyatulamelo na:kegiya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na ebe tanalo mastada kikopu keba kunula:ka:

^e 13:22 Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17

eba kunula, iyo, tete idilo dubute me kikopu lawete ebena pali magumamo gito ami. ³²Nanitabola, me opo kawonomolo kewa kikopu kawokawonomo ba:pola:na wiyasiya mastada kikopu ebe da:pesonomola. Wiyasiya numa:la:, lumagite daimene ebe da:peso kikopute apete kewa bilibilinomo epetapi kodoilimene, ebene olaolate pelamete ebe kewa katomolo ba:pilukulionama:na:”

Palowa Bae Gamagamaimino Tuwae Inamabuno Iyatulame Oi
Luk 13:20-21

³³Ebene Ya:sute oi idi ibi eba iyatulamelolo na:kegiya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na ebe tanalo palowa bae gamagamaimino tuwae inamabu keba kunula:ka: eba kunula. Kamiyale idite modobo palowa lawete gamagamaimino inamabu kela:mo aminalete ebo ewegedi, ebene gamagamaimino inamabute palowa lawenomo eba lawelo palowa baete unamo ebo maigi.”

Ya:sute Epo Oiamo Diyatulamenaki Ebe Tanalono Mabu
Mak 4:33-34

³⁴Ya:sute me tanalo epo bilibilinomatamo iyatulame oiamo kiyawaonaki, ma kunu ebete tanalo idi iba:tamo iyatulame oia:no ka:kiyawaonakia:. ³⁵Ebe tanalote emaigiya Godote ebena woki awokalimidawado degiya, ebe tabote nanitaboma: keda:ma:. Ebete iyalo tetelo tabo ma kunu giya,

“Na Godote epatamo tabo kiyawao tetelo
iyatulame oiamo kiyawaonakomo.

Iyo, nale me opo dosiyodiliyamo
ebe tetene wagilimite me teta:mo pemaiga,
kebe tanalate waminaole magumulo da:pola:namiya,
na ebe tanalo ma kunu kawokalilaemamo.”^f

Kuba Uwagate Demaimiya Ebe Iyatulame Oino Magumu

³⁶Ebene Ya:sute epo bilibilinomo miyapate moto guamo gito nodoliya. Ebe tetelo ebe waloma:tapiate ebetamo pelamete na:pegeliya, “Kono pali magumulo dapepeiya ebe kuba uwagono magumu keba kunula:ka:? A:ma: a niyatuama:.”

³⁷Ya:sute ibino tabo eba wiyalo negiya, “Wade kono kikopu kebe dubute kaminaolile, ebe Epono Naniwila. ³⁸Ebema: ebena pali ebe me opo kawonomola, wadewade kono kikopu ibi Godokono Unu Duliymolono gudila, ega:walo kuba uwago ibi Saitanakono gudila. ³⁹Kuba uwago dami ebe Saitanatela, ega:walo nao kono uwate tete

---

^f 13:35 Oale 78:2

ebe me opono uwomula, ega:walo nao kono uwatepi ibi Godokono nopopila. ⁴⁰Ebema: wokopiate kuba uwago magobelete elamo diyalekiya, me opono uwomu eba kunu kitanamene.^g ⁴¹Ebe tetelo Epono Naniwite ebenu nopopi kapalibolemene. Ebema: piyate ebenu epago eba ilukulinalo kuba dosiyodilolenaka, nopopiate ibi bilibilinomo puwatete^h ⁴²kawo ela taponomamo gito ka:niyalekema:na:, ebenu iba:te ebolo lalo eba oliomolelo kawonomamo ebo kimima:na.ⁱ ⁴³Wiyasiya Godokono tuputupu ilukuli guda:godolo ebenu alote kawonomamo ka:pukuilaemene, ibino Nabiwino Unu Duliyomololo da:pukuilamena eba kunu. Galagodawa, a:ma: wadenomamo nolowia!”^j

Waminaole Manino Iyatulame Oi

⁴⁴“Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo ebe lumagite kawo mani ega:walo wadewade inamabu iyalo tetenomolo damelamo dowaminaoliya eba kunula. Walone tetelo ebete ebo a:iya, ebenu ulama bilibilinomo da:petoiya lumagi idite damela obobo woko eba osiyodilolo ebe wadewade inamabu ebo ulamiya. Ebe tetelo ebete kalakalago walo kitiolete, ebenu ebenu motamo tote ebenu inamabu bilibilinomo maniamo na:midiolete modobo mani ebo nelawiya. Ebenu ebe maniamo ebete ebe damela lawete, ebe damela magumulo waminaolelo da:pola:niya ebe wadewade inamabuate ebenu: ebo eda:iya.”

Wiya Kawo Negegeno Iyatulame Oi

⁴⁵“Ega:walo Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo ebe olowame lumagite wadewade negege inamabu ola:go depata:na eba kunula. ⁴⁶Egela idilo ebete kapiya negege wadenomo dumi, ebe tetelo ebenu inamabu bilibilinomo maniamo na:midiolete modobo mani nelawete, ebenu ebe maniamo ebete ebe wade negege lawete ebenu: ebo midi.”

Kamauno Iyatulame Oi

⁴⁷“Ega:walo Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo ebe lumagite namo bilibilinomo uwatolema: kamau kolomamo daubi eba kunula. ⁴⁸Ebenu namo bilibilinomate detaiya ebe tetelo wokopiate kamau kolomo balamo anamiyamidate wadewade namo bagowamo eba alomolo kubakuba namo gito iyalekiya. ⁴⁹Ebema: me opono uwomu eba kunu kitanamene. Ebe tetelo Godokono nopopiate pelamete kuba osiyodilolepi tuputupu ilukuli epagodone powagailite ⁵⁰kawo

^g 13:40 Yon 15:6   ^h 13:41 Ma:t 24:31; 25:31; Mak 13:27   ⁱ 13:42 Ma:t 8:12

^j 13:43 Da:n 12:3

ela taponomamo gito ka:niyalekema:na; ebene iba:te ebolo lalo eba oliomolelo kawonomamo ebo kimima:na.”^k

**Godokono Kawo Elawodawa Tanalono Magumu
Delawiya Ebe Lumagino Tanalo**

⁵¹Ebema: Ya:sute ebe waloma:tapiatamo negiya, “La: me tanalo bilibilinomo wadenomamo na:kiyatawawenama?”

Iba:te tabo eba wiyalo negeliya, “Iyo, a modobola.”

⁵²Ebene Ya:sute iba:tamo walo na:kegiya, “Godokono Totomu iyatulamepi magumulo, potele Godokono Kawo Elawodawa tanalono magumu lawenomo delawi, ebe lumagi kawo moto namutudawa keba kunula:ka: eba kunula. Ebe mulo dubuno motolo kawokawo wadewade inamabuate ba:pola:na, ma kunu tagalatagala inamabu ega:walo olioli inamabu kapimiya ba:pola:mena, ebema: ebete ebenu ubilo ebe iyaiya inamabu epatamo ba:powaulatelenakomene ibi wadenomamo kowalubilinama.”

**Nasalete Duliyomolo Epate Ya:suko Ubia:noma: Deda:iya
Mak 6:1-6; Luk 4:16-30**

⁵³Ebene Ya:sute ebe iyatulame oi kiyawao dolopoligiya, ebete ebe duliyomolone tote ⁵⁴ebeno okoli duliyomolo Nasaleta:mo walo na:ka:tiya. Ebete epono balidi ibilamole motolo ibi eba iyatulamitalo iba:te anoanolo negelitiya, “Me dubuno mulo iyatulame woki ebete kebolo kiyatawile? Ega:walo ebete anoano tanalo pokono elawamo kosiyodilolenale?”^l ⁵⁵Ebe kapeneta dubuno gudula, ebenu menoko ebe Ma:litela. A iyatawala ebenu ekaki Ya:imesiko, Yausepeko, Saimonoko, ega:walo Yudasiko,^m ⁵⁶iyo, ebenu ekaki buwelemele bilibilinomate ago bilukulina. Ebema: me dubute ebenu elawo ega:walo mulo kebolo kuwatile?”

⁵⁷Ebene iba:te ebe ubia:noma: eba eda:utalo Ya:sute ibi nanaliya, “Godokono woki awokalimidawa epate ebe unamo kadipatema:na; wiyasiya ebenu duliyomolo epo ega:walo ebenu moto epo iba:te ebe ubia:noma: beda:onakoma:na.”ⁿ ⁵⁸Ebema: Nasalete epono nanitabokobi midia: mabuma: Ya:sute ibino duliyomololo anoano tanalo bilibilinomo kosiyodiloliya; ebete ibino taneba magumulo kapiyakapiyanomo osiyodiloliya.

**Elodite Yonekono Wato Dotowamidamiya
Mak 6:14-29**

14 ¹Ebe tetelo Ga:lili opono Kawo Elawodubu Elodite Ya:sukono osiyodilole tanalo olowiote, ²ebete ebenu opopiatamo negiya,

^k 13:50 Mat 13:42; Luk 13:28   ^l 13:54 Yon 7:15   ^m 13:55 Yon 6:42   ⁿ 13:57 Yon 4:44

“Me Ya:suko ebe Yonete, epo obamo waduba:midaoledawala. Ebete a:e magumune emaiqi, ebema: me anoano tanalate ebegodone pemaiminaka.”

³⁻⁴ Me tanalo ebe Yonete keba kunu ka:iyale ebe tanalola.

Yonete dopamo eba okolinalo, Elodite ebenu ekawi Pilipikono kamiyale pilolo lawiya, ebe kamiyaleno mailo Elodiyasitela. Me mabuma: Yonete Elodiko kawiya eba analo negiya, “A:ma:le ebe kamiyale lawe modoboa:, kawo kubanomola!” Ebema: Elodite ebenu gowelaopi danaliya, iba:te Yoneko nelawete idoko moto guamo gito peba:idiya, mabu ebete ebenu ubi iyatiya ebe osiyodilo tanalodo ebete Elodiyasiko kalakalakobi ka:midima.^o ⁵ Ebe tetelo Elodite ebe anakapuima: ubi niyatiti wiyasiya ebete Yu epo eba tolelamelo walo gito katepiya, mabu iba:te Yoneko Godokono woki awokalimidawama: gelanakiya.^p

⁶ Ebene Elodite dawokaliya, ebe egela malagidilolo ebenu namutupiate eba:go soliyomu bae nautiya. Ebe tetelo Elodiyasikono buwelete ibi bilibilinomono ololo apuamo pete eba pemaitalo, Elodite ebetamo kawonomamo kalakaliti, ⁷ ebema: ebete buweletamo negiya, “Nale Godokono mailamo gemo, a:ma:le beda: tanaloma: ubi diyata:emene nale a:ma:tamo nanitabonomolo kikaemamota!”

⁸ Ebene buwelenu menokote ebe daniya, ebete Eloditamo ma kunu nowamiya, “Na ubila Yoneko epo obamo waduba:midaoledawano wato kikopu kawatago. Ka:lonomo natamo nikanama:!”

⁹ Ebe tetelo Kawo Elawodubu Elodite ebenu tepo magumulo mibomiboma: ediya, wiyasiya ebete dopamo degiya ebe tabo ebete Godokono mailamo giya soliyomu epo bilibilinomono ololo apulo. Ebema: ebete ebenu gowelaodawa idi daniya, ¹⁰ ebe dubute idoko motamo tote Yonekono wato ebo notowamidamiya. ¹¹ Ebene ebete wato kikopu kawatago adaete buweletamo da:pikamiya, wiyasiya ebete ebenu menokotamo gito atiya. ¹² Ebe tetelo Yoneko waloma:tapiate ebenu apenomo pelawete bobo magumamo gito niyatiya, ebenu iba:te tolamete ebe tanalo Ya:suko ebo naniya.

Ya:sute Epo Bilibilinomatamo Bae Dikalamoleni

Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Yon 6:1-14

¹³ Ya:sute ebe tanalo olowite ebe waloma:tapiago peago gito tolamiya ebete a:ka:tuwa: diyamo: opamo ka:nemaigama:, wiyasiya epo bilibilinomate ebenu to tanalo dolowiya, iba:te ibino iyaiya duliyaomolone maimiote Ya:suago kanalugoma: damela gaboiya gito tolamiya.

¹⁴ Ebene Ya:sute peago da:nemaigiya, epo bilibilinomo nulamete ibi kawonomamo na:nilakapoiamiya, ebema: ebete damelamo nodolote ibino temetema:gopi wadekobi ebo nimidioliya.

^o 14:3-4 Kalima 18:16; 20:21; Luk 13:19-20   ^p 14:5 Ma:t 21:26

¹⁵Eba adimonalo ebe waloma:tapiate ebetamo pelamenate ebe napananiya, “Me epoa: baila. Tete olopoligo, samamo kidokomene, ebema: a:ma: ibi nalibola:, iba:te iyaiya duliynomolamo tolamolete ibi a:ka:tuwa: ibino bae ka:nuwateoma:.”

¹⁶Ya:sute ibi nanaleni, “Ao, iba:te tolamea:no la:le iba:tamo nao inamabu dopamo nikalamola:la:.”

¹⁷Iba:te nowaiminiya, “Agodolo paibu bae ega:walo namo netewa, ebenomate pola:na:.”

¹⁸Ya:sute iba:tamo negeni, “Ebe baela namola natamo nowada:la:.”

¹⁹Ebene ebete epo uwagolo ilukulima: danaleni, ebe tetelo ebete paibu bae ega:walo namo netewa uwatenate, Unu Duliynomolamo melelo Godotamo kalakala tabo ebo geni. Ebene ebete ebe bae wakalamiolenate ebe waloma:tapiatamo ikalamenate, iba:te epo bilibilinomatamo gito ikalamoleniya.^q ²⁰Ebe tetelo ibi bilibilinomate bae denaoniya ibino bae kape tanalo ebo olopoligolameni, ebene Ya:suko waloma:tapiate da:luiliniya ebe bae apuapuamo 12 bagowo ebe owiyaoleniya.

²¹Nanitabola, ebe bae 5,000 dubate naoniya ibino kamiyale guda:go.

Ya:sute Obo Unudo Da:toni

Mak 6:45-52; Yon 6:15-21

²²Ebene ebe tetenomolo Ya:sute epo eba alibolenalo ebe waloma:tapiatamo negeni, “Pe lawa:wete Ga:lili Paka: apuamo na:na:iwala:la:.” ²³Ebene ebete epo bilibilinomo alibolenate ebete damela unamo gito nodoloni Godago tabo ka:negelanama:. Ebene didokoni Ya:sute a:ka:tuwa: ebolo okolini.^r ²⁴Ebe tetelo waloma:tapiate ibino peago paka: tulituli tetenomodo eba tolamenalo, ulate pe apuamo obiyamidanski, apuamo obiyamidanski, eba kunu wageni mabu awate ibi nodiyoboleni, ²⁵ebema: idoko tetelo egela walo tatalima: eba eda:nalo, Ya:sute obo unudo iba:tamo ebo toni. ²⁶Wiyasiya ebete obo unudo eba tonatolo, iba:te ebe uminate eba toletoleonalo negelaniya, “Obolote pe!” ebema: iba:te tole kawonomago ebo gelatepaoniya.^s

²⁷Ebe tetenomolo Ya:sute ibi nanaleni, “Na Ya:sutela, la: ka:toletoleonala:!”

²⁸Ebene Pitate wiyasiya ebetamo negeni, “Kawodawa, a:ma:lala:ka:? A:ma: na nanana:, nale obo unudo a:ma:tamo ka:pema:.”

²⁹Ya:sute ebena tabo eba wiyanaloni negeni, “Na:pa:!” ebene Pitate pe atepanate obamo a:putinate obo unudo ebetamo ebo toni. ³⁰Wiyasiya ebete elawo awano ulamenate ebo toletoleni, ebene ebete obamo eba ololunalo Ya:sutamo kawonomamo negeni, “Kawodawa, a:ma: naimano igilo na:mula:nama:!”

^q 14:19 Ma:t 15:35-39; Mak 8:6-10   ^r 14:23 Luk 6:12; 9:28   ^s 14:26 Luk 24:37

³¹Ebe tetenomolo Ya:sute koto uwamidanate Pitako lawenate nanani, “A:imano nanitabokobi midi tanalo kawoa; da:pesola. Mabu keleka: a:ma:le woki netewama: deda:wa:?”^t ³²ebene iba:te walo peamo da:koloniya awate ebo olopoligoni.

³³Ebe tetelo Ya:suko waloma:tapiate ebe eba amamatenalo negelaniya, “Nanitabola, a:ma: Godokono Gudulata!”

Ya:sute Genasalete Opolo Temetema:gopi Wadekobi Da:midiolenaki
Mak 6:53-56

³⁴Ebene iba:te duiya tetelo paka: apuamo na:iwalete Genasalete opamo gito nemaimiya. ³⁵Ebe tetelo epate Ya:sukono tanalo iyatawaote ebe opono duliyo molo bilibilinomamo tabo nanalibiya, iba:te temetema:gopi ebetamo kemagaelema. ³⁶Ebema: Ya:sute ebolo eba nokolinalo, temetema:gopiate da:pelamenakiya ebe na:petoweomenakiya iba:te ebena kaliku kologioma;, ebene piyate ebena kaliku dologinakiya iba:te wadekobi ebo olowionakiya.^u

Yu Epono Ewonino Iyatulame Tanalo
Mak 7:1-13

15 ¹Ebe tetelo Pa:lisi tanebapi ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi, ibi epetapiate Yelusalema kawo duliyo molone pelamete Ya:sutamo na:pegeliya, ²“Mabu keleka: a:ma: waloma:tapiate aimano ewoniate diyatulamenakiya ebe totomu tabo dowakalaminaka? Numa;, iba:te koto ukulaolea:no bae ebo naonaka!”

³Ya:sute wiyasiya iba:tamo negiya, “La: beda: mabuma: ewoniate degelanakiya ebe totomu tabo eba malagidilolenalo, wiyasiya Godokono Totomu Tabo ebe wakalaminamata? ⁴Numa:la;, Godote ebena Bukalo negiya, ‘La:imano menokobila nabila nowalubila:la;,’ ega:walo ebete na:kegiya, ‘Kebe lumagite ebena menoko o nabiwino tanaloma: kuba tabo da:kiyawaomene, la:le ebe nanakapumiyala:.’^v ⁵Wiyasiya la: me Godokono tabo iyabaiamo alomawete negelanamata, ‘Lumagigodolo da:pola:na menokola nabiwila walubilima;, ebete iba:tamo ikalaema: ubia:noma: deda:mene, kuba:nola. Ebete gito kegemene, ‘Me inamabu talenala, nale Godotamo ikameote me inamabuamo naimano menokola nabiwila a:kowalubilimo.’ ⁶Ma kunu la: magumulo kuba woki lumagite ebena nabiwi kowalubinakoa;, mabu la: Godokono nani tabo iyabaiamo alomolo wiyasiya la:imano ewoniate degelanakiya la: ebe iyaiya tanalo kapiya osiyodilolenakomata. ⁷La: mena netewa epolata! Godokono woki awokalimidawa Aisayate la:imano tanaloma: dopamo nanitabonomolo ma kunu egiya,

^t 14:31 Ma:t 8:26; Mak 4:39   ^u 14:36 Ma:t 9:20-21   ^v 15:4 Maimi 20:12; 21:17; Totomu 5:16

- 8 ‘Me epate na tabamo amamanatenena,
 wiyasiya ibino tepo magumuno woki na niyakabolo kapola:na,
 mulunomolo ba:na:pola:na.’^w
- 9 Iba:te naimano mailo unamo nadipatena,
 wiyasiya nanitabo tanalo puliyala,
 iyo, iba:te me opo epono totomu
 Godokono Totomunomoma: midilite ebo iyatulamenaka.’”

Epo Da:kubailamenaka Ebe Iyaiya Tanalo
Mak 7:14-23

10 Ebene Ya:sute epo bilibilinomo ebetamo ka:la:mite iba:tamo negiya, “La: me tabo olowiwete la:imano woki wadenomamo na:tuputupuilama:la. 11 Nao inamabute lumagino tepo magumamo dopegamene ebe inamabute ebe a:ka:kubaimene, wiyasiya lumagino tabone da:pemaima:na: ebe tanalate ebe ka:kubaima:na.”^x

12 Ebene Ya:suko waloma:tapiate ebetamo pelamete na:pegeliya, “A:ma: iyatawala:ka:, Pa:lisi tanebapiate a:ma:le degeawa: ebe taboma: na:dowa?”

13 Ya:sute wiyasiya negiya, “Naimano Nabiwite Unu Duliyoumololo dokolina, ebenu pali magumamo epate a:ka:tuwa: ibino elawamo damionaka, ebe kewa bilibilinomo ebete dolodologo ka:pemagobelemene, wiyasiya ebete a:ka:tuwa: kebe kewa kamionale, ebe kewanomate belamota:onama:na. 14 Ebema: la:le Pa:lisi tanebapino tabo ako-olowiala:, na:miyapiyala: mabu ibi balidi tamiopila, iba:te epo kubanu iyatulamenaka. Numa:la:, balidi tamio dubute balidi tamio dubu idi gabodo demagatamene iba:te damela gugamo kapimiya ka:na:gudima:na.”^y

15 Ebene Pitate ebe naniya, “A:ma: me tanalono magumu a niyatuama:.”

16 Ya:sute tabo eba wiyalo negiya, “Epetapiate woki wadenomamo ka:tuputupuilamena:, la: atumu. 17 La: iyatawala:ka:? Nao inamabute lumagi magumamo opegate wapuamo tote ebenu neago ka:penemaigamene, 18 wiyasiya lumagite ebenu tabamo da:kiyawaomene, ebe tabo ebenu tepo magumuno woki mabune ka:pemaimioma:na:, ebe iyaiya tabote ebe ebo ka:kubaima:na. 19 Numa:la:, lumagino tepo magumune wiyasiya kuba wokino tanalate pemaiminaka, ebenu ebe kuba wokine me kawokawo kubate ka:pemaiminaka—lumagi anakapumi tanalo ega:walo inamabu pilo tanalo, buwele pilo tanalo ega:walo lumagi idino kamiyale pilo tanalo, a:da: tabo kiyawao tanalo ega:walo lumagi idino mailo kubaimi tanalo. 20 Iyo, nanitabola! Me kubate pemaimite lumagi ebo ka:kubaima:na:, wiyasiya lumagite koto ukulalea:no bae denamene ebe tanalote ebenu woki mabu a:ka:kubaimene.”

^w 15:8-9 Ais 29:13   ^x 15:11 Ma:t 12:34   ^y 15:14 Luk 6:39; Lom 2:19

Taya Duliyomolo Kamiyaleno Nanitabokobi Midi Tanalo
Mak 7:24-30

²¹Ebene Ya:sute ebe opo atepate Taya ega:walo Saidono kawokawo duliomolono opamo gito tiya. ²²Ebe Ka:inane opolo dokolinami, kamiyale idi ebe Yua: lumagila, ebete Ya:sutamo geatepago pete na:pegiya, “Da:ibidikono A:la:mu, naimano gudu buwele kuba uliyanagonola, ebema: ebete kawo temeteme iyatawana! Modobola a:ma:le na na:nilakapoinama!”

²³Wiyasiya Ya:sute ebe kamiyaleno tabo ka:wiyaya, ebema: ebe waloma:tapiate ebetamo pelamete na:pegeliya, “A:ma: me kamiyale iyabaiamo naliba, mabu ebe ago depaita gowela kawonomo osiyodiluta.”

²⁴Ebema: Ya:sute ibino tabo eba wiyalo negiya, “Isalaela epo magumulo dalatidioliya, Godote na ebe sipi-goeogoeo kapiya olema: paliboniya, iyaiya opo epatamoa.”^z

²⁵Ebene ebe Yua: kamiyaletete ebena tabo olowite ebetamo walo ka:pete ebena agowa mabuamo pa:tuduwatalo na:pegiya “Kawodawa, a:ma: na nowalubina.”

²⁶Ebema: Ya:sute ebena tabo eba wiyalo negiya, “Mabu keleka: nale a:ma: dowlubitama? Modoboa: epate gudino bae epetapiatamo gito ikalaema:, mabu ebe osiyodilo tanalo ebe gaagaatamo ikalame tanalo keba kunula:ka: eba kunula.”

²⁷Kamiyaletete Ya:sutamo negiya, “Iyo, a:ma:le degeawa: nanitabola, wiyasiya kawo dubu idino bae nao patapatane opamo da:penigudinaka, ebe bae apuapu gaagaate nao modobola!”

²⁸Ebene Ya:sute ebetamo negiya, “Kamiyale, a:ma:godolo nanitabokobi midi tanalo kawonomo bitana, ebema: a:ma:le ubi diyata:wita, na ebe tanalo nanitabolo kosiyodilomamo.” Nanitabola, ebe tetenomolo ebe kamiyaleno buwelete wadekobi ebo olowiya.

Ya:sute Temetema:gopi Bilibilinomo Wadekobi Da:midlioliya

²⁹Ebene Ya:sute ebe opo atepate Ga:lili Paka: balado petote damela unamo nodolote gito nokoliya. ³⁰Ebe tetelo epo bilibilinomate Ya:sutamo eba pelamelo iba:te ibino temetema:gopi ebetamo ebo magaeliya, ma kunu iba:te agowa kubakubapi, balidi tamiopi, tabo kiyawaoa:pi, ega:walo iyaiya gabugabuagopi epetapi bilibilinomo Ya:sutamo magaelete ebena agowa mabuamo da:powadilatoliya, ebete ibi wadekobi ebo midlioliya. ³¹Ebene epate kawonomamo anoanoiya mabu iba:te ibino balida:mo me iyaiya tanalo ulamiya, tabo kiyawaoa:piate tabo a:kiyawaiya, agowa kubakubapiate owapata:lamiya, ega:walo balidi tamiopiate balidi

^z 15:24 Ma:t 10:6

a:meleiya. Ebema: ebe tetelo Godote Isalaela epo dowlubilinako, iba:te ebena mailo unamo ebo adipatiya.^a

Ya:sute Epo Bilibilinomatamo Bae Walo Da:kikalamoliya
Mak 8:1-10

³²Ebene Ya:sute ebe waloma:tapi ebetamo ka:la:mite ibi nanaliya, “Na me epo na:nilakapoilamitamo, mabu iba:te nago netewa-kapiya egela dilukulinatiya ibino bae olopoligolami. Na ubia:nola ibi baea:no ibino iyaiya duliyaomolamo gito alibolema. Diyala, iba:te gabo tetelo elawoa:noma: da:ba:neda:oma:na.”^b

³³Ebe waloma:tapiate ebetamo negeliya, “Me baea: opola. Ale me epo bilibilinomatamo bae ikalamole modoboa:”

³⁴Ebene Ya:sute ibi nalateda:liya, “La:godolo kebalata baete ka:pola:nale?”

Iba:te negeliya, “Sebeni bae ega:walo namo egege kapiyakapiyate pola:na.”

³⁵Ebene Ya:sute epo opamo ilukulima: danaliya, ³⁶ebe tetelo ebete ebe sebeni bae apuapu ega:walo namo uwatete Godotamo kalakala tabo ebo giya, ebene ebete wakalamiolete ebe waloma:tapiatamo gito ikalamiya iba:te epatamo kikalamolema. ³⁷⁻³⁸Ebe tetelo piyate ebe bae denaiya ibino bae kape tanalo gito olopoligolamiya. Nanitabola, ebe bae 4,000 dubate naiya ibino kamiyale guda:go, ebene da:luliya ebe bae apuapuamo Ya:suko waloma:tapiate sebeni bagowo ebe owiyaoliya.

³⁹Ebene Ya:sute ebe epo ibino iyaiya duliyaomolamo daliboliya, ebe tetelo ebete peamo olote Magadana opamo gito tiya.

Pa:lisi Tanebapiate Anoano Tanalo Uima: Ya:suko Walo Dakaniya
Mak 8:11-13; Luk 12:54-56

16 ¹Ebene Pa:lisi tanebapi epetapi ega:walo Sa:diyusi tanebapi iba:te ubi iyatiya Ya:sutamopelamete ebe kuba gabamo ka:powabuga:tama:. Iba:te ebe ma kunu paniya, “A:ma:godolo Godokono elawo ditana, ebe tanalo awokalima: anoano tanalo idi atamo nosiyodila.”^c

²Ya:sute tabo eba wiyalo iba:tamo negiya, “Egelate eba niwisigalo egela unu kalimakalimama: da:neda:mene, la: ebe tanalo uma:wete kegelamamota, ‘Dumutu egela wadenomamo ka:powalomene.’ ³Ega:walo tete idilo egelate eba waloutalo la: ulama bubu dulama:ema la: kegelamamota, ‘Me egelate ka:kubamene.’ Iyo, la: tobolo ununo iyaiya tanalo ulamole iyatawalata, wiyasiya me tetelo Godote la: magumulo dosiyodilolena ebe iyaiya tanalono magumu la: wadenomamo kiyatawawena. ⁴Kuba osiyodilepi ega:walo nanitabokobi

^a 15:31 Mak 7:37   ^b 15:32 Ma:t 14:14   ^c 16:1 Ma:t 12:38; Luk 11:16

midia:pi, ibi ubi kawonomola Godokono elawo awokalimino anoano tanalo kuima; wiyasiya Godote tanalo idi iba:tamo akawokalimene. Nanitabola, ebete Yaonado dawokalimiya ebe anoano tanalo kapiya la:tamo ikalamiyata.”^d

Ebe tetelo Ya:sute ibi miyapate gito tiya.^e

Pa:lisi Tanebapi Ega:walo Sa:diyusi Tanebapi Ibino Amama Tanalo

Mak 8:14-21

⁵Ebene Ya:sute ebe waloma:tapiago Ga:lili Paka: apuamo da:na:iwaliya, ebe tetelo iba:te bae uwate tanalo na:dodomatiya. ⁶Ya:sute iba:tamo negiya, “La: wadenomamo nolowiala: Palowa baete a:ka:tuwa: unamo demaiga, Pa:lisi tanebapi ega:walo Sa:diyusi tanebapi ibino amama tanalo eba kunula. Eiye, mako tanalote la:tamo akopemaigala!”^f

⁷Ebema: iba:te ibino taneba magumulo tabo ma kunu geliya, “Ebate atamo me tabo nege mabu ale bae kowadaea:.”

⁸Wiyasiya iba:te tabo degelitiya Ya:sute iyatawate negiya, “La:imano nanitabokobi midi tanalo kawokawoa: La:le bae:nao polana tabo beda:ma: kegelawitama? ⁹Keleka: mabu la:le naimano nanitabo tanalo wadenomamo kuma:wena:? Nale adimo idilo paibu bae 5,000 dubatamo dowakalamiolelamenimo, me tanaloma: la:godolo woki ba:kitanale? Ebe tetelo la: kebalata bagowo kowiyaola:wenima?^g ¹⁰Ega:walo egela idilo nale sebeni bae 4,000 dubatamo da:kowakalamiolelaimo, ebe tetelo la: kebalata bagowo kowiyaola:ima?^h ¹¹La: beda: mabuma: naimano tanalo wadenomamo kemalagidilawena:? Nale la:imano bae nao tanaloma: kegea: La: nanisiwale, Pa:lisi tanebapi ega:walo Sa:diyusi tanebapi ibino amama tanalote la:tamo akopemaigala!”

¹²Ebene Ya:suko waloma:tapiate ebena tabo magumu wadenomamo ma kunu lawiya, Ya:sute palowa bae unamo maiga tabo danaliya, ebete Pa:lisi tanebapino amama iyatulame tanaloma: giya. Ebe ubia:nola ebe kubate ebe waloma:tapiatamo pemaigama:.

Pitate Ya:sukono Nanitabo Tanalo Dawokalimiya

Mak 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³Ebene Ya:sute Sisaliya-Pilipai opamo da:nemaigiya ebete ebena waloma:tapi ebo nalateda:liya, “Na Epono Naniwi iba:te poma: kegelanake?”

^d Buka ka:la:mioledawa, modobola a:ma: me tanalo niyatawa, Yaonako Godokono woki awokalimidawa idila, ebete Godokono tabo Niniba duliomolo epatamo atiya. Yaonate ebe Yua:piatamo nemaiga:no, dopamo gabo tetelo kawo olatate ebetamo nemaigiya, ma kunu namo kawonomote ebe gito alopogiya. Ebene Yaonate netewa-kapiya egelalo namono tepo magumulo okolitate, ebe tetelo Godote ebe nilakapoimilo kawo anoano tanalo eba osiyodilolo ebena igilo ebo mula:miya. Ya:sute ebe anoano tanaloma: kiyawaiya Palisi tanebapiatamo. ^e 16:4 Ma:t 12:39; Luk 11:29 ^f 16:6 Luk 12:1 ^g 16:9 Ma:t 14:17-21

^h 16:10 Ma:t 15:34-38

¹⁴Iba:te negeliya, “Epetapiate a:ma: Yoneko obamo waduba:midaoledawama: gelanaka, epetapiate a:ma: Elayama: gelanaka, epetapiate a:ma: Yelemayama: gelanaka, ega:walo epetapiate a:ma: Godokono woki awokalimidawa idima: gelanaka.”ⁱ

¹⁵Ebene Ya:sute ibi nalateda:liya, “Wiyasiya la:le na poma: ka:midina:wenama?”

¹⁶Saimono Pitate tabo eba wiyalo negiya, “A:ma: Kelisotela, iyo, a:ma: Igilo Godono Gudulata!”^j

¹⁷Ebene Ya:sute ebetamo nowamiya, “Saimono, Yonekono gudu, a:ma: kawonomamo nekalakala! Mabua me tabo lumagi idite a:ma: kiyatumita, a:ma: naimano Unu Duliyomolono Nabiwite iyatumia.”^k ¹⁸Na a:ma:tamo ma kunu gemo, ‘A:ma: Pitate, naimano nokolalata.’^l Nanitabola, nale me nokola unamo naimano sosi ketemamo, ebema: Saitanakono a:e tanalote ebe sosi kubaimima: a:ka:modobomene.”^m ¹⁹Numa, nale Kawo Elawodawa Godokono iyaiya ki a:ma:tamo kikameomamota. Ebema: a:ma:le Saitanako kodiyoabaema: me opolo kebe gigiyu me kiamo demopiaemene, Godokono Unu Duliyomololo atu mopi tanalote ka:nitanamene, ega:walo a:ma:le lumagino igilo ka:mula:ma:ema: me opolo kebe gigiyu me kiamo da:iyamidaemene, Unu Duliyomololo atu a:iyamida tanalote ka:nitanamene.’”ⁿ

²⁰Ebene Ya:sute ebena waloma:tapi kawonomamo analiya, “Nale Kelisoma: nanitabola deda:namo, la:le me tanalo epetapi akokiyawaolama:la!”

Ya:sute Ebena A:e Tanaloma: Dopamo Degiya

Mak 8:31–9:1; Luk 9:22–27

²¹Ebe tetelo Ya:sute ebe waloma:tapi iyatulame ma kunu wagilimiya, “Nale Yelusalema kawo duliyomolamo tote epagodone kawokawo temeteme ebo ka:nuwatemamo, Godokono ubila. Ebene Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi, ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi, ega:walo kawokawo dubu epetapi iba:te na kanakapunaema:na; wiyasiya netewa-kapiya egelalo Godote na a:ene kadipanatenemene.”

²²Ebene Pitate Ya:suko waloma:tapi epetapiagodone kela:mo magatate ebe kawiyu ma kunu ebo naniya, “Kawodawa, me kubate a:ma:tamo akopemaigala; modobola Godote nodiyobamene!”

²³Ebene Ya:sute olobigate Pitatamo negiya, “Pita, a:ma: Saitanako keba kunula:ka: eba kunula! Na natepana: A:ma:le naimano agowa

ⁱ 16:14 Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8   ^j 16:16 Yon 6:69   ^k 16:17 Gal 1:15-16   ^l Pita mailono magumu nitana ‘Nokolala.’   ^m 16:18 Yon 1:42; Epe 2:20   ⁿ 16:19 Mat 18:18; Yon 20:23

ukamidadawama: editata mabu a:imano woki Godotamo kiyata:wita, a:ma: epono wokilo okolinata!”

²⁴Ebe tetelo Ya:sute ebe waloma:tapi nanaliya, “Kebe lumagite na waloma:enema: ubi diyatimene, dopamo ebete ebena tanalo dodolomatilite ebena kewa olotolowa agute na ebo nowaloma:enemene.^o

²⁵Nanitabola, kebe lumagite ebena igilo nagodone damoeda:mene ebena igilote kalatidimene, wiyasiya kebe lumagite ebena igilo na mabuma: datutimene ebete nanitabo igilo ebo ka:nuimene.^p ²⁶Ebema: lumagite opono inamabu bilibilinomo uwatenomo eba uwatelo, ebena igilo datutimene ebe lumagino wiya keleka:? Ebete ebena igilo walo ka:kelaema: beda: inamabu na:kikaemene? Gabo puliyala, kitana.^q

²⁷Nanitabola, Epono Naniwite ebena wade-talena nopopiago ega:walo Nabiwi Godokono elawo alonomago ka:pemene. Ebe tetelo ebete epono tanalo eba anagilamelelamelelo ibino modobo woko wiya nanitabolo kikalaemene.^r ²⁸Na la:tamo nani tabo gemo, me tetelo dilukuliona ibi epetapiate Epono Naniwi ebena Kawo Elawodawano elawago da:pemene, ebe kawo tanalo dopamo umite walone ebo ka:elaoma:na.”

Godokono Elawo Alonomote Ya:sukono Ape Da:pukuimiya

Mak 9:2-13; Luk 9:28-36

17 ¹Ebene sikisi egela dolopoligiya Ya:sute Pitako, Ya:imesiko, ega:walo ebena ekawi Yoneko, ibinomo magataliya damela ununomo ida:mo. ²Ebe tetelo ebe waloma:tapino dopo apulo Ya:sukono apete iyama: ediya, ebena ebena ololote egelano pukuilame keba kunula:ka: ebakonoma: eba eda:lo, ebena pupuliono inamabuate atumu keyakeyanomoma: eda:omiya.^s ³Ebene waloma:tapino ololo apuamo Moseseke ega:walo Elayako iba:te pemaimite Ya:suago tabo ebo gelitiya. ⁴Ebe tetelo Pitate Ya:sutamo negiya, “Kawodawa, ale malo da:pola:nama, kalakala kawonomola. A:ma: ubi diyata:emene, nale nupunupu netewa-kapiya ketemotemamo, idi a:imanola, idi Mosesekonola, idi Elayakonola.”

⁵Pitate ebe tabo eba kiyawautalo, ebe tetenomolo pukuilame tema iyanomote pete ibi gito panalopamidaliya, ebena tema magumune tabote ma kunu piya, “Me naimano kapiya Gudunomola, na ebetamo nekalakalitam. La: ebena tabo nolowiala:”^t

⁶Ebene Ya:suko waloma:tapiate ebe tabo olowite kawonomamo eba toletoleolo opamo ebo gudiya, ⁷wiyasiya Ya:sute pete ibi eba pologiolelo na:pegiya, “Nemaimiala:, akotoletoleala:!” ⁸Ebe tetelo iba:te balidi da:meleiya lumagi idi kumiya:, Ya:suko kapiyate ebolo utiti.

^o 16:24 Ma:t 10:38; Luk 14:27   ^p 16:25 Ma:t 10:39; Luk 17:33; Yon 12:25

^q 16:26 Ma:t 4:8-9   ^r 16:27 Ma:t 25:31; Oale 62:12; Mulo Tabo 24:12; Lom 2:6; Awo 22:12

^s 17:2 2Pit 1:16-18   ^t 17:5 Oale 2:7; Ais 42:1; Ma:t 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Totomu 18:15

⁹Iba:te unu damelane eba piwitiolo Ya:sute ibi napanaliya, “La:le kebe anoano tanalo kuma:ema, ebe tanalo me tetelo epetapi akoanala:la, wiyasiya Godote na Epono Naniwi a:ene walo dakadipananemene epo ebo kanalemamota.”

¹⁰Ebene Ya:suko waloma:tapiate ebe nalatediya, “Mabu keleka: Godokono Totomu iyatulamepiate degelanaka, Elayate dopamo pete, ebene walogabo apune Kelisote ka:pemene?”^u

¹¹Ebete tabo eba wiyalo negiya, “Nanitabola, Elayako dopamo pete tanalo bilibilinomo ka:pa:tuputupuilaemene. ¹²Na la:tamo negemo, Elayako epatamo iyalo a:pi wiyasiya iba:te ebene tanalo kiyatawaoa; ebene iba:te ibino ubilo kawokawo kuba ebetamo osiyodilolenakiya. Ebema: la: niyatawala; Epono Naniwite atumu iba:godone kawokawo temeteme nanitabolo kuwatemene.”^v

¹³Ebene ebe waloma:tapiate ebe tabono magumu wadenomamo ma kunu lawiya, Ya:sute Yoneko obamo waduba:midaoledawano tanaloma:ge.”^w

Ya:sute Kuba Uliyanagono Koi Wadekobi Da:midia

Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a

¹⁴Ebe tetelo iba:te epo epetapiatamo da:pemaimiya, dubu idite Ya:sutamamo pete pupamo pokolite ¹⁵na:pegiya, “Kawodawa, a:ma: naimano koi na:nilakapoima! Mabu ebe ea: tanalote lawenako, ebema: tete epetapilo ebe elamo bega, obamo bega, eba kunu wagenela. ¹⁶Nale ebe a:ma: waloma:tapiatamo demagaeakamo, wiyasiya iba:godolo elawo puliyala ebe wadekobi ka:midima:.”

¹⁷Ya:sute wiyasiya iba:tamo negiya, “Eiye, la: nanitabokobi midia: kubakuba epolata! La:le natamo mibo ikanamenamata, ebema: na ubia:nola la:go tete geyageyalo okolinama! La: koi natamo nemaga:la!”

¹⁸Ebene Ya:sute kuba uliyana kawiya daniya ebete koi magumune gito nemaigiya, ebe tetenomolo koite wadekobi ebo olowiya.

¹⁹Ebene epo epetapino pola:na: tetelo Ya:suko waloma:tapiate ebetamo pelamete na:pegeliya, “Mabu keleka: ale kuba uliyana aliboma: ka:modobaka?”^x

²⁰Ebete iba:tamo negiya, “Ebe mabu ma kunu bitana, la:imano nanitabokobi midi tanalote depesoma: eda:ona. Na la:tamo nani tabo gemo, mastada kikopu kawoa; da:pesonomola. Wiyasiya la:imano nanitabokobi midi tanalote makonoma: deda:mene, la:imano elawote modoboma: eba eda:lo me damelatamo kegelamamota, ‘A:ma: mene ebamo na:toatepa!’ ebene damelate la:imano tabamo ka:tuduwatamene. Me tabo nanitabola, la:godolo nanitabokobi midi tanalo eba itanalo

^u 17:10 Ma:l 4:5   ^v 17:12 Ma:t 11:14   ^w 17:13 Luk 1:17   ^x 17:19 Ma:t 10:1

osiyodilola: tanalo idite a:kitanamene, iyo, kodakoda tanalote modobonomoma: keda:mene.^y ²¹ Ebema: la:le la:imano ilukuli magumulo tete epetapilo bae naoa:no eba pola:nalo Godago tabo degelawenakoma, la:le elawo ebo kelaemamota mako kuba uliyana aliboma:.”^z

Ya:sute Ebena A:e Tanaloma: Walo Da:kegiya
Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45

²² Tete idilo Ya:suko waloma:tapiate Ga:lili opolo kapiyama: walo da:kediya, ebete iba:tamo negiya, “Godote Epono Naniwi kubakuba epono kotamo kiyatimene,^a ²³ ebene iba:te ebe kanakapuima:na; wiyasiya netewa-kapiya egelalo Godote ebe a:ene walo kakadipatemene.”

Ebema: Ya:suko waloma:tapiate ebena tabo olowite tepo temeteme kawonomo ebo lawiya.

Godokono Motono Ka:pita:isin Wiya^b Alomo Tanalo

²⁴ Ya:suko waloma:tapiate Kapeniyama duliynomolamo da:pelamiya, ebe tetelo dubu epetapiate Pitatamo pemaimiya Godoko Amamateno Iya Motono ka:pita:isin wiya uwatema: Iba:te tabo ma kunu pegeliya, “La:imano iyatulamedawate Godokono Motono ta:kese mani a:kiyatinakole?”^c

²⁵ Pitate negiya, “Iyo, iyatinako.”

Ebene Pitate motamo da:nodoliya ebete tabo gea:no dopamo Ya:sute ebe naniya, “Saimono, a:imano woki keba kunula:ka? Me opono kawokawo elawodubatamo ta:kese mani piyate kalomonake? Atu opo epatela:ka: o kapela epatela:ka:?”

²⁶ Pitate ebena tabo eba wiyalo negiya, “Kapela epate a:ka:tuwa: alomonaka.”

Ya:sute negiya, “Iyo, nanitabola, atu opo epate gabamaniatamo ta:kese mani kalomona: Numa:la:, a Yu epo me Isalaela opono gudila, ebema: mabu keleka: ale Godokono Motono wokopiatamo ka:pita:isin mani dikalamenakoma: Mabu kitana: ²⁷Wiyasiya na iba:tamo temeteme ikalaema: ubia:nola, ebema: a:ma: Ga:lili Paka:mo toawete tudi nanawotalama: Dopamo dupalimene ebe namo lawa:wete ebena tabo a:na:ma:midama:wete kapiya siliba mani ebo numiye, ebene a:ma: ebe mani lawa:wete Godokono Motono wokopiatamo na:nikalamiye, a:imano ega:walo naimano ka:pita:isin wiya tanaloma:.”

---

^y 17:20 Ma:t 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kol 13:2   ^z Ma:t 17:21 buka apuno tabo Ma:tiyute bukamo kakuloliya; wiyasiya ebena buka osiyodilo walogabo apune nanitabokobi mididawa idite akuloliya.   ^a 17:22 Ma:t 16:21   ^b Me ka:pita:isin wiya alomo tanalo ma kunula. Yu epo magumulo dubu bilibilinomate ulama bilibilinomolo me mani alomonakiya Godoko Amamateno Iya Moto kosiyodiloma: ^c 17:24 Maimi 30:13; 38:26

Kawodawama: Potele Na:keda:mene*Mak 9:33-37; Luk 9:46-48*

18 ¹Ebe tetelo Ya:suko waloma:tapiate pelamete ebe napaniya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe duliyoumololo kawodawama: potele na:keda:mene?”^d

²Ebene ebete gudu da:peso ebetamo ka:mite ibino tetenomamo adipite ³negiya, “Na la:tamo nani tabo gemo, la:le la:imano amama woki iyakobi midila:wete gudi egege keba kunula:ka: ebakonoma: neda:iyala:, mabu la: eba kunu wagelea:no Godokono Kawo Elawodawano duliyoumolamo a:ka:nopila:oaema.”^e ⁴Nanitabola, kebe lumagite mako gudu da:pesomu ebe a:ka:tuwa: ebe opamo diyatimene, ebete Godokono Kawo Elawodawano duliyoumololo kawodawama: ka:neda:mene, ⁵ega:walo kebe lumagite naimano mailamo mako gudu da:peso kalakalago dowlubina ebete na atumu na:kowalubinina.”^f

Kuba Gabamo Wabuga:ta Tanalo*Mak 9:42-48; Luk 17:1-2*

⁶Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Ebema: da:peso gudute na nanitabokobi eba midininalo, kebe lumagite ebe kuba gabamo dowabuga:tana, modobola epate ebe lawete ebenu kuwokoba:mo kawo nokolanomo ma:midaomete kewa: kolomamo neba:idiloma:na: ebete kulukulu obamo kololuma.”⁷La: nolowiala:, me opote kubanomo ka:kubamene! Nanitabola, Saitanakono kuba gabamo wabuga:ta tanalate epatamo kemaimioma:na:, wiyasiya kebe lumagigodone mako kuba tanalote demaigamene, Godote ebetamo kuba wiya kawonomo kikaemene!

⁸“Ega:walo a:imano kotote o agowate a:ma: kuba gabamo dowabuga:tatana, modobola a:ma: itamidawete iyabaiamo neba:idila! Modobola a:ma:le kapiya kotago o kapiya agowago Godokono Igilo Duliyoumolamo nopegama:, kubala koto netewago ega:walo agowa netewago Godote a:ma: Ela Opamo neba:idiloma:.”
Nanitabola, ebe duliyoumololo elate uwomua: tetelo nowaena.⁸ ⁹Ega:walo a:imano balidite a:ma: kuba gabamo dowabuga:tatana, modobola a:ma: magoba:wete iyabaiamo neba:idila. Modobola a:ma:le balidi kapiyago Godokono Igilo Duliyoumolamo nopegama:, kubala balidi netewago Godote a:ma: Ela Opamo neba:idiloma:.”

Sipi-goeote Dalatidi Ebe Iyatulame Oi*Luk 15:3-7*

¹⁰Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Nale la:tamo negemo, Godote egege gudi kawonomamo eba malagidilolelo ebete ebenu nopopi iba:tamo

^d 18:1 Luk 22:24   ^e 18:3 Ma:t 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17   ^f 18:5 Ma:t 10:40; Luk 10:16; Yon 13:20   ⁸ 18:8 Ma:t 5:29-30

palibolenako ibi ka:pa:buiyalatelema. Ebema: la: nanisiwale, la: mako gudu da:peso ubia:noma: eda:wete la:imano tabamo ebe akokubaima:la:^h

¹¹Ega:walo me tanalo idila. Piyate kuba osiyodilole magumulo dalatidiolena, na Epono Naniwi ebe epono igilo mula:lelaema: piyamo.^{i j}

¹²“Ebema: la: me tanalo keba kunu na:kemalagidilaema? Dubu idi ebenu 100 sipi-goeogoeate da:pola:mena, ebenu kapiyate dalatidimene ebete beda: tanalo na:kosiyodilomene? Iyo, ebete 99 sipi-goeogoeo wade uwago opolo miyapate, ebete ununu damelamo walo ka:nodolote dalatidi ebe sipi-goeo ka:nowadimene. ¹³Nale la:tamo nani tabo gemo, ebe dubuno kalakalate bitana alatidiolea: 99 sipi-goeogoeo epetapiatamo, wiyasiya ebete dalatidi ebe sipi-goeo da:nuimene ebenu kalakalate kawonomoma: keda:mene. Nanitabola, kalakala beda: kawonomola:ka!¹⁴Ebema: la:imano Unu Duliyomolono Nabiwi atumu ubia:nola mako gudu da:peso kapiyate alatidima:.”

A:ma:tamo Kuba Dosiyodilolena Ebe Dawano Tanalo

¹⁵Ebenu Ya:sute walo na:kegiya, “A:imano naniwite a:ma:tamo kuba tanalo dosiyodilomene, a:ma: diya gabodo towawete ebenu kuba tanalo ebe na:niyatuma. Ebenu ebete a:imano tabo nanitabonomolo dolowimene, modobola a:ma: eba:go walo namutudawama: na:kediya:la:^k

¹⁶Wiyasiya ebete a:imano tabo olowia:noma: deda:mene, ebe tetelo a:ma: walubima: a:ma:le kapiya o netewa epo epetapi na:nuwatiye, ebenu la: naniwitamo palo tolama:wete atu tabo kawiya dananaema, ebete ebe tetelo la:imano tabo nanitaboma: ka:midimene.^l ¹⁷Wiyasiya ebete la:imano tabo olowia:noma: walo da:keda:mene, la:le ebenu tanalo sosi epatamo nanawokalimiyala:, ebenu ebete sosi epo bilibilinomono tabo olowia:noma: deda:mene, modobola, nitanamene. Ebe tetelo la:le ebe nanitabokobi midia:dawa keba kunula:ka: ega:walo mani pilo dubu keba kunula:ka: ebako lumagima: mida:wete eba:go kapiyama: walo akoeda:oala:.”

Matuolamole Ega:walo Palamiole Tanalo

¹⁸Ebenu Ya:sute walo na:kegiya, “Na la:tamo nani tabo gemo, la: Saitanakono tanalo kodiyoabaema: ebe keba kunu dematuomeaema, ebe matuomeo tanalote Godokono Unu Duliyomololo eba kunu ka:nitanamene, ega:walo lumagino igilo ka:mula:ema: la: kebe tanalo me opolo depamiaema, ebe atu tanalote Unu Duliyomololo pami eba kunu ka:nitanamene.^m ¹⁹Ebema: nale la:tamo tanalo idi na:kegemo,

^h 18:10 Yu Epo 1:14 ⁱ Ma:t 18:11 buka apuno tabo Ma:tiyute bukamo kakuloliya, wiyasiya ebenu buka osiyodilo walogabo apune nanitabokobi mididawa idite akuloliya.

^j 18:11 Luk 19:10 ^k 18:15 Luk 17:3; Gal 6:1 ^l 18:16 Totomu 19:15; Yon 8:17

^m 18:18 Ma:t 16:19; Yon 20:23

la: nanitabokobi midipi netewate woki kapiyama: eda:wete naimano Unu Duliomolono Nabiwi toweomelo ebete tanalo idi matuomeoma: danaema, nanitabola, ebete la:imano tabo olowite eba kunu kosiyodilomene.”²⁰ Mabu netewa o netewa-kapiya nanitabokobi midipiate woki kapiyago eba pola:nalo, iba:te naimano mailo deka:ima:na: nale ebolo iba:go nanitabolo ka:lutamo.”

**Lumagino Kuba Dodomatimi Ubia:noma: Dedi
Ebe Wokodawano Iyatulame Oi**

²¹ Ebe tetelo Pitate Ya:sutamo pete na:pegiya, “Kawodawa, naimano ekawi natamo kuba dosiyodilolenako na ebenu kuba kebako teta:mo na:ka:dodolomatilimo? Sebeni teta:mo modobola:ka:?”

²² Ya:sute ebetamo nowamiya, “Na a:ma:tamo negemo, sebeni teta:moa: Ao, modobola a:ma:le a:imano okolina tetelo ma kunu 77 teta:mo ebenu kuba egebolema:wete na:dodolomatiliminakiye.”^o

²³ Ebene ebete tabo moga:melo negiya, “La: numa:la:, Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo me oino magumu keba kunula:ka: eba kunula. Opo idino Kawo Elawodubute ebenu kawokawo mani eba ka:la:miolelo ebenu woki nitameni ebenu wokopino nanitabokobi midi tanalo ka:pulamelelaema:. Ebene ebete ebenu woki ma kunu iyatiya, wokopi magumulo piyate ebegodone walubi mani gito duwata:digiya ibino tanalo ka:tuputupuilaema:.²⁴ Ebene ebete mani ka:la:miole dowagilimi, ebe tetelo epetapiate ebetamo dopo wokodawa magariya, ebe dubute teni taoseni kawokawo mani ebegodone dopamo gito uwata:digi.²⁵ Mabu ebete ebe mani wiyama: ebegodolo gabote kitania:, ebema: Kawo Elawodubute ebenu opopiatamo tabo ma kunu gi, ‘La: me dubu, ebenu kamiyale ebenu gudi eba:go, ibi bilibilinomo uwata:wete maniamo midiola:wete kawokawo dubu epetapiatamo nikalama:la:, iba:te ilukulina tetelo ibino wiya: wokopima: keda:onama:. Na ebe gabodo me dubuno kuba wiya ebetamo kikaemamo.’

²⁶ “Ebe tetelo wiya: dubute opamo gate ebenu pupamo okolite Kawo Elawodubutamo towetoweolo negi, ‘Iyaiya, a:ma: nuta:tepa. Na gabo numite ebako kawo wiya nanitabolo ka:pa:wiyamo!’

²⁷ “Kawo Elawodubute wiyasiya ebe nilakapoimilo nani, ‘A:imano wiya: tanalo nale egebolemetate a:dodolomatilimata. A:ma: kalakalago na:toa!’

²⁸ “Wiyasiya ebe wiya: wokodawate Kawo Elawodubugodone nemaigate eba tolo ebenu namutudawa idi ebo numi, ebe namutudawate ebegodone dopamo 100 mani egege duwati, walo ebetamo ka:wia:. Ebe tetelo ebete ebe kuwokobene lawete eba adimagotelo nani, ‘A:ma: naimano mani natamo samonomamo na:wiya!’

ⁿ 18:19 Mak 11:24; Yon 15:7   ^o 18:22 Luk 17:4

²⁹“Ebene ebena namutudawate opamo gate ebetamo towetoweolo negi, ‘Iyaiya, a:ma: nuta:tepa. Na gabo numite nanitabolo ka:pa:wiya!’

³⁰“Wiyasiya ebete ebena namutudawa nilakapoimia:no idoko motamo gito magati, ebete ebolo eba okolinalo ebena epate pa:wiya ebe ebo ka:pemaigama. ³¹Ebe tetelo wokopi epetapiate ebe tanalo umite tepo temetemema: eba eda:olo, iba:te tolamete ibino Kawo Elawodubutamo ebe tanalo ebo nawokalimiya.

³²“Ebene Kawo Elawodubute ebe wokodawa ka:mite kawonomamo eba analo negi, ‘A:ma: kuba wokodawanomolata! A:ma:le ka:lo duiyalo na da:toweonama:wa:ka, nale a:imano wiya: tanalo kawonomo gito egebolema:kamata. ³³Ebema: mabu keleka: a:ma:le naimano wokodawa idi ka:nilakapoima:wa:ka, nale a:ma: da:nilakapoimitakama eba kunu?’

³⁴Ebe tetelo Kawo Elawodubute ebetamo kawonomamo dowate idoko motamo gito nalibi, ebete ebolo kawo temetema:go eba okolinalo teni taoseni kawokawo mani wiyate ebo ka:pemaigama.”^p

³⁵Ebene Ya:sute uwomu tabo olowiopiatamo negiya, “La: numa:la! La:le la:imano tepo magumuno nilakapo awokalilamea:no ega:walo epo epetapino kuba egebolelamea:no, ebe tetelo naimano Unu Duliyomolono Nabiwite la:tamo atumu eba kunu osiyodilote la: kawo temeteme baiamo kanalibolema:ta.”^q

Kamiyale Alibuti Tanalo

Mak 10:1-12

19 ¹Ebene Ya:sukono tabo kiyawao tanalote dolopoligomiya, ebete Ga:lili opo atepate Yudiya opodo petote Yodane Kolomo apuamo gito nemaigiya. ²Ebe tetelo epo bilibilinomate ebe opamo ebe dowaloma:tiya, ebete ibino temetema:gopi wadekobi ebo na:midiliya.

³Ebene Pa:lisi tanebapi epetapiate Ya:suko kuba gabamo kowabuga:tama: ebetamo pelamete ebe napalatediya, “Kamiyaletе ebena awitamо beda: kawo kuba osiyodilote ebo nakalibutimene? O ebe tetelo awite ebe dalibutimene Godokono Totomu Tabo bakadikanalemene?”

⁴Ya:sute tabo eba wiyalo negiya, “Modobola la: Godokono Buka apuno tabo idi wadenomamo nemalagidilala:. Ebe tabote ma kunu itana, Godote me opono wagilimi mabune dubula kamiyalela osiyodiloliya,^r ⁵ebene ebete negiya, ‘Me mabuma: dubute ebena nabiwila menokola miyapate, ebena kamiyala:go kapiya bailo kokolioma:na:, ebene ibi netewapiate kapiyama: eda:te walo iyama: a:keda:ma:na:.’ ⁶Iyo, ebe tetelo ibi kapiyanomola.’ Numa:la:, Godote ibi netewapi kapiyakobi a:midiliya, ebema: lumagite ibi iyakobi midilima: modoboa:.”

^p 18:34 Ma:t 5:25-26   ^q 18:35 Ma:t 6:15; Mak 11:25; Epe 4:32; Kol 3:13

^r 19:4 W Mabu 1:27; 5:2   ^s 19:5 W Mabu 2:24; Epe 5:31

⁷Ebene Pa:lisi tanebapi dubate Ya:sutamo negeliya, “A:ma: degeawa: ebe tabote nanitaboma: deda:mene, keleka: mabu Mosesete totomu tabo ma kunu diyatiya, dubute ebenu kamiyale alibutima: kamiyale alibuti pepa osiyodilote ebetamo kikaemene?”^t

⁸Ya:sute iba:tamo negiya, “Mabu la:imano tepo magumu kodakodaibinomola Mosesete me totomu la:tamo ebema: ikalamiyata, wiyasiya me opono wagilimi mabune Moseseko teta:mo pemaiga ebe tanalote eba kunu kitanamia. ⁹Ebema: nale la:tamo gemo, kamiyaletu dubu ida:go kuba osiyodiloa:no, ebe tetelo ebenu awite ebe alibutite kamiyale idi daidimene, ebete Godokono ololo apulo ebe kamiyale pilolo kelaemene.”^u

¹⁰Ebene Ya:suko waloma:tapiate ebetamo negeliya, “Dubute kamiyale lawe magumulo mako kodakoda tanalote ditanamene, modobola dubate kamiyale a:kuwatolema:na.”

¹¹Ebe tetelo Ya:sute wiyasiya negiya, “Nale la: diyatulametama ebe tabono magumu kodakodanomola. Godote piyatamo mulo dikalaemene ibinamate ibino wokilo me tabono magumu laema: ka:modoboma:na. ¹²Dubu epetapiate kamiyale uwatolema: ka:modobona:, mabu epetapi ibino apete menokobino tepo magumulo kubakubadopoma: eda:tepaolamiya. Ega:walo dubu epetapiate kamiyale uwatolema: ka:modobona:, mabu gowela magumulo epetapiate ibi eba kunu amilateliya. Ega:walo dubu epetapiate kamiyale uwatolema: ka:modobona:, mabu ibi a:ka:tuwa: ibi eba kunu midilina Kawo Elawodawa Godokono woko kosiyodilonama:. Ebema: kebe lumagite me tabono magumu laema: da:modobomene, modobola ebete nelaemene.”

Ya:sute Guda:tamo Koto Dowatiolelamiya

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³Ebene epate gudi Ya:sutamo nemagataliya ebete iba:tamo koto eba watiolelamele Godoko kanama: ebete ibi wadenomamo kowalubilinama:. Wiyasiya ebe waloma:tapiate epo kawiya eba analelo ibi dodiyoboliya, ¹⁴Ya:sute ibino osiyodilo tanalo umite negiya, “Gudi natamo pelaema: modobola. Ako-odiyobola:la: mabu mako epate Godote Kawo Elawodawama: deda:na ebe duliyaomolamo ka:nopila:oma:na:.”^v

¹⁵Ebene ebe gudi kowalubilima: ebete ebenu koto iba:tamo watiolelamele, ibi eba miyapalo ebenu to gabodo gito tiya.

Inamabu Bilibilinomago Dubute Ya:sutamo Da:piya

Mak 10:17-31; Luk 18:18-30

¹⁶Ebe tetelo dubu idite Ya:sutamo pete na:pegiya, “Iyatulamedawa, na beda: wade tanalo osiyodilote uwomua: igilo ebo na:kelaemo?”

^t 19:7 Totomu 24:1-4; Mat: 5:31   ^u 19:9 Mat: 5:32; 1Kol 7:10-11   ^v 19:14 Mat: 18:2-3

¹⁷Ya:sute ebetamo negiya, “A:ma:le wade tanalo osiyodiloma: na beda:ma: kanana:wa:? Godoko kapiyate wadedawala, ebema: a:ma: ubi diyata:emene ebenu Igilo Duliyomolamo nopegama:, modobola a:ma:le ebenu Totomu Tabamo na:tuduwatanakiye.”^w

¹⁸Dubute ebetamo nowamiya, “Kebe totomu taboma: kegeawa:?”

Ya:sute ebenu tabo eba wiyalo negiya, “A:ma: lumagi akoanakapuma:la:, lumagi idino kamiyale pilolo akolawa:la:, inamabu pilolo akouwata:la:, lumagi idino tanaloma: a:da: tabo akokiyawala:,^x ¹⁹ega:walo a:imano nabiwila menokola ibino tabamo na:tuduwatanakiye. Ega:walo totomu tabo idite ma kunu bitana, a:ma: a:ka:tuwa: a:ma: demalagidilawena, modobola a:ma:le eba kunu a:ma: niyakabolo dokolina ebe lumagi nilakapolo nemalagidilona.”^y

²⁰Ebene ebe oli ape dubute Ya:sutamo negiya, “Na me totomu tabo bilibilinomo kodakodalo uwatete kapiya idi kadikanaliya: Ebema: na beda: tanalo idi na:kosiyodilomo?”

²¹Ya:sute tabo eba wiyalo negiya, “A:ma:le wade lumaginomoma: keda:ema: ubi nanitabolo diyata:emene, modobola a:ma: toawete epetapiate a:imano inamabu maniamo uwateometate, a:ma:le ebe mani nigologolopiatamo gito na:nikalamola:. Ebe tetelo a:ma: walo ka:pa:wete na nowaloma:eniye, ebenu a:imano inamabu bilibilinomate Godokono Unu Duliyomololo ka:nepola:nama:na:.”

²²Ebe oli ape dubute ebe tabo olowite tepo mibago gito tiya, mabu ebe inamabu bilibila:godawanomola.

²³Ebema: Ya:sute ebe waloma:tapi nanaliya, “Na la:tamo nani tabo gemo, Godote Kawo Elawodawama: deda:na, inamabu bilibilinomagodawate ebe duliyomolamo nopegama: kodakodanomola! ²⁴Nale la:tamo tanalo idi na:kegemo, ka:molo-goeote^z kaliku waluono moe iyado nilupigama: kodakodama: eda:na, gaboa:nola. Atumu inamabu bilibilinomagodawate Godokono Kawo Elawodawano duliyomolamo nopegama: kodakodanomoma: eda:na, gabote nanitabonomolo a:kitanamene.”

²⁵Ya:suko waloma:tapiate ebe tabo olowite kawonomamo la:wa:ote ebetamo negeliya, “A:ma:le degeawa: ebe tabote nanitaboma: deda:na, piyate modobola:ka: Godote ibino igilo mula:lelaema:?”

^w 19:17 Kalima 18:5; Luk 10:28   ^x 19:18 Maimi 20:12-16; Totomu 5:16-20

^y 19:19 Maimi 20:12-16; Kalima 19:18   ^z Ya:suko tetelo Yu epono tanalo ma kunula, iba:te alagiote ka:molo-goeogoeo kawokawonomamo ibino woko osiyodilolenakiya. Iyo, iyaiya tete epetapilo ka:molo-goeogoeate ibino inamabu watanakiya mulu opamo, ega:walo tete epetapilo iba:te pema: watenamiya.

²⁶Wiyasiya Ya:sute ibi ulamenate negiya, “Epate a:ka:tuwa: ibino igilo mula:lema: modoboa:, wiyasiya Godoko kapiyate modobola mabu ebegodolo elawo bitana tanalo bilibilinomo osiyodilolema:.”^a

²⁷Ebene Pitate Ya:sutamo eba wiyalo negiya, “A:ma: numa:, a inamabu bilibilinomo miyapate a:ma: nowaloma:enata. Ebema: Godote atamo beda: wiya na:kikaeamene?”

²⁸Ya:sute iba:tamo negiya, “Na la:tamo nani tabo gemo, Godote me opono iyaiya inamabu bilibilinomo olinoma: da:midilimene, ebe tetelo na Epono Naniwite naimano Kawo Elawodawano okoli bailo kawo alonomago kokolitamo. Ebene atu tetelo la:le na dowloma:ena:wenama, la: kawokawo elawodubuno ilukuli bailo ilukula:wete Isalaela 12 gu epono iyaiya tanalo anagilamelelamepima: keda:omamota.”^b ²⁹Nanitabola, kebe lumagite ebena moto, o ebena nanila nanikubila ekakila, o ebena nabila menokobila gudila ega:walo ebena opo, ebete na mabuma: ebe iyaiya tanalo da:miyapamene, ebete ebe atu tanalo bilibilinomo walo ka:kuwatemene, ega:walo walone nale ebetamo uwomua: igilo kikaemamo. ³⁰Iyo, ka:lo dopopi bilibilinomo da:pola:na iba:te walone walogabopima: keda:oma:na:, ega:walo ka:lo walogabopi da:pola:na iba:te walone dopopima: keda:oma:na:.”^c

Da:imi Pali Wokopino Iyatulame Oi

20 ¹Ebe atu tetelo Ya:sute na:kegiya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo ma kunula. Kawo dubu idite duiyanomolo maigate ebena motone piwisigate ebo ti ebena da:imi pali wokopi ka:nuwatema:.” ²Ebene ebete dubu epetapi nulamete iba:tamo kapiya egelano woko wiya ikalaema: nanali. Iba:te ebena tabo olowite modoboma: degeliya, ebete ibi ebo aliboli ebena pali woko ka:nowagilima:.

³“Ebene egelate kela:mo da:podolatepi, ebete walo ka:tote dubu epetapi olowame bailo gito lamota:onalo da:nulami, ⁴ebete iba:tamo negi, ‘Modobola la: atumu naimano pali wokamo na:ka:tolama:la:, ebena nale woko wiya la:tamo modobolo kikalaemamota.’ ⁵Ebe tetelo iba:te atu pali wokamo gito ka:tolamiya.

“Ebene egela tuli tetelo ega:walo egelate da:ponolobigatepi, ebe netewa teta:mo ebete walo ka:tote wokopi epetapi atumu ka:nulamete wokamo ebo kanaliboli. ⁶Ebene egelate walo da:ka:toatepi, ebete walo ka:tote dubu epetapi olowame bailo gito lamota:onalo nulamete nananali, ‘Beda: mabuma: la: ka:lo egelalo woko:na no gito da:pola:wenama?’

⁷“Iba:te ebetamo nowamiya, ‘Mabu idawate atamo woko kikaema:ka:’

^a 19:26 Yauba 42:2   ^b 19:28 Ma:t 25:31; Luk 22:30; Awo 3:21   ^c 19:30 Ma:t 20:16; Luk 13:30

“Ebene kawo dubute iba:tamo negi, ‘Modobola la: naimano atu pali wokamo na:ka:tolama:la.’

⁸“Dadimoni ebe pali namutudawate penate ebene woko umidawatamo na:pegeni, ‘A:ma: wokopi bilibilinomo ka:la:miauwete wiya nikalamola: Walogabonomolo woko da:powagilima:ka ebe dubagodone wagilima:wete, wiyasiya duiyanomolo woko da:powagilima:ka a:ma:le ibi uwomulo nowalubiliye.’^d

⁹“Ebene walogabonomolo woko dowagilimiya ebe dubate dopamo pelamenate, ebete iba:tamo kapiya egelano modobo woko wiya eba kunu ikalameni. ¹⁰Ebene duiyanomolo woko dowagilimiya ebe dubate pelamenate kawodopamo na:puwatanamu pemalagidiloniya, wiyasiya ebete iba:tamo atu wiyano kikalamoleni. ¹¹Ebe tetelo iba:te wiya uwatenate pali namutudawatamo ubia: tabo eba gelanalo, ¹²ibi magumulo idawate penate na:pegeni, ‘Walone dowagilima:ka iba:te tete da:pesamo posiyodilote wiyasiya ebe woko wiya ago modobolo beda:ma: kuwate, mabu a egela kawonomolo woko kawo koloago osiyodilutakama:?’

¹³“Ebe tetelo ebete nowamini, ‘Naimano namutudawa, na kuba tanalo idi a:ma:tamo kosiyodiloa: Duiyalo a:ma:la, nala, ale nani tabonomo negelakama: a:ma: kapiya egelano modobo woko wiya kelawa:ema: nale a:ma:tamo ma kunu ebema: ikaemata. ¹⁴Ebema: a:imano wiya lawa:wete kalakalago na:toa. A:ma:le woko wiya delawa:wa:, nale ebe atu modobo mani walone dowagilima:ka iba:tamo ubi diyatimo, nale eba kunu kikalaemamo. ¹⁵Me woko wiya mani ebe naimano manila, ebema: nale a:ka:tuwa: naimano ubilo dosiyodilomo ebe naimano tanalola. Mabu keleka: a:ma:le naimano nilakapo tanaloma: da:dowawena?’”

¹⁶Ebema: Ya:sute uwomu tabo ma kunu giya, “Nanitabola, ka:lo walogabopi bilibilinomo da:pola:na iba:te walone dopopima: keda:oma:na:, ega:walo ka:lo dopopi da:pola:na iba:te walone walogabopima: keda:oma:na:.”^e

Ya:sute Ebene A:e Tanaloma: Walo Da:kegiya

Mak 10:32-34; Luk 18:31-34

¹⁷Ebene Ya:sute Yelusalema kawo duiyomolamo eba tutalo, gabo tetelo ebete ebene ¹²waloma:tapinomo uwatete tabo diya nanaliya, ¹⁸“La: nolowiala:, a Yelusalemamo tolamitama: Ebolo Godote Epono Naniwi epatamo kikalaemene, ebene Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi, iba:te ebe anakapuima: gelate^f ¹⁹Yua:piatamo ebo kikalaema:na: Ebe

^d 20:8 Kalima 19:13; Totomu 24:15   ^e 20:16 Ma:t 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30

^f 20:18 Ma:t 16:21; 17:22-23

epate ebe kalakalatete pa:ka:pa:ka:mo a:na:ma:ga:midaote ebe ebo kanakapuima:na; wiyasiya netewa-kapiya egelalo Godote ebe a:ene kadipatemene.”

Waloma:tapi Netewano Menokote Kuba Wokiamo Ya:suko
Tanalo Idima: Daniya
Mak 10:35-45

²⁰Ebene Sebedikono gudino menokote ebena guda:go Ya:sutamo pete ebena pupamo pokolite, ebete ebe kowalubima: napaniya.

²¹Ya:sute ebetamo negiya, “A:ma: beda: ubi kiyata:wita nale a:ma:tamo osiyodiloma:?”

Ebete tabo eba wiyalo negiya, “Me naimano gudi netewa na:kulama:wita? A:ma:le Kawo Elawodubuma: deda:emene, a ubila a:ma:le degeaemene idawate a:imano tumudi apulo ega:walo idawate pele apulo a:imano Kawo Elawodubuno elawo magumulo kokoliutama:.”^g

²²Wiyasiya Ya:sute iba:tamo negiya, “La:le na wade wokiamo kanana:wita: La: modobola:ka: nale da:nimo ebe temeteme kalila:mo nioma:?”

Iba:te negeliya, “A modobola.”^h

²³Ya:sute iba:tamo negiya, “Me tanalo nanitabola, nale da:nimo la: ebe kalila:mo niawete temeteme bolowionakomata. Wiyasiya naimano tumudi apuamo ega:walo pele apuamo ilukuli tanaloma: nale a:kegemo. Nabiwi Godote piyatamo dosiyodiloliya ibinomate ebolo ka:pola:nama:na; iyo, me tanaloma: ebete a:ka:tuwa: kegemene.”

²⁴Ebene teni waloma:tapi epetapiate ebe tanalo olowite ebe dubu netewatamo na:dowautiya, ²⁵wiyasiya Ya:sute ibi bilibilinomo ebetamo ka:la:mite negiya, “La: iyatawalata, Godoko nanitabokobi midia:pino kawokawo dubate ibi a:ka:tuwa: ibi eba wadipalatelelo epo epetapi kawonomamo analenaka, iba:te ibino ubi tanaloma:ka:tudila:onama:.”ⁱ

²⁶Wiyasiya la: ebako epoma: a:keda:oaema. Kebe lumagite la:imano kawodawama: eda:ma: ubi diyatimene, ebete la:imano wiya: wokodawama: neda:mene,^j ²⁷ega:walo kebe lumagite dopodawama: eda:ma: ubi diyatimene, ebete la:imano idoko motono wokodawama: neda:mene, iyo, ebe a:ka:tuwa: ebe oponomamo iyatinomo niyatimene.

²⁸Ma kunu Epono Naniwite da:piya, ebe ubia:nola me opo epate ebetamo wiya: wokopima: eda:oma; wiyasiya ebete na:piya epatamo wiya: wokodawama: ka:pada:ma; ega:walo ebena igilo iyabaiamo iyatite ebena a:e wiyate epo bilibilinomo epetapi Saitanakono idoko motone gito kowagailima:.”^k

^g 20:21 Ma:t 19:28; Luk 22:30   ^h 20:22 Ma:t 26:39; Yon 18:11   ⁱ 20:25 Luk 22:25-26

^j 20:26 Ma:t 23:11; Mak 9:35   ^k 20:28 Luk 22:27; Pil 2:7

Ya:sute Balidi Tamiolame Dubu Netewa Wadekobi Da:midioiya
Mak 10:46-52; Luk 18:35-43

²⁹Ya:sute ebe waloma:tapiago Yeliko kawo duliyoumolone da:nemaimiya, ebe tetelo epo bilibinomate ebe waloma:tiya. ³⁰Ebene dubu netewa balidi tamiolamepila, iba:te gabo niyakabolo eba okoliutalo Ya:sukono pe tanalo olowite kawonomamo negeliya, “Da:ibidikono A:la:mu! A:ma:le a na:nilakapoiama!”

³¹Ebema: epo bilibinomate ibi kawiya analelo nodiyoboliya iba:te taboa:no kokoliutama:, wiyasiya iba:te kawonomamo walo na:kegeliya, “Kawodawa Ya:su, Da:ibidikono A:la:mu! A:ma:le a na:nilakapoiama!”

³²Ebene Ya:sute ebamo utite ibi ka:la:mite iba:tamo negiya, “La: beda: ubi kiyata:witama nale la:tamo kosiyodiloma:?”

³³Balidi tamiolamepiate negeliya, “Kawodawa, aimano balidi wadekobi na:midioleama:.”

³⁴Ebene Ya:sute ibi nilakapoilamelo ibino balida:mo ebena koto dowatiolalamiya, ebe tetenomolo ibino balidite wadekobi olowiolamete iba:te Ya:suko ebo waloma:tiya.

Ya:sute Yelusalema Kawo Duliyoumolamo Da:nopegiya
Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Yon 12:12-19

21 ¹Ebene iba:te Yelusalema kawo duliyoumolo niyakabamo eba pelamelo, Betapa:gi duliyoumolo niyakabodo tolamete Olibi Kewakewa Unu Damelamo ebo nemaimiya. Ebe tetelo Ya:sute ebe waloma:tapi netewa dopamo eba alibolelo ²iba:tamo negiya, “La: ebe tatali duliyoumolamo toawete, ebe duliyoumolamo eba nemaimilo donoki-goeo ala:mo ma:midao ebena gudago ka:nulama:digalemamota. Modobola la: ale pamiawete ebena gudago nemagaelyala:. ³Idawate la: odiyobolema: tabo degemene la: wiyasiya ma kunu kegelamamota, ‘Kawodawate me donoki-goeogoeo ubila, ebete walo samonomamo kakapalibolemene.’”

⁴Ebene me tanalote pemaigiya Godokono woki awokalimidawate degiya ebe tabote nanitabokobi kolowima:. Iyalo tetelo ebete tabo ma kunu giya,

⁵“La: Yelusalema epatamo na:negeliyala:,
 ‘Numa:la:, la:imano Kawo Elawodubute la:tamo pita.
 Ebete donoki-goeo unamo okolite milago pita,
 iyo, la: numa:la:, ebete donoki da:pesago ba:pe.’”^{nl}

⁶Ebene Ya:suko waloma:tapi netewate tote, ebete keba kunu kegiyale iba:te eba kunu nosiyodiliya. ⁷Iba:te donoki-goeo ega:walo

¹ 21:5 Sek 9:9

ebeno gudu Ya:sutamoma magaelete, ibino watubino kaliku ibi unamo alomolamete, Ya:sute ebe kaliku unamo ebo okoliya. ⁸Ebe tetelo epo bilibilinomo epetapiate ibino ga:ga:ga:ga: kaliku pupukulamete gabamo apoago tolamiya, ega:walo epetapiate puwala otolete gabamo atumu kapotameonatiya. ⁹Ebene piyate da:dopiya ega:walo Ya:sukono walogabo apune da:pelamitiya, iba:te kapimiya kawonomamo negelitiya,

“Da:ibidikono a:la:mu nadipata:la!”

Godoo, a:imano mailago da:pita,

modobola a:ma: ebe lumagi kawokobi na:midiye!

O epala:, la: Godoko moiolo unamo nadipata:la:!”^m

¹⁰Ebema: Ya:sute Yelusalema kawo duliyoamolamo da:nopegiya, me duliyoamoloo epo bilibilinomate ebe uima: pemaimiote na:pegeliya, “Me lumagi potelela:ka:?”

¹¹Ebe tetelo Ya:suago da:tolamitiya ibi bilibilinomate duliyoamoloo epono tabo eba wiyalo negeliya, “Me Godokono woki awokalimidawa Ya:sutela, ebete Ga:lili opono Nasaleta duliyoamolone pe.”

Ya:sute Godoko Amamateno Iya Moto Wadekobi Da:midiya

Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Yon 2:13-22

¹²Ebe tetelo Ya:sute Godoko Amamateno Iya Motamo tote, ebe motolo ebete inamabu olowamepi nulamete ibi bilibilinomo iyabaiamo elawonomamo na:na:ma:lateliya, ega:walo ebete mani odowaolepino patapata bigo olowamepino ilukuli patapatago ebo noba:midaolelamiya.

¹³Ebene ebete iba:tamo negiya, “Godokono Bukalo tabo ma kunu bitana, ‘Naimano Moto epate Godoko Amamate Motoma: kegelama:na:, la:le wiyasiya pilo epono motoma: a:midimata.’ ”ⁿ

¹⁴Ebe tetelo balidi tamiolamepi ega:walo agowa tataipi, iba:te Godoko Amamateno Iya Motamo da:pelamiya Ya:sute ibi wadekobi ebo midioliya.

¹⁵Wiyasiya Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi, iba:te Ya:sukono wade anoano tanalo dulamitiya iba:te ebetamo na:dowautiya. Ega:walo guda:te eba gelatepautalo degelitiya,

“Da:ibidikono a:la:mu nadipata:la:!” iba:te ebe tabo olowite ubia:noma: eda:ote

¹⁶Ya:suko naniya, “A:ma: guda:te tabo kubanu degelita na:kolowiawita?”

Wiyasiya Ya:sute iba:tamo negiya, “Iyo, na nolowitamo. Modobola la: me Godokono Buka apuno tabo wadenomamo nemalagidilala:, ‘O aimano Kawodawa Godo, gudi egege ega:walo nono da:niona, a:ma:le ibino tabo magumune wadewade tabo kiyawaonakota a:ma: a:ka:tuwa: a:ma: kemoiawenama:.’ ”^o

¹⁷Ebene dadimoni Ya:sute ibi miyapanate kawo duliyoamoloo magumune maiganate Betani duliyoamoloo tonate ebo nowatani.

^m 21:9 Oale 118:25-26   ⁿ 21:13 Ais 56:7; Yel 7:11   ^o 21:16 Oale 8:2

Ya:sute Da:imi Noloa: Umei Kewa^P Dumiya*Mak 11:12-14,20-24*

¹⁸Duiya idilo Ya:sute kawo duliynomolamo walo da:kolowamiya, gabo tetelo ebe bae kapete umiti, ¹⁹ebene ebete umei kewa gabo niyakabolo pumite da:imi olema: ebamo da:tiya wiyasiya paanomoiya nulamiya. Ebema: ebete umei kawatamo negiya, “Uwomua: tetelo da:imite a:ma:godone a:ka:nolonakomene!” Ebe tetenomolo ebe da:imi kewate alawoma: ebo ediya.

²⁰Ya:suko waloma:tapiate ebe tanalo umite kawonomamo anoanote negeliya, “Umei kewate alawoma: samonomamo beda:ma: keda:le?”

²¹Ya:sute ibino tabo eba wiyalo negiya, “Na la:tamo nani tabo gemo, la: tete bilibilinomolo Godoko nanitabokobi eba midinalo la:imano tepo magumulo woki netewama: eda:oa:no, nale umei kawatamo keba kunu kosiyodilomo, la:le ebe atu tanalo osiyodiloma: ka:modobomamota. Ega:walo la: nanitabokobi midilo me damelatamo ma kunu degelaema, ‘A:ma: kewa: kolomamo na:toatepa!’ la:le ebe tanalo nanitabolo kuimamota.” ²²Iyo, nanitabola, la: Godoko nanitabokobi eba midinalo beda: tanaloma: ebe da:toweoma:ema, ebe tetelo la:le ebe tanalo kelaemamota.”^r

Yu Watowatopiate Ya:sukono Elawo Mabuma: Ebe Dalatediya*Mak 11:27-33; Luk 20:1-8*

²³Ebene Ya:sute Godoko Amamateno Iya Motamo tote epo eba niyatulamitalo, ebe tetelo Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo Yu epono kawokawo dubu epetapi, iba:te ebe odiyoboma: pelamete ebe ma kunu palatediya, “A:ma: me iyaiya tanalo pokono elawamo kosiyodilola:wena? Ega:walo me elawo a:ma:tamo potele kikametia?”

²⁴Ya:sute iba:tamo nowamiya, “Nale la: dopamo kapiya tanaloma: kalateda:lemamota. La:le na wiya tabo wadenomamo dowaminama:ema, ebene nale me tanalo pokono elawamo kosiyodilolenamo, ebe tanalo nale la: ebo kanalemamota. ²⁵Naimano alateda: tabo la:tamo ma kumu bitana, Yonete epo obamo dowaduba:midaolenaki, ebete ebene elawo pogodone kelawile, Godogodonela:ka: o lumagi idigodonela:ka:?”

Ebema: ibi a:ka:tuwa: ibino taneba magumulo apaminatenu negeliya, “Ale degelama: Godote Yonetamo elawo ikami, ebete kegemene, ‘Mabu keleka: la:le ebene tabo nanitabokobi ka:mida:wea:?’ ²⁶Ega:walo a modoboa: ebe ma kunu anama:, me opo lumagite Yonetamo elawo ikami,

^P Epat umei kewano mailo Gogodala tabamo salibisama: ka:minaka. ^q 21:21 Ma:t 17:20; Luk 17:6; 1Kol 13:2; Yon 14:12 ^r 21:22 Ma:t 7:7-11; 18:19

mabu ale me epono dowa tanalo tolemitama: Ibi bilibilinomate negelana Yoneko Godokono woki awokalimidawala.”^s 27Ebema: iba:te ibino tepo magumuno woki waminaolelo Ya:sutamono negeliya, “Yonekono elawo mabu a iyatawa:.”

Ebe tetelo Ya:sute iba:tamo negiya, “Ebema: nale la: atumu akaaletama nale me iyaiya tanalo pokono elawamo kosiyodilolenamo.”

Koi Netewano Iyatulame Oi

28Ebene Ya:sute ebe Yu watowatopiatamo negiya, “Na la:tamo oi tabo idi ka:kiyawaomamo. La: ebe oi wadenomamo olowiawete ebena magumu natamo nawokalimiyala. Kapiya dubute nokolinami, ebena koi netewala. Egela idilo ebete ebena dopo koitamono pete na:pegi, ‘A:ma: toawete naimano pali magumulo woko na:nosiyodila.’ 29Ebena gudute nowami, ‘Ao, na ubia:nola,’ wiyasiya walone tetelo ebete woki iyakobi midite wokoma: gito ti. 30Ebena ebe dubute ekawitamono ka:pete atu tabo da:ka:pegi, ebe gudute nowami, ‘Iyo, Aba, na ka:tomamo,’ wiyasiya ebete ka:toa:.”

31Ebena Ya:sute ebena tabo olowiopiatamo negiya, “La:imano woki keba kunula:ka:? Gudi netewa magumulo ebena nabiwi potele kekalakalaimile?”

Iba:te negeliya, “Dopo gudutela.”

Ebema: Ya:sute iba:tamo negiya, “Na la:tamo nani tabo gemo, ta:kese mani elemasigilo uwatepi dubu ega:walo dubu bilibili kamiyale, iba:te la:imano gobebobo uwatelametate Godokono Kawo Elawodawano duliyoumolamo ka:nopila:oma:na: 32Mabu Yoneko epo obamo waduba:midaoledawate Godokono tuputupu gabodo da:pi, la:le ebena tabo nanitabokobi ka:mida:wea:, wiyasiya mani pilolo uwatepi dubu ega:walo dubu bilibili kamiyale iba:te ebe nanitabokobi midite ibino tepo magumu Godotamo oba:midaliya. Nanitabola, ebe tetelo la:le ibino tanalo dulamelelama:ima, wiyasiya la:imano kubakuba woki iyakobi midilia:no Yonekono tabo kelawa:wea:.”^t

Tupina Da:imi Pali Atila:pino Iyatulame Oi

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

33Ebena Ya:sute walo na:kegiya, “Modobola la:le naimano iyatulame oi idi nolowiala:. Kawo dubu idite pali osiyodilote tupina da:imi kewa ebo ami, ebe da:imino mailo ebe gala:ipi da:imila. Amio tanalote dolopoligi, ebete kala ga:dimite da:imi ii egedioleno nokola bobo obobote, pali atila:pino unu nupunupu ebo eti. Ebe tetelo ebe dubute ebena pali atila:pi dubu epetapiatamo gito atepi, iba:te ebolo woko eba osiyodilonalo ebe

^s 21:26 Ma:t 14:5   ^t 21:32 Luk 3:12; 7:29-30

pali wadenomamo umilo ebena da:imi kuwatolemenakoma:, ebene ebete mulu opamo gito ti.”

³⁴“Ebene da:imi tapio tete da:pi ebete pali atila:piatamo wiya: wokopi epetapi napaliboli, iba:te iba:godone ebena da:imi ka:puwatema:.” ³⁵Wiyasiya pali atila:piate ibi uwatete idi gaubamo anagalimiya, ega:walo idi gito anakapumiya, ega:walo idi nokolamo mapemiya. ³⁶Dopamo pali namutudawate kapiyakapiya wiya: wokopi paliboli, ebene ebete walo epetapi bilibilinomo dakapaliboli pali atila:piate iba:tamo atu kubakuba tanalo kosiyodiloliya. ³⁷Walogabonomone ebete ebena gudu eba palibolo ebena wokilo negi, ‘Nanitabola, iba:te naimano gudutamo ka:tudila:oma:na:.’

³⁸“Wiyasiya ebe pali atila:pi dubate ebe gudu pitalo dumiya iba:te ibino taneba magumulo negeliya, ‘Numa:la:, me gudute nabiwino inamabu namutudawama: deda:mene, ebe gudute na:pe. Ebema: modobola ale ebe anakapumite ebena pali kelaemalema:;” ³⁹ebene iba:te ebe lawete palino kala magumune neba:idilote gito nanakapumiya.””

⁴⁰Ebema: Ya:sute olowiopiatamo negiya, “La:imano woki keba kunula:ka? Pali namutudawate mulu opone da:pemene, ebete beda: tanalo na:ka:posiyodilomene pali atila:piatamo?”

⁴¹Yu watowatopiate ebena tabo eba wiyalo negeliya, “Nanitabola, ebete ebe kuba wokopi kubanomamo palukolete kapanakapulaemene. Ebe tetelo ebete ebena pali atila:pi dubu epetapiatamo ka:pikalaemene, da:imi nolo tetelo iba:te ebena pali inamabu ebetamo wadenomamo kikameonakoma:.”

⁴²Ya:sute iba:tamo negiya, “La: dopamo Godokono Bukalo me tabo nanitabolo eka:la:mioliamata,

‘Moto etepiate iyabaiamo diyatiya,

ebe alote wiyasiya motono elawo mabuma: eda:na.

Me tanalo Godote osiyodili,

ebema: aimano wokilo nanoanoutama:!”^x

⁴³“Ebema: nale la:tamo negemo, Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo ebete la:godone puwatete piyagodolo wadewade nolo da:imi da:pola:na ebako epatamo gito kikalaemene. ⁴⁴Numa:la:, nale alono tanaloma: degemo, ebena kodakoda ebe nokola keba kunula:ka: eba kunula. Iyo, me nokola unamo degamene ebe lumagite keta:ta:puwatiomene, ega:walo me nokolate lumagi dita:timene kedagodagoimene.”

” 21:33 Ais 5:1-2   ^v 21:38 Ma:t 27:18   ^w 21:39 Yu Epo 13:12   ^x 21:42 Oale 118:22-23; Lom 9:33; 1Pit 2:6-8

⁴⁵Ebene Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo Pa:lisi tanebapi epetapi iba:te Ya:sukono oi tabo dolowiya, iba:te ebo iyatawaiya Ya:sute ibino tanaloma: kiyawaiya. ⁴⁶Ebema: iba:te ebe laema: ubi iyatitiya, wiyasiya iba:te epo tolelamitiya mabu ibi bilibilinomate Ya:suko Godokono woki awokalimidawama: gelanakiya.

Dubute Kamiyale Lawe Soliyomuno Iyatulame Oi

Luk 14:15-24

22 ¹Ebene Ya:sute iyatulame oi idi epatamo kiyawaolo negiya, ²“Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalo ma kunu itana. Kawo Elawodubu idite ebene koino kamiyale laweno soliyomu osiyodilote ³ebene wokopi ebo aliboli, ebete dopamo deka:la:mi ebe epo nuwatete soliyomu baiamo kemagaelema:. Wiyasiya iba:te pelaema: ubia:noma: eda:iya, ⁴ebene ebete walo wokopi epetapi eba kanalibolelo na:kegi, ‘Na dopamo deka:la:mimo, la:le ebe epo ma kunu walo nakananala:la:, ‘Na soliyomu inamabu osiyodilola:kamo, kau-goeogoeo gadigadinomo alukola:kamo, soliyomu inamabu bilibilinomo osiyodilole olupoligo. Modobola la: pelama:wete na:penaola:.’”

⁵“Wiyasiya iba:te ebe tabo ubia:noma: eda:ote ibino iyaiya woko baiamo gito tolamoliya, ma kunu idawate ebene pali wokoma: ti ega:walo idawate olowame baiamo ti, ⁶ebene epetapiate Kawo Elawodubuno wokopi uwatete eba malogolelo ibi ebo anakapulamiya.’” ⁷Ebe tetelo Kawo Elawodubute kawonomamo dowalo ebene gowelaopi ebo naliboli, ebene piyate ebene wokopi danakapulamiya, gowelaopiate ibi kubanu anakapulamete ibino duliyomolo elamo gito imukalamiya.

⁸“Ebe tetelo ebete ebene wokopiatamo negi, ‘Naimano koino kamiyale lawe soliyomuno inamabu bilibilinomo osiyodilola:kamo, wiyasiya nale dopamo deka:la:imo ebe epo wadewadenoa:, iba:te pelaema: na ubia:nola. ⁹Ebema: modobola la: kawokawo gabo gagao teta:mo tolama:wete, la:le da:nulama:ema ebe epo bilibilinomo nananaliyala: iba:te naimano soliyomu bae ka:penaoma:.’” ¹⁰Ebe tetelo wokopiate tolamete gabo gagao tetelo epo bilibilinomo ebo nuwatiya, ma kunu nigologolopi ega:walo inamabu bilibilinomagopi, ebe epo bilibilinomate kapimiya soliyomu baiamo pelamote, iba:te bae kebe motolo kenautiye ebe kawo moto gu gito taboki.

¹¹“Ebe tetelo Kawo Elawodubute epono koto uwatolelaema: soliyomu motamo da:pi, ebete kapiya dubu ebo pumi ebete soliyomuno wade kalikunomo pulia:no podoli. ¹²Kawo Elawodubute

ebetamo negi, ‘Namutudawa, mabu keleka: a:ma: wade kaliku pulia:no da:podolawa:?’

“Ebe tetelo ebete ebenu tabo olowite kowamiya, ¹³ebema: Kawo Elawodubute ebenu opopiatamo negi, ‘Modobola la: ebenu kotola agowala ala:mo matuolamolema:wete idoko magumamo ba:idila:wete ebo nanatepiyala:. Ebete ebenu lalo eba oliomolelo kawonomamo kiimene.’”^z

¹⁴Ebema: Ya:sute uwomu tabo ma kunu giya, “Nanitabola, Godote epo bilibilinomo ka:la:mina, wiyasiya ibi magumulo kapiyakapiyanomo uwatenako.”

Loma Epono Kawo Elawodubunomo Sisatamo^a Ta:kese

Mani Ikameo Tanalo

Mak 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵Ebe tetelo Pa:lisi tanebapiate tolamete Ya:sukono tanaloma: ibi magumulo tabo da:negeliya ibino ubi ebo niyatiya, iba:te ebe kuba gabamo eba nowabuga:talo ebete kebako tabo gelo ebe ebo kelaema:.^b ¹⁶Ebenu iba:te ibino waloma:talepi epetapi ega:walo Kawo Elawodubu Elodikono tanebapi atu tetelo Ya:sutamo aliboliya. Iba:te ebetamo pelamete a:da: elemasigi gabodo na:pegeliya, “Iyatulamedawa, a iyatawala a:ma: nani tabo lumagilata, iyo, a:ma: epo Godokono gabo wadenomamo iyatulamenata. Nanitabola, a:ma: epetapino gito gela tanaloma ka:tuduwatawenakoa:, ega:walo a:ma: epo unu nikapiamo kulama:wena:, ma kunu lumagi idi atepalo lumagi idi ebo a:kelawa:emene. ¹⁷Ebema: a:imano woki awokalima:wete a nanaa:, Loma epono Kawo Elawodubunomo Sisatamo ta:kese mani ikameoma: modobola:ka: o kubala:ka:? A ebetamo ba:kikameoma: o a:kikameoma:?”

¹⁸Ya:sute ibino elemasigi tanalo iyatawate negiya, “La: mena netewa epolata! Mabu keleka: la:le na masiginima: dowagela:witama? ¹⁹La: ta:kese mani kapiya natamo nikanama:la:.”

Ebenu iba:te kapiya mani ebetamo dikamiya, ²⁰ebete ibi nalateda:liya, “Me mani unulo da:pola:na, mailo ega:walo ololo pokonola:ka:?”

---

^z 22:13 Ma:t 8:12; 25:30; Luk 13:28   ^a Sisako ebe Loma epono Kawo Elawodubunomola, opo kawonomolo ebe kapiya elawonomoma: eda:nami. Ebete ebenu gowelaopi iyaiya opamo alibolenaki, ebenu iba:te ebe iyaiya opolo eba nilukulionalo epagodone ta:kese mani kawonomo ebo nuwatelamenakiya, ebe maniamo ibino Loma gabamanino iyaiya woko kosiyodilolenama: ^b 22:15 Mak 3:6

²¹ Iba:te negeliya, “Kawo Elawodubunomo Sisakonola.”
Ebene Ya:sute iba:tamo negiya, “Sisakono inamabu Sisatamo
nikameala, wiyasiya Godokono inamabu Godotamo nikameala.”^c
²² Ebema: iba:te Ya:sukono tabo olowite eba anoanolo ebe atepate gito
tolamiya.

A:e Magumune Igilamo Maimio Tanalo

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

²³ A:e magumune maimioa:noma: degelana, ebe epo Sa:diyusi tanebapila.^d
Ebe atu egelalo ibi epetapiate Ya:sutamo pelamete^e ²⁴ tabo ma kunu pegeliya,
“Iyatulamedawa, Mosesete Godokono tabo ma kunu giya, ‘Dubute a:ete
kamiyale gudia:no datepamene, ebene ekawite ebe amole lawete ebene
naniwino tanaloma: gudi nosiyodilolemene.’^f ²⁵ Aimano epo magumulo
kapiya dubuno sebeni koiate ilukulinamiya. Dopo gudute kamiyale lawete
gudi ulamea:no a:iya, ebene ebene ekawite ebene amole gito kelawiya.
²⁶ Ebe tetelo ebe atumu gudi ulamea:no gito ka:iya, ega:walo tetedawa idite
eba kunu kowageliya. Ebene ebe sebeni atu alailame bilibilinomate eba
kunu a:elaiya, ²⁷ wiyasiya kamiyaletete walone gito a:iya. ²⁸ Ebema: iba:te a:e
magumune igilamo demaimioma:na:, ebe Kawo Egelalo ebe kamiyaletete
sebeni dubu magumulo pokono kamiyaletete: na:keda:mene, mabu ebe ibi
bilibilinomate aida:tepaia?”

²⁹ Ebene Ya:sute iba:tamo nowamiya, “La: Sa:diyusi tanebapiate la:imano
wokilo epono a:ela tanaloma: kubanu gelanakomata, mabu la: Godokono Buka
tabo ega:walo ebene elawo iyatawa:.” ³⁰ Me tanalo ebe nanitabola, epate a:e
magumune maimio tetelo iba:te kamiyale walo a:ka:piaidiolema:na: ega:walo
dubu a:ka:puwatolema:na:, iyo, iba:te Godokono Unu Duliyomolono nopopimu
bilukulionama:na:.” ³¹ Ebe mabuma: Godokono Bukate a niyatua:mena
a:elaopiate a:e magumune maimioma:, iyo, ebete ebene Bukalo la:tamo iyalo
degiya ebe tabo la: nanitabolo eka:la:mioliamata. Ebe tabote ma kunu itana,
³² ‘Nanitabola, na Godotela. A:ibalayamako, Aisa:keko, ega:walo Ya:ikoboko,
iba:te uwomua: tetelo poko kamamatene, na ebetela.’ Ebema: la: Sa:diyusi
tanebapi, la:imano wokilo na:kemalagidilawenama ebe ewonino igilate
olopoligoiya? Ao, kolopoligoiya: mabu a:elaopiate Godoko kamamatena:,
wiyasiya piyate igilolo dilukulina ebe eponomate ebe amamatena.”^g

³³ Ebe tetelo epo bilibilinomate Ya:sukono tabo olowite ebene tabamo
anoanolo nekalakalautiya.

---

^c 22:21 Lom 13:7 ^d Ya:suko tetelo Sa:diyusi epo ebe Yu epono taneba idila, iba:te Pa:lisi
tanebapino iyaiya totomu bilibilinomamo ka:tudila:onakia: Ega:walo epate a:elaote
a:ene walo kemaimiote Godotamo da:nemaimioma:na:, ebe tanalo Sa:diyusi tanebapiate
nanitabokobi ka:midinamia:, ebema: iba:te ebe atu nanitabokobi midia: tanalomo epo
iyatulamenakiya. ^e 22:23 Ali 23:8 ^f 22:24 Totomu 25:5 ^g 22:32 Maimi 3:6; Ma:t 8:11

Kebe Totomu Tabote Kawonomoma: Keda:nale*Mak 12:28-34; Luk 10:25-28*

³⁴Ya:sukono tabote Sa:diyusi tanebapino tabo dalukolelamiya, ebe tanalo Pa:lisi tanebapiate olowite iba:te kapimiya ebetamo pelamiya. ³⁵Ebene ibi magumulo dubu idi ebe Godokono Totomu Tabo iyatawanomola, ebete Ya:suko kuba gabamo wabuga:tama: ebe palateda:lo na:pegiya, ³⁶“Iyatulamedawa, Godokono Totomu Tabo bilibilinomo magumulo kebe totomute kawonomoma: keda:nale?”

³⁷⁻³⁸Ya:sute ebene tabo eba wiyalo negiya, “Godokono Totomu Tabo bilibilinomo magumulo me tabote kawonomoma: eda:na, ‘A:ma: a:imano Kawodawa Godoko nilakapolo nemalagidilona, a:imano tepo magumunomamo, ega:walo a:imano uliyanano elawamo, ega:walo a:imano woki kawonomamo.’^h ³⁹Ega:walo me totomu kawonomo idi atumu ba:kitana, ‘A:ma: a:ka:tuwa: a:ma: demalagidilawena, modobola a:ma:le eba kunu a:ma: niyakabolo dokolina ebe lumagi nilakapolo nemalagidilona.’ⁱ ⁴⁰Nanitabola, Godote epatamo Mosesedo dikalamiya ega:walo ebene woki awokalimipiate ebene Bukamo dakuloliya, ebe Totomu Tabo bilibilinomono magumu ebe kapiyala, me totomu netewa magumulo ba:pola:na.”^j

Godokono Alibodawa Kelisoko Potelela:ka:*Mak 12:35-37; Luk 20:41-44*

⁴¹Ebene Pa:lisi dubate ibino taneba magumulo eba pola:nalo Ya:sute ibi nalateda:liya, ⁴²“La: Kelisokono tanaloma: keba kunu kemalagidilawenama? Ebe pokono a:la:mula:ka:?”

Iba:te ebetamo nowamiya, “Da:ibidikono a:la:mula, ebene walone gudi magumune kawokalamene.”^k

⁴³Ya:sute iba:tamo negiya, “La:imano tabo nanitabola, ebema: mabu keleka: Da:ibidite Kelisoko ebene Kawodawama: deka:miya? Iyo, ebete Godokono Uliyanano elawamo tabo ma kunu kiyawaiya,

⁴⁴‘Kawodawa Godote naimano Kawodawa Kelisotamo nege,

‘A:ma: naimano tumudi apuamo na:pokoliya,

ebene a:ma:go gowelaopi

a:ma:le naimano elawamo ibi ka:mikitaolema:ta.’’^l

⁴⁵Ebene Ya:sute tabo moga:melo walo na:kegiya, “La: me tabo eba malagidilolo na nanana:la:, Da:ibidite ebene a:la:mu Kelisoko ebene Kawodawama: ka:milo ebete Godokono

^h 22:37-38 Totomu 6:5 ⁱ 22:39 Kalima 19:18; Ma:t 7:12 ^j 22:40 Lom 13:10; Gal 5:14

^k 22:42 Yon 7:42 ^l 22:44 Oale 110:1; Ma:t 26:64

tumudi apuamo okolima: giya, ebema: ebe tanalote keba kunu na:ka:pemaigamene?”

⁴⁶Ebe tetelo ibi magumulo lumagi idite Ya:sutamo wiya tabo gema: ka:modobiya:, ebema: ebe tetene wagilimite epate ebe tabo idi alateda:ma: na:toletoleutiya.

Ya:sute Godokono Totomu Iyatulamepino Amama Tanaloma: Degiya

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46

23 ¹Ebene Ya:sute epo bilibilinomo ega:walo ebenu waloma:tapiatamo tabo eba kiyawaolo negiya, ²“Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, Godote iba:tamo Mosesekono gobebobo ikalamiya, ma kunu Mosesete Bukamo dakuloliya iba:te ebe Totomu Tabo wadenomamo niyatulamenakoma:na. ³Ebema: iba:te la: Godokono tabamo tudila:oma: danaletanakoma:na; modobola la: na:tudila:onakiyala; wiyasiya la:le ibino iyaiya ilukuli tanalo dulama:ema la: ibi akoibamilatela:la; mabu iba:te epetapi kawonomamo analenaka wadewade tanalo kosiyodilolema; wiyasiya nanitabo tanalo puliyala, iba:te ebe atu wadewade tanalo kosiyodilolenakoa.^m ⁴Numa:la; iba:te ibino totomu tabamo epatamo iyaiya mibomibo tanalo ikalamenaka, iyo, ibino totomu tabo ebe epate mibomibo inamabu okolamo dowaguatena eba kunula. Ebema: iba:te epono mibomibo dulaema:na: walubi tanalo da:pesonomo idi kiyatinakoa; koto makupiolete gito lamota:onanaka. ⁵Ega:walo ibi ubi kawonomola epate ibino unu tama eba ulamelelamelelo ibi wadewadepima: kegelama:. Ebema: Godokono Buka apuapuno tabo iba:te egege pepamo akulolete ibino wato kaliamao ebo matuolamolena, ega:walo ibino watubino kalikuno apuapu iba:te baelama a:deote ebo osiyodilolenaka.ⁿ ^o ⁶Ibi ubi kawonomola soliyomu osiyodilo tetelo kawokawo ilukuli bailo ilukulite ka:pola:nama; ega:walo ibi ubila a Yu epono balidi ibilamole moto gulo kawokawo dubuno ilukuli bailo kilukulima:. ⁷Ibi ubila olowame bailo epate ibi ulamete ebo kowalogolema; ega:walo ibi ubila epate ibi iyatulamepima: keka:la:ima:.”

Ya:sukono Waloma:tapiate Amamaoma: Modoboa:

⁸Ebene Ya:sute ebe waloma:tapiatamo walo na:kegiya, “Modoboa: epo epetapiate la:tamo iyatulamepima: gelama; mabu nanitabola,

^m 23:3 Ma:l 2:7-8 ⁿ Buka ka:la:mioledawa, modobola a:ma: Totomu Tabo 6:6-9 ega:walo Nabas Ka:la:miole 15:37-41 nulamiye. Me buka apuapuno tabo ebe Godote Mosesedo Yu epatamo dikalamiya ebe totomu tabo netewala. Ya:suko tetelo Pa:lisi tanebapi epetapiate ebe totomu tabo netewa kodakodalo uwatete ibino amama tanalodo eba osiyodilolelo wiyasiya ibino tepo magumulo nanitabo tanalo puliyala, ka:pola:lamenamia. Ebe mabuma: Ya:sute ibi kawonomamo analiya. ^o 23:5 Ma:t 6:1; Maimi 13:9; Totomu 6:8; Nabas 15:38-39

la: bilibilinomo kapiya alailamelata ega:walo na la:imano kapiya Iyatulamedawanomola. ⁹Ega:walo me opolo la: lumagi idi la:imano nabiwima: akomida:la:, mabu la:imano kapiya Nabiwinomo Unu Duliyomololo bokolina. ¹⁰Ega:walo modoboa: epo epetapiate la:tamo watowatopima: gelama:, mabu na Kelisote la:imano kapiya Watodawanomola. ¹¹Ebema: kebe lumagite kawodawama: eda:ma: ubi diyatimene, modobola ebete la:imano wiya: wokodawama: neda:mene,^p ¹²mabu kebe lumagite ebe a:ka:tuwa: ebe kawoma: da:midimene Godote ebe da:pesoma: ka:midimene, ega:walo kebe lumagite ebe a:ka:tuwa: ebe da:pesoma: da:midimene Godote wiyasiya ebe kawoma: ka:midimene.”^q

Ya:sute Godokono Totomu Iyatulamepino Mena

Netewa Tanaloma: Degiya

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47

¹³Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: walone kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: mena netewa epolata! Epate Godokono Kawo Elawodawano duliyomolamo opila:oma: da:pelamenaka, la:le wiyasiya ibino gabo mopilamenamata. La: a:ka:tuwa: opila:oma: ubia:nola, ebema: la: ibi atumu nodiyobolenamata!

¹⁴“Nanitabola, Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: mena netewa epolata! La:le amoleamoleno inamabu elemasigi tanalodo eba uwatelo ebo opoliyalelamenakomata, ebene la:le ebe tanalo kuba:noma: gelalo tolama:wete Godotamo balidi eba nibilamolelo geyageya towetowe tabo ebo negelanakomata, mabu la: ubila epate la:imano tanalo umilo la: wadewadepima: kegelama:. Ebema: nanitabola, la:le kuba wiya kawonomo kelaemamota!”

¹⁵“Nanitabola, la: Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: mena netewa epolata! La: kewa: kolomolo ega:walo opo kawonomolo amamago wapata:lamenamata kapiya lumagi idi lawa:wete la:imano tanebadawama: ka:mida:ema:, ebene ebe oli lumagite la: eba ibamilatelelo atu iyaiya kuba tanalo osiyodilotelele wiyasiya ebene kubate la: bilibilinomono kuba kodoilimene. Ebema: nanitabola, la: bilibilinomate kapimiya Ela Opamo ka:niwitiomamota!

¹⁶“Eiye, la: piyate kuba gabo diyatulama:wenama, la: ebe balidi tamiopi dubulata! La: kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: ma kunu gelanakomata, ‘Potele Godoko Amamateno Motonon mailamo

---

^p 23:11 Ma:t 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26   ^q 23:12 Yauba 22:29; Mulo Tabo 29:23; Luk 14:11; 18:14   ^r Ma:t 23:14 buka apuno tabo Ma:tiyute bukamo kakuloliya:, wiyasiya ebene buka osiyodilo walogabo apune nanitabokobi mididawa idite akuloliya.

kiyawaote, ebete ebe tabo walo dakadikamidalemene, ebe tanalo kubanoa:. Wiyasiya ebete atu tabo Godokono Motono golodo inamabuno mailamo da:kiyawaomene, ebete ebenu tabo kodakodakobi midite walo akadikamidalemene.^s ¹⁷Nanitabola, la: balidi tamiolamepi dubula ega:walo la: daedale wokiagopilata! Godoko Amamateno Motono talena kawonomola, wiyasiya moto gulo ditana ebe golodo inamabuno talena kawoa:!

¹⁸“Ega:walo la: tanalo idi ma kunu gelanakomata, ‘Potele Godoko watidilono patapatano mailamo kiyawaote, ebete ebe tabo walo dakadikamidalemene, ebe tanalo kubanoa:. Wiyasiya ebete ebe patapata unulo ditana ebe kalimagono inamabuno mailamo atu tabo da:kiyawaomene, ebete ebenu tabo kodakodakobi midite walo akadikamidalemene.’ ¹⁹Nanitabola, la: balidi tamiolamepi dubulata! Godoko watidilono patapatano talena kawonomola, wiyasiya ebe unulo ditana ebe kalimagono inamabuno talena kawoa:!^t ²⁰La: nolowiala;, ebe patapatate Godoko watidilonoma: itana, ega:walo epate patapata unamo dalomonaka ebe kalimagono inamabuata atumu Godoko watidilonoma: ka:pola:na. Ebema: lumagite talena patapatano mailamo da:kiyawaomene ebete ebenu tabo walo akadikamidalemene, ega:walo idawate talena kalimagono inamabuno mailamo da:kiyawaomene ebete atumu ebenu tabo walo akadikamidalemene. ²¹Nanitabola, aimano Kawo Talena Godote ebenu Amamateno Motolo okolina, ebema: lumagite Godokono talena mailamo da:kiyawaomene ebete ebenu tabo walo akadikamidalemene, ega:walo idawate Godokono Motono mailamo da:kiyawaomene ebete atumu ebenu tabo walo akadikamidalemene. ²²Ega:walo me tanalo idila, Godokono Unu Duliyomololo ebete ebenu Kawo Elawodawano okoli bailo bokolina. Ebema: lumagite Unu Duliyomolono mailamo da:kiyawaomene ebete ebenu tabo walo akadikamidalemene, ega:walo idawate Kawo Elawodawa Godokono mailamo da:kiyawaomene ebete atumu ebenu tabo walo akadikamidalemene.^t

²³“Nanitabola, Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: mena netewa epolata! La: la:imano pali inamabu bilibilinomo magumulo teni apuapu eba anagilamolelo Godotamo ebenu apu wadenomamo ikameonakomata. Ebe tanalo magumulo la: kapiya tanalo da:pesonomo kawotawenakoa;, wiyasiya Godokono kawokawo totomunomo osiyodilolema: la: wadenomamo kemalagidilawena:. Ma kunu la: epagodolo tuputupulo kilukula:wena;, ega:walo la:le ibi nilakapolo kemalagidilola:wena;, ega:walo la:imano osiyodilole tanalodo Godokono

---

^s 23:16 Ma:t 15:14   ^t 23:22 Ais 66:1; Ma:t 5:34

nanitabo tanalo kawokalima:wena:. Ebema: modobola la: ebe kawokawo tanalo nosiyodilolenala: ega:walo atu tetelo egege tanalo osiyodilolema: akododolomatila:la:.”²⁴ Eiyē, la: piyate gabo kubanu diyatulama:wenama, la: ebe balidi tamio dubulata! Ebema: la:imano osiyodilo tanalo ma kunula, la: obo nio tetelo la: dopamo obo eba wadipapalamirolelo egege inamabu umagago balamo alomonakomata, wiyasiya la:imano kalili magumulo da:pola:na ebe kawokawo abale inamabu ulamea:no obago gito nionakomata!

²⁵ “Nanitabola, Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: mena netewa epolata! La:le la:imano kalili ega:walo meleki unu apu ukulalenakomata, wiyasiya la:imano tepo magumulo da:pola:na ebe tanalo kukulala:wenakoa:, ebema: la:le pilo gabodo ega:walo kateneno ubi gabodo dosiyodilola:wenakoma, ebe kawokawo kuba tabokaonomola.”²⁶ Ebema: a:ma: Pa:lisi balidi tamiodawa, modobola a:ma: kalili magumu dopamo ukulawete ebene bala atumu na:kukuliye! Ebe gabo kapiyado a:imano daleyate kolopoligomene.

²⁷ “Nanitabola, Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: mena netewa epolata! Iyo, a:elaopino bobo baino piki epate wadewade tita:gonoma: da:midilinaka, la: eba kunula mabu unute wadenomamo pola:na wiyasiya piki mabulo epono goa abale tabokaote pola:na!”

²⁸ Nanitabola, eba kunu epate la:imano unu tama eba ulamelelamenalo la: tuputupupima: ka:la:minata, wiyasiya la:imano tepo magumulo mena netewa tanalo ega:walo kuba osiyodilole tanalate la:godolo tabokaote pola:na.”^x

**Godokono Totomu Iyatulamepiate Ibino Kuba Wiya Laema: Ya:sute
Walo Da:kegiya
Luk 11:47-51**

²⁹ Ya:sute tabo moga:melo walo na:kegiya, “Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo Pa:lisi tanebapi, la: kuba wiya kawonomo kelaemamota, mabu la: mena netewa epolata! Numa:la:, la:imano ewoniate Godokono woki awokalimipi danakapulamenakiya, la: me tetelo ebe Godokono tuputupu wokopi unamo eba wadipalatelelo ibino bobo bai wadenomamo osiyodilola:wete kaiyakaiya ebo amionakomata. ³⁰ Ega:walo atu tetelo la: na:kegelanakomata, ‘Aimano ewoniate dilukulinamiya, a ebe tetelo iba:go nilukulinataleka:, ale Godokono woki awokalimipiatamo walubi eba iyatilo aimano wadewade osiyodilole tanalodo ibino igilo ba:mula:lelamiyana:.’³¹ Ao, la:le atumu ibi banakapulama:wiyana:! Numa:la:, la: a:ka:tuwa: la:imano

^u 23:23 Kalima 27:30; Mai 6:8   ^v 23:25 Mak 7:4   ^w 23:27 Ali 23:3   ^x 23:28 Luk 16:15

tabamo la:imano kuba woki awokalilamenakomata, iyo, la: ewonino gudilata!³² Ebema: la:imano ewoniate dowagilimiya, modobola la: ibino kuba kawonomo opoliyawete la:imano kuba wiya Godogodone nelawiyala!

³³“Eiye, la: kaluno gudilata, iyo, la: bu kalulata! Ebema: la: Ela Opono wiya tanalone keba kunu nakalautiaema?”³⁴ Ebema: nale la: nanalemata, nale Godokono woki awokalimipi ega:walo ebene mulopi dubu ega:walo ebene nani Totomu iyatulamepi la:tamo kapalibolemamo. Wiyasiya la:le ibi epetapi kewamo eba tupuguilamelo kanakapulaemamota, ega:walo la:le epetapi la:imano balidi ibilamole motolo pa:ka:pa:ka:mo ka:na:ma:ga:tiolemamota, ebene naimano wokopiate la:imano temeteme ikalame magumune duliyo molo ida:mo danalautioma:na, la:le ebamo nemaimawete ibi walo duliyo molo ida:mo ka:ka:na:ma:talemamota. ³⁵Ebema: la:le kuba wiya kelaemamota, mabu me opono wagilimi mabune la:le Godokono woki awokalimipi anakapulamenakimata. Tuputupudawa A:ibolokono kalimate opamo deka:ka:liya, ebe tanalo wagilimi mabula. Ebene la:le tuputupu wokopi epetapi bilibilinomo anakapulama:wete, uwomu tetelo Godoko Amamateno Motolo la:le Balakayakono gudu Sekalayako ebo kanakapulamiyama, iyo, ebete ebe Motono Talena Bailo ega:walo Godotamo kalimagono ikameo bai tetenomolo eba utitalo, la:le ebe kubanomamo anagalimiyama.”³⁶ Ebema: na la:tamo nani tabo gemo, me tete epatamo ebe kuba bilibilinomono wiyate nanitabolo ka:pemene.”

Ya:sute Yelusalema Duliyo molo Tanaloma: Tepo Temeteme Diyatawiya

Luk 13:34-35

³⁷Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “O Yelusalema, Yelusalema! A:ma:le Godokono woki awokalimipi anakapulamenakota, ega:walo ebete a:ma: kowalubitama: dapalibolenako, a:ma:le ibi nokolamo mapelama:welo akanakapulamenakota. Tete geyageyanomolo na ubi iyatinaimo a:imano epo naimano etakamo kitakeamidalema, kakabate ebene gudi ditakeamidalenako eba kunu, wiyasiya a:ma: ubia:noma: eda:namiyata! ³⁸Ebema: umu numita, a:imano duliyo molo kubanomo ka:kubamene.”³⁹ Nale a:ma:tamo negemo, a:imano epate na tete geyageyanomolo a:kunaema:na, wiyasiya a:imano walonepiate Godotamo ma kunu degelama:na, ‘A:imano mailago da:pita, ale ebe unamo kadipatemalema!’ ebe tetelo nale walo da:ka:pemo ibate na ebo kunaema:na.”^c

Godoko Amamateno Iya Moto Kubaimi Tanalo

Mak 13:1-2; Luk 21:5-6

24 ¹ Ebene Ya:sute Godoko Amamateno Iya Moto atepate eba tolo, ebe waloma:tapiate ebetamo pelamete ebe kawokawo motono

^y 23:31 Ali 7:52   ^z 23:33 Ma:t 3:7; 12:34; Luk 3:7   ^a 23:35 W Mab 4:8

^b 23:38 1Ela 9:7-8; Yel 22:5   ^c 23:39 Oale 118:26

tanaloma: ebo paniya. ²Ya:sute wiyasiya iba:tamo negiya, “La: me inamabu bilibilinomo na:kulama:witama? Na la:tamo nani tabo gemo, walone me motono tanaloma: nokola idite idi unulo a:ka:pola:nama:na, mabu gowelaopiate nokola bilibilinomo mapitaolete opamo iyalekenomo ka:piyalekema:na.”^d

Kawokawo Temetema:te Pelaema: Ya:sute Degiya

Mak 13:3-13; Luk 21:7-19

³Ebene Ya:sute Olibi Kewakewa Unu Damelalo eba okolitalo, ebe waloma:tapi a:ka:tuwa: ebetamo pelamete na:pegeliya, “A:ma:le a nanaa; Godokono Moto kubaimi tanalote kebe tetelo na:ka:pemaigamene? A:ma:le me opamo walo da:ka:pa:emene, ebe tanalo ega:walo me opono uwomu tanalono tetema: a beda: anoano tanalote na:kiyatuaemene?”

⁴Ya:sute wiyasiya iba:tamo negiya “La: nanisiwale. Lumagi idite la: demasigilitamene, la: ebene tabo ako-olowiala; ⁵mabu dubu bilibilinomo epetapiate naimano mailamo pelamete ka:pegelama:na; ‘Na Kelisotela!’ ebene iba:te epo bilibilinomo ma kunu eba pemasigiolelo iya gabamo ebo kemagatalema:na.^e ⁶Ega:walo la:le iyaiya opo epono gowelao tanalo ega:walo ibino gowelaoma: nopo iyati tanalo kolowiomamota. Ebe tetelo la:le la:imano woki kodakodailama:wete akotoletoleala; mabu me tanalate nanitabolo ka:pemaimioma:na: wiyasiya ebe tete ebe uwomu tetea. ⁷Nanitabola, opo epetapino epate opo epetapino epago ka:gowelaoma:na; iyo, opo idite opo iditamo gowela tanalo kosiyodilomene, ebene iyaiya duliyomolo epetapilo epate baea:no kilukulioma:na: ega:walo mumulate iyaiya opo bilibilinomamo ka:pelaema:na. ⁸Numa:la; kamiyaletе gudu laema: temeteme dowagilimi, me tanalo bilibilinomo eba kunula.

⁹“Ebe tetelo iba:te la:tamo kawokawo temeteme eba ikalamelo la: elawamo uwatetate anakapulaema: kemagatalema:ta, ega:walo na mabuma: opo bilibilinomono epate la:tamo ka:dowaoma:na.^f ¹⁰Ebene epo epetapi bilibilinomate ibino nanitabokobi midi magumulo agowa eba ukamidaolelo, iba:te ibino namutupiatamo dowaoite diya gabodo ibino mailo ibi anakapulamepiatamo kowatama:na. ¹¹Ega:walo Godokono mailamo a:da: tabo kiyawaopiate ka:pemaimioma:na: epo epetapi bilibilinomo kuba gabamo kemagatalema:na.^g ¹²Ebe tetelo kuba osiyodilole tanalote kawonomoma: keda:mene, ebema: epono tepo magumulo nilakapo kimalagidilo tanalote gibagibanomoma: keda:oma:na; ¹³wiyasiya numa:la; kebe lumagite kodakodalo utite uwomuamo da:nemaigamene, Godote ebene igilo ka:mula:emene.^h

^d 24:2 Luk 19:44   ^e 24:5 Ma:t 24:23-24; 1Yon 2:18   ^f 24:9 Ma:t 10:22

^g 24:11 Ma:t 24:5,24; 1Yon 4:1   ^h 24:13 Ma:t 10:22

14Ebema: Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalono Wade Tabo ebenu wokopiate dopamo me opo kawonomolo ka:kiyawaoma:na: iyaiya opono epo bilibilinomate kolowioma:, ebenu me opono uwomu ebo ka:pemaigamene.”ⁱ

Talena Bai Kubaimidawano Tanalo

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

15Na Ma:tiyute buka ka:la:mioledawatamo negemo, a:ma: me tabo Ya:sute degiya wadenomamo niyatawa.

Ya:sute tabo moga:melo walo na:kegiya, “Godokono woki awokalimidawa Da:niyolote dopamo degiya ebe tanalote nanitabolo ka:pemaigamene, ebema: Godokono Moto kubaimidawate ebe talena bailo utitalo la:le ebe duma:ema,^j 16 ebe tetelo modobola Yudiya opo epate unuunu damelamo nalautioma:na: 17Iyo, moto tanatimilo dokolitamene, ebe lumagite moto guamo a:ka:nopegamene ebenu inamabu uwatema:^k 18 ega:walo tumulo woko dosiyodilutamene, ebe lumagite walo motamo a:ka:toamene ebenu lubudino kaliku laema.

19“Numa:la:, lamitulamitu ega:walo nono dikalamena ebe kamiyala:tamo ebe egelate kubanomoma: keda:mene! 20Ebema: modobola la: Godoko na:toweomiyala:, la:imano alautio tanalote gibagiba tetelo o wokoa: talena egela tetelo akopemaigala:, 21 mabu ebe tetelo kawokawo temetemenomate nanitabolo ka:pemaimioma:na: Numa:la:, me opo wagilimi mabune wagilimite ka:lo me teta:mo pemaiga, ebakobako temetema:te dopamo ka:pemaimiya:, ega:walo walone tetelo ebakobako temetema:te walo a:ka:pelaema:na:, iyo, iba:te kapiya tetenomolo ka:pemaimioma:na:.^l 22 Me tanalo nanitabola, Godote ebe tete gopowaimia:no lumagi idite me opolo igilolo a:kokolinamene, wiyasiya ebete deka:la:mioliya ebe epo nilakapoilamelote tete ka:gopowaimene.

23“Ebe tetelo lumagi idite la:tamo ma kunu degemene, ‘Numa:la:, Godokono Alibodawa Kelisote malo bokolina!’ o, ‘Ebate ebolo bokolina!’ la: nanitabokobi akomida:la:,”^m 24 mabu elemasigi Kelisoma: eda:opi ega:walo naimano mailamo a:da: tabo kiyawaopi, iba:te pemaimiote iyaiya anoano tanalo kawokawonomo kosiyodilolema:na: Iyo, ibi ubila ebe osiyodilole tanalamo Godote deka:la:mioliya ebe epo iya gabamo kemagatalema:.”ⁿ 25 Numa:la:, me tanalate pemaimioa:no nale la: dopamo analemata.

26“Ebema: iba:te la:tamo ma kunu degelama:na:, ‘Numa:la:, Kelisote bulu opolo bokolina!’ la: ebamo akotolama:la: Ega:walo iba:te da:kegelama:na:, ‘Numa:la:, ebete lumagi idino motolo opegate ba:luta!’

ⁱ 24:14 Ma:t 28:19   ^j 24:15 Da:n 9:27; 11:31; 12:11   ^k 24:17 Luk 17:31   ^l 24:21 Da:n 12:1

^m 24:23 Ma:t 24:5   ⁿ 24:24 Totomu 13:1-3; 2Tes 2:8-9; Awo 13:13-14

la: nanitabokobi akomida:la:.^o ²⁷Nanitabola, molete da:la:uwa:midamene ebe tetelo egelate tobolo unu kawonomo eba pukuilamelo alote apune wagilimite apuamo gito ka:petomene, ebema: na Epono Naniwite walo da:ka:pemo naimano pe tanalote eba kunu kitanamene, iyo, me opo epo bilibilinomate naimano pe tanalo kuima:na:.^p

²⁸“Me tanalo ebe nanitabola, abale inamabute kebolo kitanamene, waliale aleola:go ebamo ka:guditama:na:.”^q

Epono Naniwino Pe Tete
Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁹“Ebe kawo temeteme tetete dolopoligomene, ebe tetenomolo egelate kidokomene ega:walo saganate a:ka:pukuilaemene, iyo, mawela:te tobolo unune opamo ka:pa:gudima:na: ega:walo tobolo ununo elawoelawo inamabuate kalela:oma:na:.”^r ³⁰Ebe tetelo Epono Naniwino elawo awokalimino anoano tanalote tobolo unulo ka:pemaigamene, ebene me opono iyaiya epo bilibilinomate kawo tola:go kimima:na:, mabu Epono Naniwite tobolo unune eba piwisigalo iba:te ebe ebo kuima:na:, ebete ebene elawago ega:walo alo kawonomago ka:pemene.^s ³¹Ebene ebene nopodawate tutele kawonomamo eba molelo, ebete Unu Duliyomolono nopopi epetapi iyaiya opo bilibilinomamo kapalibolemene, Godote deka:la:mioliya ebe epo me opo apune apune ka:puwatema:.”^t

Umei Kewano Tanalo
Mak 13:28-31; Luk 21:29-33

³²“La: umei kewano tanalone me tanalo idi wadenomamo niyatawala: Katomono wuiate pemaimite olioli paa da:mogoiamidalema:na:, ebe tetelo la: kiyatawaomamota ulamano tete ebe netatali, ³³ebema: la:le me temeteme tanalo bilibilinomo dulama:ema, la: kiyatawaomamota Epono Naniwino pe tete tatalila, ebe gigiyudo opegama: pe. ³⁴Na la:tamo nani tabo gemo, me tanalo bilibilinomate dopamo ka:pemaimioma:na:, walone me tete epate ebo ka:elaoma:na:.”^u ³⁵iyo, me opo ega:walo tobolo unu iba:te kolopoligoma:na:, wiyasiya naimano tabote a:kolopoligomene, uwomua: tetelo bitanamene.”^v

Epono Naniwino Pe Tete Epate Iyatawa:
Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36

³⁶“Numa:la:, epate ebe Kawo Egelano tete iyatawa:, Unu Duliyomolono nopopi ega:walo Godokono Gudu iba:te iyatawa:, Nabiwi Godo kapiyate

---

^o 24:26 Luk 17:23-24   ^p 24:27 Ma:t 24:37-39   ^q 24:28 Luk 17:37   ^r 24:29 Ais 13:10; 34:4; Isi 32:7; Yow 2:10,31; 2Pit 3:10; Awo 6:12-13   ^s 24:30 Sek 12:10; Awo 1:7; Dan 7:13
^t 24:31 1Kol 15:52; 1Tes 4:16   ^u 24:34 Ma:t 16:28   ^v 24:35 Ma:t 5:18

iyatawala.^w ³⁷Nowako tetelo kebako tanalote ka:pemaigiyale, Epono Naniwite walo da:ka:pemene ebe tetelo atu tanalote ka:ka:pemaigamene.^x ³⁸Mabu obote pea:no iba:te ebe tetelo bae naota ega:walo elawo da:imi obo kawonomamo niota, dubate kamiyale uwatoleta ega:walo kamiyala:te dubu uwatoleta, iba:te eba kunu eba wagenalalo Nowate kawo peamo ebo opegiya. ³⁹Ebe tetelo iba:te kiyatawaonamia: obo kawonomote odolote ibi bilibilinomo danakapulaemene, ebema: Epono Naniwite walo da:ka:pemene ebe tetete eba kunu kitanamene.^y ⁴⁰Ebe tetelo dubu netewate tumulo dowapaitama:na, Epono Naniwite pete idi eba pelawelo idi ebo katepamene, ⁴¹ega:walo kamiyale netewate bae delapautama:na, ebete pete idi eba pelawelo idi ebo katepamene. ⁴²Ebema: la: olowiolo nilukuliniyala; mabu la: iyatawa: la:imano Kawodawano pe tete.^z ⁴³Ega:walo me tanalo idi na:kemalagidilala: Moto namutudawate pilo lumagino pe tete diyatawamene, ebete ebe idoko kawonomolo ebe teta:mo kolowionamene, mabu ebe ubia:nola pilo dawate ebena motamo ka:popegama:.^a ⁴⁴Ebema: la: atumu nolosiyodilala; mabu diyala, la: olowioa:no eba ilukulinalo Epono Naniwite ebo da:ba:pemene.”

Mulo Wokodawa Ega:walo Daedale Wokodawa Ibino Tanalo
Luk 12:41-48

⁴⁵Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Namutudawatamo da:tuduwatanako ebe mulo wokodawano tanalo keba kunula:ka:? Nanitabola, namutudawate ebe lawete wokopi epetapi ulamedawama: kiyatimene, ma kunu ebete ibino bae nao tetelo iba:tamo bae kikalamolemene. ⁴⁶Ebene ebe mulodawate woko wadenomamo eba osiyodilonalo, ebena namutudawate pete ebena tanalo da:puiamene, ebe wokodawate kawonomamo kekalakalamene. ⁴⁷Na la:tamo nani tabo gemo, namutudawate ebe mulo wokodawano tanaloma: atumu eba pekalakalalo, ebete ebe ebena inamabu bilibilinomo ulamedawama: kiyatimene.^b

⁴⁸“Wiyasiya ebe wokodawate kuba woki lawete ebena tepo magumulo ma kunu degemene, ‘Naimano namutudawate tete geyageyadopolo nokolina, samamo ka:pena;’ ⁴⁹ebe tetelo ebete woko osiyodiloa:no kuba osiyodilolepi epetapiago ebena namutudawano bae kawiya naote elawo da:imi obo ebo ka:nioma:na; ebema: ebete daedalema: eda:te wokopi epetapi alukole ebo kowagilimene. ⁵⁰Ebene ebe daedale wokodawate olowioa:no eba okolinalo ebena namutudawano pe tanalo a:kiyatawamene. Ebe tetelo namutudawate pete ⁵¹daedale wokodawa kawonomamo panagalimiote mena netewa epago kanalibomene ebena

^w 24:36 Ali 1:7; 1Tes 5:1-2   ^x 24:37 W Mabu 6:5-8   ^y 24:39 W Mabu 7:21-23

^z 24:42 Ma:t 25:13   ^a 24:43 Luk 12:39-40; Awo 16:15   ^b 24:47 Ma:t 25:21,23

kuba wiya ka:nelaema:, ebe temeteme bailo iba:te lalo eba noliomolelo kawonomamo kimima:na:.”

Teni Buwelemelena Iyatulame Oi

25 ¹Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Ebe egelalo Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalote ma kunu kitanamene. Dubu idite oli kamiyale delawi, ebe tetelo teni buwelemela:te ibino wuiki alo uwatete motone nemaimiote eba:go soliyomu baiamo tolaema: nemakopelitiya,^c ²ibi magumulo paibu buwelemela:te daedalema: eda:iya, wiyasiya paibu epetapiate wade wokiago tolamiya. ³Ma kunu daedale buwelemela:te ibino alo dowatiya iba:te modobo obago kowatia:, ⁴wiyasiya wade wokiago da:tolamiya ebe buwelemela:te modobo obo iyapote ibino alo ega:walo obo ebo watiya.

⁵“Didokoni dubute soliyomu baiamo samamo ka:pemaigania:, ebema: buwelemela:te tete geyageyalo nipo demakopeleniya iba:te gito laoniya. ⁶Sele tetenomolo lumagi idite negepateni, ‘Ebe dubu na:pe! La: bilibilinomate eba:go alugoma: na:pelama:la:!’

⁷“Ebe tetelo ebe buwelemela:te maimionate ibino alo pioma: eba wagenalalo, ⁸ebene paibu daedale buwelemela:te ibino wade wokiago namutupiatamo negelaniya, ‘La:imano alo obo sa:sa: apuapu atamo ikaeaema: modobola:ka:? Aimano alote tete tatalila ka:egaoma:na:.’

⁹“Wiyasiya wade woki buwelemela:te iba:tamo negelaniya, ‘Ao, ale la:tamo dikalamoletamene, a bilibilinomate modoboa:noma: keda:omalema:. Modobola la: tolama:wete olowame motone obo na:niyapoala:.’ ¹⁰Ebene daedale buwelemela:te obo olema: da:tolameniya, dubute soliyomu baiamo ebo pemaigani. Ebe tetelo paibu buwelemela:te dopamo wade wokiago demakopeleniya, iba:te eba:go soliyomu motamo nodolonate moto namutudawate gigiyu gito pemopini.

¹¹“Ebene paibu daedale buwelemele epetapiate walone da:pelameniya, iba:te gigiyu niyakabamo putitanate moto namutudawa ma kunu pananiya, ‘Aimano Kawodawa! Gigiyu na:pa:iyamidaeama:!’^d ¹²Wiyasiya ebete negeni, ‘Ao, na la:imano tanalo iyatawa:.’^e

¹³Ebene Ya:sute uwomu tabo ma kunu giya, “La: olowiolo nilukuliniyala:, mabu Epono Naniwino egela ega:walo tete la: kiyatawawena:.”^f

Kawo Dubute Wokopiatamo Mani Dikalamoliya Ebe Iyatulame Oi

Luk 19:11-27

¹⁴Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Godote Kawo Elawodawama: deda:na, ebe tanalote ma kunu kitanamene. Kawo dubu idite mulu opamo eba

^c 25:1 Awo 19:7; Luk 12:35 ^d 25:11 Luk 13:25-27 ^e 25:12 Ma:t 7:23 ^f 25:13 Ma:t 24:42

tolo ebenu wokopi ebetamo ka:la:mite, iba:te ebenu inamabu ega:walo mani wadenomamo kulamelemenama: iyaiya ikalamolete ebo tiya. ¹⁵Ebe tetelo ebete iditamo 5,000 mani ikamiya, ega:walo iditamo 2,000 mani, ega:walo iditamo 1,000 mani, ibino wokiago modobolo eba kunu eba ikalamolelo, ebete ibi gito miyapiya.⁸ ¹⁶Ebenu 5,000 mani delawiya ebe dubute tonomo tote bisnisi woko idi eba nosiyodililo 5,000 mani idi ebo nosiyodiliya, ¹⁷ega:walo 2,000 mani delawiya ebe dubute atumu eba ka:nowagelelo 2,000 mani idi nosiyodiliya, ¹⁸wiyasiya 1,000 mani delawiya ebe dubute tote damela nobobote ebenu kawodawano mani gito nowaminiya.

¹⁹“Ulama epetapi da:petolamiya ebe wokopino kawodawate walo ka:pete iba:go kapimiya ibino mani uwomu ebo peka:la:miolelamiya. ²⁰Ebenu 5,000 mani delawiya ebe dubute pete 10,000 mani eba pawokalimilo na:pegiya, ‘Kawodawa, numa: A:ma:le natamo 5,000 mani ikanamiyata, wiyasiya naimano woko magumulo 5,000 mani idi walo da:kosiyodilimo, mela bitana.’ ²¹Ebenu kawodawate ebetamo negiya, ‘Oe! A:ma: wade wokodawalata ega:walo wade tuputupudawalata! A:ma: da:peso tanalo wadenomamo osiyodiliata, ebema: na wiyasiya a:ma: naimano kawokawo tanalo epetapi ulamedawama: ka:midimamota. A:ma: naimano kalakala soliyomu baiamo na:poega.’^h

²²“Ebenu 2,000 mani delawiya ebe dubute pete na:pegiya, ‘Kawodawa, numa: A:ma:le natamo 2,000 mani ikanamiyata, wiyasiya naimano woko magumulo 2,000 mani idi walo da:kosiyodilimo, mela bitana.’ ²³Ebenu kawodawate ebetamo negiya, ‘Oe! A:ma: atumu wade wokodawalata ega:walo wade tuputupudawalata! A:ma: da:peso tanalo wadenomamo osiyodiliata, ebema: na wiyasiya a:ma: naimano kawokawo tanalo epetapi ulamedawama: ka:midimamota. A:ma: naimano kalakala soliyomu baiamo na:poega.’

²⁴“Ebenu walogabodawate 1,000 mani delawiya, ebete pete na:pegiya, ‘Kawodawa, na iyatawala a:ma: genegene dubunomolata. Epetapiate inamabu damionaka a:ma: ebe inamabu gito ba:petapionakoma:ta, ega:walo iba:te kikopu ibino paliamo daminaolenaka a:ma: nolo tetelo gito ba:puwatanakoma:ta a:ma:le a:ka:tuwa: kenaoaema:.’ ²⁵Ebema: a:ma: da:toawiyala, nale a:ma: tolemelo a:imano 1,000 mani damela magumamo gito nowaminiyamo. Mela, me ebela. A:imano inamabu nelawa.’

²⁶“Ebenu kawodawate wiyasiya ebetamo negiya, ‘A:ma: kuba damola wokodawanomolata! A:ma: tabo ma kunu egeata, epetapiate damionaka nale ebe inamabu gito ba:petapionakomo, ega:walo iba:te kikopu daminaolenaka nale nolo tetelo gito ba:puwatanakomo.’ ²⁷Ebema: mabu

⁸ 25:15 Lom 12:6   ^h 25:21 Ma:t 24:45-47; Luk 16:10

keleka: a:ma:le naimano mani baneka wokopiatamo ka:nikalama:wiya?: Iba:te mani uwatete woko idi nosiyodilotaleka: kawodopoma: beda:na:, ebene nale pete a:ma:le natamo atu mani wiyasiya kele unudopamo walo ba:kikanama:wena:’

²⁸ “Ebene kawo dubute ebene opopiatamo negiya, ‘La: ebene 1,000 mani laema:wete 10,000 maniago dubutamo nikama:la:.’ ²⁹ Mabu kebe lumagigodolo wadewade woki da:pola:na, idawate ebetamo wadewade tanalo bilibilinomo ikameote ebene tepo magumu ketabokaimene, wiyasiya kebe lumagigodolo wadewade woki pola:na:no, ebegodolo kebe kapiyakapiya tanalate da:pola:na idawate ebegodone walo ka:kuwatemene.ⁱ ³⁰ Ebema: me damola wokodawa idoko magumamo gito na:neba:idilala:, ebolo ebete epetapiago lalo eba noliomolelo kawonomamo kimima:na:.’”^j

Godote Me Opo Epo Iyaiya Dapalomomene

³¹ Ebene Ya:sute walo na:kegiya, “Epono Naniwite ebene alo kawonomago ega:walo Unu Duliyomolono nopopiago da:pemene, ebe tetelo ebete ebene Kawo Elawodawano okoli bailo ka:pokolitamene epono tanalo kapanagilamelelaema:.^k ³² Ebene iyaiya opo epo bilibilinomate ebetamo dapaladabutima:na:, ebe tetelo ebete ibi bilibilinomo iyaiya kalomomene, sipi-goeogoeo ulamedawate sipi ega:walo gautu iyaiya keba kunu kalomonakole eba kunu,^l ³³ ebene ebete sipi-goeogoeo ebene tumudi apuamo alomote ega:walo gautu-goeogoeo ebene pele apuamo kalomomene.

³⁴ “Ebe tetelo Kawo Elawodawate tumudi apu epatamo ma kunu kegemene, ‘Naimano Nabiwite wadewadepima: degena, la: ebene Kawo Elawodawano duliyomolamo na:popila:la: wadewade tanalo ebolo ka:puwata:ema:. Iyo, ebete me opo osiyodilo tetelo la:tamo dosiyodiliya, la: me oli duliyomolo na:pelawa:la:.’ ³⁵ Mabu na bae kapete dunamenaki ebe tetelo la:le bae natamo ikanamonenakimata, ega:walo na obo kapete dunamenaki la:le na obamo owalubininakimata. Nale kapeladawamu la:tamo da:pemaiganakimo ebe tetelo la:le na kalakalago elawenenakimata,^m ³⁶ ega:walo pupuliono inamabua: tetelo gito da:lutanakimo la:le kaliku a:pulinamenakimata. Gabugabute dunamenaki ebe tetelo la:le na wadenomamo unamenanakimata, ega:walo kubakubapi epetapiate na idoko motamo diyatininakiya la:le na unaema: ebamo a:pelamenakimata.’

³⁷ “Ebe tetelo tuputupupiate wiya tabo Kawo Elawodawatamo kegelama:na:, ‘Kawodawa, kebe tetelo a:ma: bae kapete dumititiyala,

ⁱ 25:29 Ma:t 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18   ^j 25:30 Ma:t 8:12; Luk 13:28   ^k 25:31 Ma:t 16:27; 19:28   ^l 25:32 Isi 34:17; Awo 20:11-13   ^m 25:35 Ais 58:7

ale a:ma: umitate bae ebo kikametiya? Ega:walo ale obo kebolo kikametiya? ³⁸Kebe tetelo a:ma:le kapeladawamu da:pemaigawiyala, ale a:ma: umitate kalakalago ebo kelawetiya? Ega:walo ale wade kaliku kebolo ka:pulimitiya? ³⁹Kebe tetelo a:ma: gabugabute dumititiya ale walubi tanalo ebo ka:piyatiyama? Ega:walo epetapiate a:ma: idoko motamo diyatitiya ale kebe tetelo a:ma: uima: ebamo ka:pelamiyama:’

⁴⁰“Ebene Kawo Elawodawate iba:tamo kowaimene, ‘Me na waloma:enepi nulama:la. Na la:tamo nani tabo gemo, la:le ibi magumulo lumagi da:pesonomotamo mako wade tanalo dosiyodilawenaima, la:le natamo osiyodilonaimata.’”

⁴¹“Ebene ebete olobigate pele apupiatamo ma kunu kegemene, ‘Godote la:tamo kuba wiya ikalaema: gena, ebema: la: naimano ololo apune na:tolama:la! Ebete Saitanako ega:walo ebenu nopopino tanaloma: a:ega: ela iyalo demadiya, la: ebe ela magumamo na:tolama:la!’” ⁴²Mabu na bae kapete dunamenaki la:le bae natamo kikanama:wenakia:, ega:walo na obo kapete dunamenaki la:le obamo kowalubina:wenakia:. ⁴³Na kapeladawamu da:pemaiganakimo, la:le na kalakalago kelawena:wenakia:, ega:walo na pupuliono inamabua: tetelo gito da:lutanakimo la:le kaliku ka:pulinama:wenakia:. Gabugabute na dunamenaki ega:walo kubakubapi epetapiate na idoko motamo diyatinakiya, la:le na ka:powalubina:wenakia:.’

⁴⁴“Ebe tetelo iba:te ebetamo wiya tabo kegelama:na:, ‘Kawodawa, a:ma: bae kapete o obo kapete kebe tetelo kumititiya? Ega:walo a:ma: kapeladawamu o inamabua:dawamu atamo kebe tetelo ka:pemaigawiyala? Ega:walo a:ma: gabugabute dumititiya o epetapiate a:ma: idoko motamo diyatitiya kebe tetelola:ka:? Ale a:ma:le eba kunu wangelitalo kumitanakia:!’

⁴⁵“Ebete wiyasiya iba:tamo kegemene, ‘Na la:tamo nani tabo gemo, la:le naimano lumagi da:pesonomotamo mako wade tanalo osiyodiloa:no dilukula:wenaima, la:le natamo kosiyodilawenamia:.’”

⁴⁶Ebema: Ya:sute uwomu tabo ma kunu giya, “Nanitabola, ebe kubakubapiate uwomua: Temeteme Opamo eba tolamelu, wiyasiya tuputupupiate uwomua: Igilo Opamo ka:tolaema:na:.”^p

Yu Watowapiate Ya:suko Anakapuima: Degeliya

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Yon 11:45-53

26 ¹Ebene Ya:sute me tabo bilibilinomo kiyawao dolopoligiya, ebete ebe waloma:tapiatamo negiya, ²“La: iyatawalata Aduga:la

ⁿ 25:40 Mulo Tabo 19:17; Ma:t 10:42; Mak 9:41   ^o 25:41 Ma:t 7:23   ^p 25:46 Da:n 12:2; Yon 5:29

Soliyomu⁹ wagilima: netewa egelate nepola:na. Ebe tetelo Godote Epono Naniwi epono kotamo kiyatimene, ebene iba:te ebe kewamo tupuguimite ebo kanakapuima:na:”^r

³Ebe ulamalo Kayapasite Godotamo kalimagono ikameopino Unu Watodawanomoma: eda:nami. Ebema: ebe kawo dubu ega:walo ebenu opopi elawodubu ega:walo Yu epono kawokawo dubu epetapi, iba:te ebenu motamo aladabutite ⁴tabo ebo iyatiya Ya:suko kanakapuima:na. Ebema: iba:te ebe diya gabodo laema: gabo eba waditalo ⁵epetapiate wiyasiya negeliya, “A Soliyomu tetelo ebe a:kelaema:, mabu epate atamo dowoalo ago da:ba:gowelama:na:.”

Betani Duliyoumolo Kamiyaletе Ya:sutamо Wade Nibo Ii Dadipanamiya
Mak 14:3-9; Yon 12:1-8

⁶Ebene Ya:sute Betani duliyoumololo dubu idi Saimonokono motolo okoliti, ebe dubu dopamo kukulakukulagonola. ⁷Ya:sute bae eba nitalo ebe tetelo kamiyaletе kapiyate pete, wade nibo ii nokola kalila:mo tabokaimi adaete Ya:sukono watamo ebo padipanamiya, ebe ii inamabuno wiya kawonomola.^s ⁸Ya:suko waloma:tapiate ebe tanalo dumiya iba:te dowoate negeliya, “Mabu keleka: ebete wiya kawo inamabu dologala inamabuma: da:midi? ⁹A me ii manima: na:na:miditaleka: mani kawonomo buwatena:, ebene ebe mani nigologolopiatamo gito bikalamolena:!”

¹⁰Ya:sute ibino tabo gela tanalo iyatawate wiyasiya iba:tamo negiya, “La:le me kamiyaletе kawiya beda:ma: kanawitama? Ebete natamo wade tanalonomo osiyodilo. ¹¹La: numa:la:, nigologolopiate tete geyageyanomolo la:go bilukulionama:na:, la:imano ubi tetelo ibi nowalubilinakiyala:, wiyasiya na uwomua: tetelo la:go a:kokolinamo, tete tatalila nale la: ka:miyapamamota.^t ¹²Ebema: nale a:ea:no me kamiyaletе wade nibo ii naimano apa:mo dopamo dadipana, ebe tanalodo ebete gabo osiyodilo naimano ape bobamo iyatima:. ¹³Na la:tamo nani tabo gemo, epate iyaiya opo bilibilinomamo Godokono Wade Tabo datanakoma:na:, iba:te me kamiyaletе dosiyodilo ebe tanalo malagidilolo ba:nikiyawaonakoma:na:.”

---

⁹ Me Aduga:la Soliyomuno mabu Moseseko tetelo wagilimiya. Ebe tetelo Isipiti Kawo Elawodubu Pa:lote Yu epo bilibilinomo uwatete ibi ebenu wiya: wokopima: midiliya, ebema: ebe ubia:nola ibi gito alibolema: ibino Ka:inane opamo. Godote Pa:lokono wato kodakoda tanalo dumiya, ebema: idoko idilo ebete ebenu a:e nopodawa Isipiti opamo napaliboni Isipiti epo bilibilinomono dopo gudi kapanakapulamenama:na. Ebene ebe idokolo a:e nopodawate Yu epono gudi aduga:lalenate, wiyasiya Isipiti epono gudinomo anakapulameni. Ebe anoano tanalodo Yu epo bilibilinomate Isipiti opone ebo nemaiminiya, ebema: ebe tanalo malagidiloma: iba:te ulama bilibilinomo magumulo Aduga:la Soliyomu bosiyodilonakoma:na:. ^r 26:2 Maimi 12:1-27; Ma:t 20:18 ^s 26:7 Luk 7:37-38 ^t 26:11 Totomu 15:11

Yudasite Ya:suko Laema: Nopo Diyatiya

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴Ebene Ya:sukono 12 waloma:tapino taneba magumulo Keliyota duliyoumolodawa Yudasite Godotamo kalimagono ikameopino watowatopiatamo tote, ¹⁵na:negiya, “Nale Ya:suko la:imano kotamo diyatimo, la:le natamo beda: wiya na:kikanama:ema?” Ebe tetelo iba:te 30 siliba mani ebo ikamiya,^u ¹⁶ebene ebe tetene wagilimite ebete gabo wadiya Ya:suko ibino kotamo kiyatima:.

Ya:sute Ebe Waloma:tapiago Aduga:la Soliyomu Denaniya

Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Yon 13:21-30

¹⁷Ebene epate Unamo Maiga: Palowa Bae Soliyomu^v nao dowagilimiya, ebe egelalo Ya:suko waloma:tapiate ebetamo pelamete na:pegeliya, “Ale Aduga:la Soliyomuno nao inamabu kebolo na:kosiyodilolema:, ale a:ma:go kapimiya kenaoma:?”^w

¹⁸Ya:sute iba:tamo nowamiya, “La: netewapi kawo duliyoumolamo toawete aimano namutudawa idi da:numa:ema, ebe dubutamo ma kunu na:negeliyala:, ‘Iyatulamedawate ge, naimano olalati pemaiga tanalono tete tatalila, Godokono ubila. Ebema: na ubila a:imano motolo nale naimano waloma:tapiago Aduga:la Soliyomu bae ka:penama:.’”

¹⁹Ebene Ya:sute ibi keba kunu kanaliyale, ebe waloma:tapiate eba kunu nosiyodilote Aduga:la Soliyomu inamabu ebo nosiyodiloliya.

²⁰Ebene ebe idokolo Ya:sute ebene 12 waloma:tapiago bae naoma: dilukuliniya, ²¹ebe tetelo Ya:sute iba:tamo negeni, “Na la:tamo nani tabo gemo, la:imano taneba magumulo idawate na anakapunamepi kowalubilimene na lawenema:.”

²²Iba:te tepo mibomibonomoma: eba eda:onalo Ya:sutamo idawate genaki, idawate genaki, “Kawodawa, nalela:ka:?”

²³Ebete iba:tamo nowamini, “Bae kalila:mo potele nago koto ka:ma: daduba:mida, ebe ebe lumagila. Ebete na anakapunamepino kotamo kiyatinimene.^x ²⁴Nanitabola, Epono Naniwite a:eamo na:to, Godokono Bukalo tabo ma kunu itana, wiyasiya kebe lumagite ebe anakapumipiatamo dikalaemene, ebe lumagite kuba wiya kawonomo kelaemene. Me ebe mabuma: ebe dubu ebene menokote ebe alaimia: notaleka: ba:modobona:!”

---

^u 26:15 Sek 11:12; Yon 11:57   ^v Unamo Maiga: Palowa Bae Soliyomu ebe Yu epono soliyomu idila. Aduga:la Soliyomu dolopoligomene, egela idilo me soliyomu idi wagilimite iba:te sebeni egela tetelo bosiyodilonakoma:na. Me soliyomuno magumu ma kunula. Yu epate Isipiti opone Godokono elawamo da:nemaiminiya, ebe idokolo ibino palowa bae osiyodilolenate wadenomamo okaleona:no iba:te gawagawalo ebo tolameniya. Mabu ebe baete unamo maimioma: tetea:nola, ebema: ebe tanalo malagidiloma: Yu epate me soliyomu bosiyodilonakoma:na.   ^w 26:17 Maimi 12:14-20   ^x 26:23 Oale 41:9

²⁵Ebene Yudasiko, ebete dopamo Yu watowatopiago nopo diyatiya Ya:suko laema:, ebete negeni, “Iyatulamedawa, nalela:ka?”
Ya:sute nowamini, “A:ma:le ebe ebe geata.”

Ya:suko Malagidilo Bae Nao Tanalono Wagilimi Mabu
Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Kol 11:23-25

²⁶Ebene iba:te bae eba naonalo, Ya:sute bae lawenate Godotamo kalakala tabo genate ebo wakamioni, ebema: ebete ebe waloma:tapiatamo eba ikalamolenalo negeni, “La: uwata:wete nenaola:, me naimano apela.”

²⁷Ebene ebete kalili kelawenate, Godotamo kalakala tabo genate iba:tamo eba ikalamolenalo negeni, “La: bilibilinomo na:niala:, ²⁸mabu Godote epago milolo kilukulinama: nopo diyatiya, me naimano kalimate ebe nopo kodakodaimina, iyo, me kalimate epo epetapi bilibilinomono kuba egebolelaema: keka:ka:liyamene.^ʸ ²⁹Nale la: analemata, na me tetelo me da:imi obo walo a:ka:nimo, wiyasiya naimano Nabiwite Kawo Elawodawama: deda:na, ebe duliynomololo na oli da:imi obo walone tetelo la:go ka:na:niomalema:.”

³⁰Ebene iba:te Godoko amamateno oale alapionate, Olibi Kewakewa Unu Damelamo ka:tolamenama: motone gito niwitioniya.^z

Ya:sute Pitako Danani, A:ma:le Na Iyatawa:noma: Kegema:ta
Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Yon 13:36-38

³¹Ebe tetelo Ya:sute iba:tamo negeni, “Ka:lo idokolo la: bilibilinomate na katepanemamota, mabu Godokono Bukalo tabo ma kunu itana, ‘Godote sipi-goeogoeo ulamedawa danakapuimene, ebe tetelo ebena tanebano sipi-goeogoeate iyaiya kalautioma:na.’^ʸ ³²Wiyasiya Godote na a:ene walo dakadipanatenemene, na Galili opamo dopamo ka:tomamo. La:le na ebolo ka:punaemamota.”^b

³³Ebene Pitate Ya:sutamono negeni, “Tbi bilibilinomate a:e tolemelo a:ma: atepatate dalautioma:na:, wiyasiya nale a:ma: akatepatama!”

³⁴Ya:sute ebena tabo eba wiyanalono negeni, “Na a:ma:tamo nani tabo gemo, ka:lo idokolo kakabate geoa:no, a:ma: netewa-kapiya teta:mo na iyatawa:noma: kegema:ta.”^c

³⁵Pitate ebetamo walo na:kegeni, “Na a:ma:go da:na:emo, nale a:ma: iyatawa:noma: a:kegemo!” Ebe tetelo Ya:suko waloma:tapi bilibilinomate ebe atu tabo kegelaniya.

Ya:sute Getasemanilo Godotamo Da:towetoweoni
Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

³⁶Ebene Ya:suko ega:walo ebe waloma:tapi iba:te kawo duliynomolone nemaimionate tatali opo ida:mo tolameniya, ebe opono mailo

^ʸ 26:28 Maimi 24:8; Yel 31:31-34; Sek 9:11; 1Kol 10:16   ^z 26:30 Luk 22:39; Yon 18:1

^a 26:31 Yon 16:32; Sek 13:7   ^b 26:32 Ma:t 28:7,16   ^c 26:34 Ma:t 26:69-75

Getasemanila. Ya:sute ebolo iba:tamo na:negeni, “La: malo na:pola:nala: Na me tataliamo tomo Godotamo towetowe tabo ka:negema:.”³⁷Ebe tetelo ebete Sebedikono gudi Ya:imesiko ega:walo Yoneko, ibi netewapi ega:walo Pitako ebalata, towetoweo baiamo magatalenate, ebene tepo mibomibo tanalo ega:walo woki temeteme tanalo ebetamo kawonomamo ebo pelameniya.³⁸Ebema: Ya:sute iba:tamo negeni, “Na tepo temeteme kawonomamo iyatawanamo, mako tepo temetemete na anakapuname keba kunula:ka: eba kunula. La: malo nago olowiolo na:pola:nala:.”^d

³⁹Ebene ebete kela:mo toatepanate, ebene ololo opamo niyatinate Godotamo ma kunu na:towetoweoni, “Naimano Nabiwi, a:ma: modoboma: degeaemene, me temeteme kalili nagodone nelawa:. Wiyasiya naimano ubia:, a:ma: a:ka:tuwa: a:imano ubila nosiyodila.”

⁴⁰Ebene ebete waloma:tapiatamo da:peni laonalo pulaminate Pitatamo na:pegeni, “Mabu keleka: la:le nago tete da:pesamo olowioa:noma: deda:wenama?”⁴¹Ebe tetelo Ya:sute ibi nanaleni, “Godotamo olowiolo na:towetoweonala:, mabu la:le Saitanakono kuba gabamo wabuga:ta tanalamo da:ba:gudima. La:imano tepo magumulo wade tanalo osiyodiloma: ubila, wiyasiya la:godolo osiyodiloma: elawo puliyala.”

⁴²Ya:sute tete idilo walo ka:tonate Godotamo ma kunu ka:na:towetoweoni, “Naimano Nabiwi, me tepo temeteme kalili a:ma: nagodone laema: gabote itana:no modobola, a:imano ubi ditanamene na ka:nimamo.”⁴³Ebene ebete ebe waloma:tapiatamo walo da:ka:peni laonalo ka:pulameni, mabu ibino balidite uma: na:elaolameni.

⁴⁴Ebene Ya:sute netewa-kapiya tetelo ibi walo ka:miyapanate, dopamo ebete towetowe tabo keba kunu ka:negeniyale ebete Godotamo atumu ka:negeni.⁴⁵Ebe tetelo ebete ebe waloma:tapiatamo da:ka:peni iba:tamo na:pegeni, “La: ela amiolo walo beda:ma: ka:kelawenama? Numa:la:, tete a:pe, kubakubapiate Epono Naniwi ibino kotamo nelawa:.⁴⁶Iyo, la: naimiala:, a na:tolaema:. Numa:la:, na anakapunamepino kotamo iyatinidawate na:pe!”^e

Yu Watowatopiate Ya:suko Anakapuima: Delaweniya

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Yon 18:3-12

⁴⁷Ya:sute ebe tabo eba genalo Yudasite ebo peni, Ya:sukono 12 waloma:tapino taneba magumulo ebe idila. Ebene eba:go dubu bilibilinomo epetapiate ibino gowelaono gili ega:walo gaubago da:pelameniya, ebe dubu ebe Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo Yu epono kawokawo dubu epetapi, iba:te dupaliboleniya ebe dubula.⁴⁸Nanitabola, Yudasite ibi iyalo ma kunu analeni, “Nale daboeteomo, ebe ebe lumagila. La: ebe samonomamo nelawiyala:.”

^d 26:38 Yon 12:27   ^e 26:46 Yon 14:31

⁴⁹Ebene Yudasite penate, Ya:sutamo tonomo tonate ebe nanani, “Iyatulamedawa, niyata!” Ebe tetenomolo ebete ebe ebo abooteoni.

⁵⁰Ya:sute ebetamo negeni, “Naimano namutudawa, a:ma: beda: tanalo osiyodiloma: da:pa:wa:, nosiyodila,” ebene dubu epetapiate Ya:sutamo pelamenate ibino kotamo ebe kodakodanomolo ebo pelaweniya. ⁵¹Ebene Ya:suko waloma:tapi magumulo dubu idite ebene gowelaono gili magoba:nate, Godotamo kalimagono ikameopino Unu Watodawanomono moto wokodawa anagaliminate galo apu ebo mapitamidameni.^f

⁵²Wiyasiya Ya:sute ebetamo negeni, “A:imano gili walo na:kemapeda, mabu gila:mo da:gowelaona walone epetapiate ibi atumu gila:mo kanakapulaema:na:.” ⁵³A:ma: iyatawala:ka:, nale ubi iyatite Godoko danamo, ebe tetelo na kowalubinima: ebete ebene 12 taoseni gowelao nopopi kapalibolemene? ⁵⁴Wiyasiya nale eba kunu dowagelemo, Godote dopamo ebene Bukamo dakuloliya ebe nanitabo tanalate keba kunu na:kemaima:na:? Buka tabote nanitabolo gena me tanalate natamo nemaima:na:!”

⁵⁵Ebe tetelo Ya:sute dubu epetapi bilibilinomatamo negeni, “Na pilo lumagila:ka:, o na gowelaodawala:ka:? Mabu keleka: la:le gowelaono gila:go ega:walo gaubago na lawenema: da:pelama:ema? Na egela epetapilo Godoko Amamateno Iya Motolo eba pokolilo epo diyatulamenatimo, la:le na ebolo kelawena:wea:,” ⁵⁶wiyasiya me tanalo bilibilinomate a:pemaimia, Godokono woki awokalimpiate ebene Bukamo dopamo dakuloliya ebe tabono tanalate nanitaboma: keda:oma:.”

Ebe tetelo ebe waloma:tapi bilibilinomate ebe atepanate gito alautioniya.

Yu Epono Ka:nisolo Dubateⁱ Ya:sukono Tanalo Danagiyamidameniya
Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Yon 18:13-14,19-24

⁵⁷Ebe tetelo Ya:suko delaweniya ebe dubate ebe Kayapasikono motamo magataniya, Kayapasiko ebe Godotamo kalimagono ikameopino Unu Watodawanomola. Iba:te Ya:suko ebe motamo magatana:no dopamo Godokono Totomu iyatulamepi ega:walo kawokawo dubu epetapi iba:te pelamenate ebo paladabutiniya. ⁵⁸Ebe tetelo Pitate Ya:suko muludopone eba waloma:tanalo, ebete Unu Watodawanomono moto kala magumamo nopeganate atila:piago ebo nokolini. Ebe ubila kebe tanalote Ya:sutamo da:pemaigamene ebe tanalo ebene balida:mo kuminama: ⁵⁹Ebene

---

^f 26:51 Yon 18:26   ^g 26:52 W Mabu 9:6; Awo 13:10   ^h 26:55 Luk 19:47; 21:37   ⁱ Buka ka:la:mioledawa, modobola a:ma: me tanalo niyatawa, Ya:suko tetelo Yu epono watowatopi dubu epetapi, ibi me Ka:nisolo dubula. Ebe watowatopiate Yu epono iyaiya tanalo eba anagilamelelamelo kubakubapiatamo ibino wiya ebo ikalamenakiya, wiyasiya ebe Ka:nisolo dubagodolo elawo kitanamia: lumagi a:eamo aliboma:.

Godotamo kalimagono ikamepino watowatopi ega:walo Ka:nisolo dubu bilibilinomo epetapiate a:da: tabo gelapi oleniya, Ya:sukono kuba olemenate ebe kanakapuima. ⁶⁰Ebema: tabo gelapi bilibilinomate ebena tanaloma: a:da: tabo kiyawaoniya wiyasiya ibino tabo gela magumulo Ka:nisolo dubate Ya:sukono a:e mabuma: kuba idi kuminiya:. Ebene walogabo apuamo netewapiate kapimiya pemaiminate ⁶¹olowiopiatamo na:pegelaniya, “Me dubute ma kunu gi, ‘Naimano elawo modobola Godoko Amamateno Moto anabulimite netewa-kapiya egelalo walo ka:ketemamo.’”^j

⁶²Ebene Godotamo kalimagono ikameopino Unu Watodawanomote maiganate Ya:sutamo negeni, “A:ma: tabo gea:noma: beda:ma: keda:wena? Me dubate a:imano tanaloma: degelana keba kunula:ka:?” ⁶³Ya:sute tabo gea:no Unu Watodawanomote ebetamo walo na:kegeni, “Nale a:ma: Igilo Godokono mailamo nanamata, a:ma: a nanaa:, a:ma: Godokono Gudu Kelisotela:ka:?”^k

⁶⁴Ya:sute ebetamo nowamini, “A:ma:le ebe ebe geata. Nale la: analemata, nanitabola, la:le na Epono Naniwi aimano Elawodawa Godokono tumudi apulo okolitalo kunaemamota, iyo, walone na Unu Duliymolone tema magumudo kapawokalamamo!”^l

⁶⁵Ebema: Unu Watodawanomote ebe tabo olowinate, ebena kawo dowo tanalonomo kawokaliminama: ebete da:pulini ebe lubudino ga:ga: kaliku anagiyamidalenate negeni, “A me dubuno kuba kiyatawaoma: tabo gedawa idi a ubia:nola! Ebete a:ka:tuwa: kuba tabonomo dege la: olowiomata, mabu ebete nege, ‘Na ega:walo Godoko, a kapiyala!’”^m

⁶⁶Ebema: la:imano ubi keba kunula:ka: ebena tanaloma:?”
Ka:nisolo dubate wiya tabo negelaniya, “Modobola ebete na:emene!”ⁿ
⁶⁷Ebene ibi epetapiate ebena ololamo kowe meolenate, ega:walo epetapiate kotamo ebe tatakolo eba anagalimionalo^o ⁶⁸negelaniya, “A:ma: Godokono woki awokalimidawa Kelisoma: nanitabolo deda:wena, a nanaa: a:ma: piyate kanagalimiotana!”

Pitate Ya:suko Iyatawa:noma: Degeni

Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Yon 18:15-18,25-27

⁶⁹Ebe tetelo Pitate ebe motono kala magumulo eba okolinalo, woko buwelete ebetamo penate ebe napanani, “A:ma: atumu me Ga:lili opodawa Ya:suago pata:namiata!”

⁷⁰Pitate ibi bilibilinomono ololo apulo negeni, “Ao, a:ma:le degeawena ebe tabo na iyatawa:.” ⁷¹Ebene ebete kala ga:dimi gigiyamo da:toni,

^j 26:61 Yon 2:19-21   ^k 26:63 Ais 53:7; Mat: 27:12   ^l 26:64 Oale 110:1; Dan 7:13;

Ma:t 24:30   ^m 26:65 Mat: 9:3; Yon 10:33   ⁿ 26:66 Kalima 24:16; Yon 19:7

^o 26:67 Ais 50:6; 53:5

ebe tetelo woko buwele idite ebe uminate, ebolo da:pola:niya ebe epo nakapanaleni, “Me dubute Nasalete duliyoumolodawa Ya:suago pata:nami!”

⁷²Wiyasiya Pitate ebe atu tabo kegeni ma kunu, “Na Godokono mailamo gemo, na ebe dubu iyatawa!”

⁷³Ebene ebolo da:pola:niya iba:te tete da:pesamo ilukula:tepanate Pitatamo pelamenate ebe walo nakapananiya, “Nanitabola! A:ma: Ya:sukono lumagi idilata, mabu a:imano tabo kiyawao tanalote me tanalo awokalimina, a:ma:le Ga:lili opodawa idima: eda:nata.”

⁷⁴Wiyasiya Pitate negeni, “Godokono dopo apulo utite gemo, nale nani tabo gea:no ebete na kanaginaemene! Nale ebe dubu iyatawa!”

Ebene ebe tetenomolo kakabate degeoni, ⁷⁵Ya:sute ebetamo dopamo kebe tabo kegenile, Pitate ebe tabo ebo malagidiloni, “Kakabate geoa:no a:ma:le netewa-kapiya teta:mo na iyatawa:noma: kegema:ta.” Ebene Pitate iyabaiamo tonate kawo tepo temetemenomago iinomo ebo niini.^p

Yu Epono Watowatopiate Ya:suko Paeletetamo^q Demagatiya

Mak 15:1; Luk 23:1-2; Yon 18:28-32

27 ¹Egelate da:powaloiya Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo kawokawo dubu epetapi, ibi bilibilinomate tabo gelitiya Ya:suko anakapuima. ²Ebene iba:te Ya:suko ala:mo matuomeote Paeletetamo ebo magatiya, ebe Loma epate Yudiya opamo dupalibiya ebe kapela Kawo Elawodubula.

Yudasite A:ka:tuwa: Ebe Danakapumiya

Ali 1:18-19

³Ebe tetelo Yu watowatopiate Ya:suko anakapuima: nopo nanitabonomolo diyatiya, Yudasite ebe tanalo olowiya, ebe Ya:suko ibino kotamo diyatiya ebe lumagila. Ebema: ebete idoko tetelo kebe kuba tanalo kosiydilonile ebe mabuma: tepo temeteme kawonomoma: eda:lo, ebete 30 siliba mani Yu watowatopiatamo kowadaete na:pegiya, ⁴“Na kuba osiydilonimo. Na tuputupu lumaginomo la:imano kotamo iyatinimo.”

Ebene watowatopiate ebene tabo eba wiyalo negeliya, “Ebe aimano tanalola:, a:ma: a:ka:tuwa: a:imano tanalola.”

⁵Ebe tetelo Yudasite ebe mani Godoko Amamateno Iya Moto guamo ebo niyaleka:midia, ebene ebete tote ebene kuwokoba:mo ale nema:midaote ebe a:ka:tuwa: ebe ebo nanakapumiya.^r

^p 26:75 Ma:t 26:34 ^q Ya:suko tetelo Loma epate Paeleteko napalibiya Yu epono Yudiya opamo, ebete ibino kapela Kawo Elawodubuma: ka:peda:nama:, ebene ebe opolo Paeleteko kapiyagodolo elawo itanami lumagi a:eamo aliboma: ^r 27:5 Ali 1:18-19; Ma:t 26:14-15

⁶Ebema: Yu watowatopiate ebe mani eba uwatolelo iba:te ma kunu geliya, “Totomu tabote talena iyatiamena ale me mani Godokono maniago kapiyakobi ka:midilima; mabu me mani lumagi anakapumi manila.” ⁷Ebene iba:te tabo ma kunu iyatiya, “Modobola a me maniamo Kalili Osiyodilole dawano Damela kelaemalema; ebene kapela epate Yelusalema kawo duli yomololo da:pa:elaonakoma:na; ale ibi me damelamo balomonakoma:” ⁸Ebema: ebe tetene wagilimite me teta:mo pemaiga epate ebe damela Kalima Wiya Damelama: ka:mina, mabu dopamo iba:te ebe maniamo lumagi anakapumite ebene kalima opamo ebo ka:ka:liya.

⁹⁻¹⁰Iyalo tetelo Godokono woki awokalimidawa Yelemayate tabo ma kunu giya, “Isalaela epate 30 siliba mani uwatete negeliya, ‘Me Godokono wokodawano wiyala.’ Ebema: Kawodawa Godote na Yelemayako keba kunu kananile epate ebe maniamo kebe tanalo na:kosiyodiloma:na; iba:te nanitabolo eba kunu osiyodiliya, iyo, iba:te ebe maniamo Kalili Osiyodilole dawano Damela lawiya.” Ebema: me tanalo nanitabola, Ya:suko tetelo Yu watowatopiate ebe damela maniamo delawiya, ebe tetelo Godote Yelemayado dopamo degiya ebe tabote nanitabonomoma: ebo ediya.⁵

Paeletete Ya:sukono Tanaloma: Ebe Dalatediya

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Yon 18:33-38

¹¹Ebene Ya:sute kapela Kawo Elawodubu Paeletekono ololo apulo eba utitalo, ebete ebe ebo alatediya, “A:ma: Yu epono Kawo Elawodubula:ka:?”

Ya:sute negiya, “A:ma:le ebe ebe geata.” ¹²Ebene Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo kawokawo dubu epetapi, iba:te Ya:sukono tanaloma: negelitya ebete iyaiya kubakuba tanalo osiyodilolenami. Ebe tetelo Ya:sute wiyasiya tabo kegiya:⁴

¹³Ebene Paeletete ebetamo negiya, “Iba:te negelita a:ma: kawokawo kuba tanalo bilibilinomo osiyodiloliata. Ibino tabo na:kolowiawita?”

¹⁴Wiyasiya Ya:sute kapiya tabo da:peso idi kegiya; ebema: kapela Kawo Elawodubute kawonomamo anoaniya.

Paeletete Ya:suko A:eamo Dalibiya

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Yon 19:1-16

¹⁵Ebe tete epono tanalo ma kunula, ulama bilibilinomo magumulo Yu epono Aduga:la Soliyomu tetelo ibi bilibilinomate idoko motolo kapiya lumagi mailamo deka:minakiya, kapela Kawo Elawodubu Paeletete ebe lumagi ebene kuba wiyane gito alibonaki. ¹⁶Ebe tetelo lumagi idite idoko motolo okolinami, ebene mailo Balabasitela ega:walo ebete

---

⁵ 27:9-10 Sek 11:12-13 ‘ 27:12 Ais 53:7

kebe kawokawo kuba kosiyodiloliyale epo iyatawala. ¹⁷Ebema: epate Paeletetamo dapaladabutiya ebete ibi nanaliya, “La: ubila:ka: nale Balabasiko ebenu kuba wiyane gito aliboma:? O la: ubila:ka: Ya:suko, epetapiate ebe Kelisoma: deka:mina?” ¹⁸Paeletete me tabo negiya mabu ebete iyatawiya Yu epo magumulo ibi epetapi bilibilinomate Ya:sutamo nekalakalautiya, ega:walo ibino watowatopiate ebe mabuma: ebetamo dowaoete ebe gito magariya, iba:godolo nanitabo tanalo puliyala, kitaniya:.”

¹⁹Ebe tetelo Paeletete tabo anagiyamida bailo eba okolitalo, ebenu kamiyaletete ebetamo tabo eba palibolo na:pegiya, “A:ma: me tuputupu dubunomotamo tanalo idi ako-osiyodilala:, mabu na ka:lo idokolo ebe mabuma: iyolo temeteme kawonomo elawenakamo.”

²⁰Wiyasiya Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi ega:walo kawokawo dubu epetapi, iba:te tabo gela magumulo epo epetapi bilibilinomatamo elawo ikalamiya, iba:te Paeleteko kanama: ebete Balabasiko igilamo gito alibote wiyasiya Ya:suko kanakapuima:. ²¹Ebenu kapela Kawo Elawodubute iba:tamo walo na:kegiya, “Me netewapi magumulo nale poko gito nakalibomo?”

Iba:te ebetamo nowamiya, “Balabasiko gito naliba!”

²²Paeletete iba:tamo negiya, “Me Ya:suko epetapiate ebe Kelisoma: degelana, nale ebe keba kunu nakamitimo?”

Ibi bilibilinomate negeliya, “Kewa olotolowamo tupuguima:wete, ikoko nanagilamolema:!”

²³Ebenu Paeletete negiya, “Beda: mabuma:? Ebete beda: kuba kosiyodilile?”

Wiyasiya iba:te kawonomamo gelatepaolo walo na:kegeliya, “Kewa olotolowamo na:tupuguima:!”

²⁴Ebe tetelo Paeletete iyatawiya iba:te ebenu tabo kelawitiya: wiyasiya gowela tanalote maigiti. Ebe mabuma: ebete obo lawete epo bilibilinomono ololo apulo koto eba ukulalelo negiya, “Me tuputupudawano kalima ka:ka:liya tanalote naimano kubama: a:keda:mene, la: a:ka:tuwa: la:imano kubala!”^v

²⁵Epo bilibilinomate wiyasiya negeliya, “Modobola! Ebenu kalima ka:ka:liya mabuma:, a ega:walo aimano guda:go ebe kuba wiya kelaemalema:!”^w

²⁶Ebema: Paeletete Balabasiko idoko motone gito alibiya, ega:walo ebete gowelaopi nanaliya iba:te Ya:suko pa:ka:pa:ka:mo ka:na:ma:ga:midaoma:. Ebenu ebe tanalo dolopoligiya ebete Ya:suko gowelaopiatamo gito ikalamiya, iba:te ebe kewa olotolowamo tupuguimite ikoko kanagilamolema:.

^u 27:18 Yon 11:47-48; 12:19   ^v 27:24 Totomu 21:6-9   ^w 27:25 Ali 5:28

Gowelaopi Dubate Ya:suko Dekalakalatiya

Mak 15:16-20; Yon 19:2-3

²⁷Ebe tetelo Paeletekono gowelaopi dubate Ya:suko Loma gabamanino kawo moto guamo magatate ibino gowelaopino taneba dubu bilibilinomate iba:go ebo naladabutiya. ²⁸Iba:te Ya:suko eba kalakalatele ebene kalikunomo pekanamete wiyasiya wiya kawonomo kalimakalima kaliku ebetamo ebo pulimiya.^x ²⁹Ebene iba:te moeagono ale nelawete anagogobeyamidaolo a:dete Ya:sukono watamo gito pulimiya, ega:walo iba:te gaubu ebene tumudi kotamo iyatimiya, kawo elawodubuno elawo awokalimino gaubu keba kunula:ka: eba kunu. Ebe tetelo iba:te ebetamo kalakalaolo ibino pupamo ilukulite ebetamo eba tudila:olo negeliya, “Eiye! Yu epono Kawo Elawodubu, a:ma: niyata!” ³⁰ebene iba:te ebetamo kowe meote, ebene gaubu laemete watolo ebo anagalimiya.^y ³¹Iba:te ebe kalakalate dolopoligiya, kalimakalima kaliku ebene apene pekanamete ebene kalikunomo walo gito ka:pulimiya, ebene iba:te ebe a:e baiamo nemagatiya kewa olotolowamo ebe ka:na:tupuguima.

Gowelaopiate Ya:suko Kewa Olotolowamo Da:tupuguimiya

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Yon 19:17-27

³²Iba:te kawo duliomolone eba tolamitalo gowelaopiate Sailiniya duliomolo dubu idi Saimonoko numite ebo nelawiya Ya:sukono kewa olotolowa kaguwataema. ³³Ebene iba:te Gologota damelamo nemaimiya, ebe damelano mailo magumu ebe ‘Wato Goala.’ ³⁴Ebolo iba:te elawo da:imi obo ega:walo temeteme olowia:no kaka mulamula adabulatelete Ya:sutamo dikamiya, ebete kela:mo alatipite gito atepiya.^z

³⁵Ebe tetelo gowelaopiate ebe kewamo tupuguimite ikoko ebo anagilamolemiya, ebene iba:te ebene kaliku iyaiya alabaoema: nokola egege iyalekeolo kalakala tanalo osiyodilote,^a ³⁶opolo ilukulite ebe ebo umitiya.

³⁷Ebe tetelo iba:te Ya:sukono wato unamo ebene a:e mabu awokalima: tabo ma kunu akuloliya, “Me Ya:suko ebe Yu epono Kawo Elawodubula,” ³⁸ega:walo iba:te pilo dubu netewa Ya:suago iyaiya kewamo akotupuguilamiya, idi tumudi apuamo, idi pele apuamo.^b

³⁹Ebene piyate ebe gabodo da:petolamitiya iba:te Ya:suko malogolo nekalakalatiya, iyo, iba:te ibino wato wadegelatelelo^c ⁴⁰negelitiya, “Eiye! A:ma: Godokono Moto anabulima:wete netewa-kapiya egelalo walo etema: degeawia, a:ma: ebe lumagilata! A:ma: a:ka:tuwa: a:imano

^x 27:28 Luk 23:11   ^y 27:30 Ais 50:6   ^z 27:34 Oale 69:21   ^a 27:35 Oale 22:18

^b 27:38 Ais 53:12   ^c 27:39 Oale 22:7; 109:25

igilo na:mula! A:ma: Godokono nani Guduma: deda:wena, a:ma: kewa olotolowa unune na:piwisiga!”^d

⁴¹Ebe tetelo Godotamo kalimagono ikameopino watowatopi, ega:walo Godokono Totomu iyatulamepi, ega:walo kawokawo dubu epetapi, iba:te Ya:suko atumu kalakalatelolo na:kegelitiya, ⁴²“Ya:sute epo epetapino olalati tanalo mula:lelamenaki, wiyasiya ebe a:ka:tuwa: ebena igilo mula:ma: modoboa:! Ebete Isalaela epono nani Kawo Elawodubuma: deda:na, modobola ebete kewa olotolowa unune opamo na:piwisigana, iyo, ale ebe tanalo umite ebe nanitabokobi ebo ka:midimalema:!” ⁴³Ebete negenako, ‘Na Godoko nanitabokobi na:midinamo, ega:walo na ebena Gudula’ ebema: Godote ebetamo nekalakalataleka: ebete ebena igilo ba:mula:mena:!”^e

⁴⁴Ebe tetelo eba:go da:tupuguilamiya, ebe pilo dubu netewate atumu Ya:suko malogolo kuba tabo na:kegelitiya.

Ya:sute Da:eni

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Yon 19:28-30

⁴⁵Ebene egelate tuli teta:mo dutiya opo kawonomote ebo idokiya. Ebe tetelo idokote egelano alo eba mula:lo egelate a:iwate kela:mo a:niwisigatepani, egela tuli tetene wagilimite 3 koloko uwomuamo.

⁴⁶Ebene Ya:sute Yu epono tabamo kawonomamo negeni, “Eli, Eli, lama sabakatani?” me tabono magumu ma kunu itana, “Naimano Godo, naimano Godo, na a:ma:le beda:ma: katepana:wa:?”^f

⁴⁷Epetapi ebolo da:pola:niya iba:te ebena tabo olowinate negelaniya, “Me dubute Elayako ebe ka:mina!” ⁴⁸Ebe tetenomolo ibi magumulo kapiya dubute na:puliganate, umago kaka da:imi obamo naduba:midanate pudamo namogotenate Ya:sutamo ebo nikameni.^g

⁴⁹Wiyasiya epetapiate negelaniya, “Iyaiya, a kuimalema:! Elayate pete ebena igilo da:ba:pa:mula:emene.”

⁵⁰Ebe tetelo Ya:sute kawonomamo walo kegepatenate a:enomo ebo a:eni.

⁵¹Ebene Godoko Amamateno Iya Motono kaliku ubilite tulituliya bolegale unune wagiliminate opamo ebo piwisigani, ega:walo mumulute da:peni iyaiya maboele nokola damelate eba bolaliyaolenalo,^h ⁵²⁻⁵³epo epetapino a:elao bobote a:ka:tuwa: ebo bolaliyaoleniya. Ebema: nanitabola, Ya:sute a:e magumune da:kemaigiya, ebe atu tetelo kebe tuputupupiate dopamo da:elaiya Godote ibi epetapi a:e magumune atumu eba kowadipalatelelo, iba:te ibino iyaiya nokola bobo magumune ibino apa:go ebo pemaimiya, iyo, iba:te Yelusalema kawo duliyaomolamo nemaimiote ibi a:ka:tuwa: ibino tanalo epatamo ebo nawokalilamolaiya.

^d 27:40 Ma:t 26:61; Yon 2:19   ^e 27:43 Oale 22:8   ^f 27:46 Oale 22:1   ^g 27:48 Oale 69:21

^h 27:51 Maimi 26:31-33; Yu Epo 10:19-20

⁵⁴Ebene gowelaopino elawodubu ega:walo ebenu opopi magumulo piyate Ya:sukono a:e tanalo duminiya, iba:te mumulu ega:walo anoano tanalo epetapi eba ulamenalo kawo tole tanalonomago negelaniya, “Nanitabola, me lumagi ebe Godokono Gudula!”

⁵⁵Ebe tetelo kamiyale epetapi bilibilinomate Ya:suko uima: mulune putitataniya, Ya:sute Ga:lili opone Yelusalema kawo duliynomolamo da:tiya iba:te ebe eba waloma:talo ebe wadenomamo walubinatiya.ⁱ

⁵⁶Ebe kamiyaleno taneba magumulo Magadala duliynomolodawa Ma:liko, ega:walo Ma:li idi ebenu gudi netewa Ya:imesiko ega:walo Yausepeko, ega:walo Sebedikono kamiyale ebete ebenu gudi netewa dalailamiya, miba:te pola:niya.

**A:limitiya Duliynomolodawa Yausepete Ya:sukono Ape Nokola Bobo
Magumamo Diyatini**

Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Yon 19:38-42

⁵⁷Adimo tetelo inamabu bilibilinomago dubu idite na:peni, ebenu mailo Yausepete A:limitiya duliynomolodawala, ebe Ya:suko waloma:tadawa idila. ⁵⁸Ebe tetelo ebe dubute Paeletetamo tonate Ya:sukono ape lawenama: ebe dananani, Paeletete ebenu gowelaopi ebo nanaleni iba:te ebetamo kikamenama:.^j ⁵⁹Ebene ebete Ya:sukono ape lawenate oli keyakeya kalikamo aputinate ⁶⁰bobo magumamo ebo niyatini, ebe bobo ebe oli bobola, epate maboele nokola damela eba obobolo Yausepekonoma: iyalo osiyodilomiya. Ebe tetelo Yausepete kawo nokolanomo mupiamidanate bobo gigiyu nemopinate gito toni,^k ⁶¹ebene Magadala duliynomolodawa Ma:liko ega:walo Ma:li idi, iba:te nokola bobo apulo eba okolionalo Yausepekono osiyodilole tanalo ebo ulamelemeniya.

Gowelaopiate Ya:sukono Bobo Datiliya

⁶²Egela idi ebe Yu epono woko: egelala. Ebe tetelo Yu watowatopi ega:walo Pa:lisi tanebapi epetapi iba:te Paeletetamo tolamete ⁶³ma kunu negeliya, “Kawodawa, ebe elemasigi dubu Ya:suko ebete a:ea:no dopamo negi, ‘Netewa-kapiya egelalo na a:ene ka:kemaigamamo.’^l ⁶⁴A me tanalo eba malagidilolo, a ubila a:ma: tabo negea gowelaopiate ebe nokola bobo netewa-kapiya egelalo wadenomamo katila:ma:, mabu diyala, ebenu waloma:tapiate ebenu ape pilolo da:ba:pelaema:na:, ebenu iba:te ma kunu kegelama:na:, ebete a:ene a:kemaigi. Numa:, dopo elemasigi tabote a temeteme ikaeami, wiyasiya kebe tetelo epate me elemasigi tabo idi nanitaboma: da:midima:na:, aimano temeteme tanalote kawonomoma: keda:mene.”

ⁱ 27:55 Luk 8:2-3   ^j 27:58 Totomu 21:22-23   ^k 27:60 Ais 53:9   ^l 27:63 Ma:t 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Yon 2:19-21

⁶⁵Paeletete iba:tamo negiya, “Modobola, la: bobo bai wadenomamo atila:ma: gowelaopi epetapi nuwata:la:. Ebene la: a:ka:tuwa: la:godolo wade woki da:pola:namene, la: eba kunu nosiyodiliyala:.”

⁶⁶Ebema: iba:te bobo baiamo tolamete, bobo demopiya ebe nokola unamo pukala ebo niyatiya epate ologikapoma:, ebene iba:te bobo atila:ma: gowelaopi ebo miyapiya.

Ya:sute A:ene Walo Da:kemaigiya

Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Yon 20:1-10

28 ¹Ebene Yu epono woko: talena egela dolopoligiya, Sande egelate eba waloutalo, Ma:li Magadala duliynomolodawa ega:walo Ma:li idi, iba:te kamiyalet epetapiago nokola bobo uima: tolamiya. ²Wiyasiya iba:te bobo baiamo nemaimia:no, dopamo kawo mumulunomote piya, ebene Kawodawa Godokono nopodawate Unu Duliynomolone piwisigate, bobo demopiya ebe kawo nokola balamo pinimupiamidate ebe nokola unulo okoliti. ³Ebeno ololo molete da:la:uwa:mida keba kunula:ka: eba kunula, ega:walo ebene pupuliono inamabuate keyakeyaibinomoma: eba eda:omelo ebo pukuilamiti. ⁴Ebe mabuma: bobo bai atila:pi dubate toletoleolo eba anakamiolo opamo gudite a:elaopimu polamota:oniya.

⁵Godokono nopodawate wiyasiya kamiyala:tamo negiya, “La: akotoletola:la:! Na iyatawala, la:le Ya:suko epate ebe kewa olotolowamo da:tupuguimiya, ebe waditamata. ⁶Ebe malo puliyala mabu ebe emaignaka, ebete dopamo degi eba kunu! La: pelama:wete ebete dekapitani ebe bai na:puma:la:.” ⁷Ebene la:le ebene waloma:tapi samonomamo nananala:la:, ‘Ya:sute a:e magumune emaignaka. La: nolowiala:, ebete Ga:lili opamo dopamo ka:tomene, la: tolama:wete ebe ebo ka:nuimamota. Nanitabola, na Godokono nopodawate me tanaloma: la: dopamo analemata.’”

⁸Ebema: iba:te bobo bai samamo atepate, kawo tole ega:walo kalakala tanalote ibi eba uwatelo, iba:te eba kunu puila:iya Ya:sukono waloma:tapi kananalema:.

⁹Iba:te eba tolamelo ebe tetenomolo Ya:sute iba:go alugote iba:tamo negiya, “Niyaniyata!” ebene iba:te ebene dopo apulo opamo na:gudite ebene agowa eba na:wiyamidalemelo ebe ebo namamatiya.

¹⁰Ya:sute iba:tamo negiya, “La: akotoletoleala:. La: tolama:wete, na dowaloma:enena ebe naimano ekaki nananaliyala: iba:te Ga:lili opamo na:tolaema:na:. Iba:te na ebo ka:nunaema:na:.”ⁿ

Nokola Bobo Atila:pino A:da: Tabo Gela Tanalo

¹¹Ebene kamiyala:te Ya:sugodone eba tolamitalo, nokola bobo atila:pi gowelaopiate kawo duliynomolamo tolamete Godotamo kalimagono

^m 28:6 Ma:t 12:40; 16:21   ⁿ 28:10 Ma:t 26:32

ikameopino watowatopi ebo nanaliya, bobo bailo demaimiya ebe tanalo bilibilinomo. ¹²Ebene ebe watowatopiate Yu epono kawokawo dubu epetapiago naladabutite tabo ebo niyatiya gowelaopiatamo kawokawo mani kikalamolema. ¹³Iba:te eba ikalamolelo negeliya, “La: epo masigililo a:da: tabo ma kunu na:negeliyala:, ‘Idokolo ale eba laonalo Ya:suko waloma:tapiate pelamenate ebene ape pilolo ebo pelawa:diganiya.’ ¹⁴Ega:walo la: woki bilibilima: akoeda:oala:, mabu kapela Kawo Elawodubu Paeleteko me u lao tabo dolowimene, ale ebe ka:negelebadimimalema: ebete latamo kuba wiya ikalamekapoma:.”

¹⁵Ebene gowelaopiate ebe mani uwatete, Yu watowatopiate keba kunu kegeliye iba:te eba kunu osiyodiliya, ebe mabuma: ebe a:da: elemasigi tabote Yu epono duliyoumolo epetapi bilibilinomamo tiya, ka:lo ebe tabote iba:godolo bitana, kolopoligona:

Ya:sute Uwomu Tabo Ebene Waloma:tapiatamo Da:kiyawaiya
Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Yon 20:19-23; Ali 1:6-8

¹⁶Ebene Ya:sukono 11 waloma:tapiate Ga:lili opamo gito tolamiya, Ya:sute ibi dopamo danaliya ebe damela ununomamo.^o ¹⁷Iba:te ebe numite ebe ebo namamatiya, wiyasiya ebolo da:pola:niya ibi epetapiate woki bilibilima: eba eda:utalo nanitabokobi ka:miditiya:. ¹⁸Ebene Ya:sute iba:tamo pete ibi ma kunu panaliya, “Godote iyalo tetelo elawo kawonomo natamo ikanamiya, ebene Unu Duliyoumololo ega:walo me opo kawonomolo ebene ubi tanalo bilibilinomo kosiyodilolenama:.^p ¹⁹Ebema: la: me opono iyaiya epo bilibilinomatamo tolama:wete ibi na waloma:enepima: na:na:midiliyala:. Ma kunu la:le ibi Nabiwi Godokono mailamo, ega:walo ebene Guduno mailamo, ega:walo ebene Talena Uliyanano mailamo obamo na:nowaduba:midaoliyala:;^q ²⁰ega:walo nale la: diyatulamoletima, ebe tanalo bilibilinomo la:le ibi na:niyatulamoliyala: iba:te naimano tabamo ka:tudila:oma:. Umu numita:la:! Na uwomua: tetelo la:go bokolinamo, me opono uwomu tete da:nemaigamene ebe teta:mo.”

---

^o 28:16 Ma:t 26:32   ^p 28:18 Yon 13:3; Epe 1:20-22   ^q 28:19 Mak 16:15-16; Ali 1:8